

Är det här ditt landskap?

En studie i att analysera ett landskap utifrån brukaren

Lisa Maria Dieckhoff • Självständigt arbete • 30 hp
Landscape Architecture - master's programme
Alnarp 2015

Är det här ditt landskap? En studie i att analysera ett landskap utifrån brukaren
Is this your landscape? A study in landscape analysis from a user's perspective

Författare Lisa Maria Dieckhoff

Handledare: Åsa Ode Sang, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Bitr handledare: Karin Hammarlund-Kramer, Ramböll Sverige AB

Examinator: Mattias Qviström, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Bitr examinator: Tim Delshammar, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Master Project in Landscape Architecture

Kurskod: EX0775

Program: Landscape Architecture - master's programme

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2015

Omslagsbild: L. Dieckhoff

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: landskapsanalys, LCA, medborgardialog, strategisk planering

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Abstract

This master thesis examines landscape analysis, due to explore alternative methods within the frame of the Landscape character assessment method and in a broader perspective base a landscape analysis of the people in a landscape. The issue of this topic is mainly based on Butlers (2014) research of how there is an indifference of the landscape concept in the theoretical discourse and the practical way of analyse a landscape. It is also addressed how an increased amount and spreading of geographic data contributes and affect what kind of information that is used in strategic planning. Therefore is the aim of this master thesis to explore and discuss landscape analysis from a perspective of representation and participation in a digital environment and how it relates to the European Landscape Convention. It have been done firstly by a theoretical study that highlights the context of a landscape analysis and public participation, the right to the landscape in landscape representation and finally social values and what generates values in the outdoor environment. Secondly have a case study been done at the northern harbour area in Malmö. The case study consisted of a LCA-analysis, based of a structural analysis, a activity analysis and an analysis of the historical attachment. Thirdly have also interviews been conducted, aiming an understanding of the practical situation. The results indicate that landscapes could include social values that would not been known without public participation and it could also be re-represented in a landscape analysis that is more likely to correspond to the reality and the ELC's idea of landscape. The conclusion is that the LCA-method is useful, but working with social values also require a changed approach to planning, wheres the bottom-up perspective have to be encouraged.

Sammanfattning

Den här uppsatsen undersöker landskapsanalyser, i syfte att testa alternativa metoder in metoden landscape character assessment, LCA och bredda den bild som visas i en landskapsanalys. Uppsatsens problembild är främst baserad på Butlers (2014) forskning om LCA och representation, där det finns en skillnad mellan den teoretiska diskursen och den praktiska användningen. Utöver det lyfts även hur mängden och spridningen av geografisk data ökar och det fungerar som underlagsmaterial för strategisk planering. Med anledning av en bristande representation av brukare och ökad betydelse av geodata i landskapsanalyser är syftet med den här uppsatsen att undersöka och diskutera landskapsanalyser utifrån representation och deltagande i ett digitalt sammanhang samt hur det relaterar till den europeiska landskapskonventionen, ELC. Studien har genomförts med en teoretisk studie kring planeringsförutsättningar, rätten till landskapet genom representation samt sociala värden och vad som genererar social värden i omgivningen. Den praktiska delen av arbetet har bestått av en fallstudie och en intervjuserie. Fallstudien är genomförd i det norra hamnområdet i Malmö och består av en LCA-analys baserad på sociala värden. Intervjuerien består av intervjuer med praktiker som arbetat med deltagande och ger ett praktisk perspektiv till studien. Resultatet indikerar att landskap kan innehålla värden som vid en första anblick inte tros finnas på platsen och att det kan användas för att åter-representera ett område utifrån Europeiska landskapskonventionens ide om landskap. Slutsatsen från studien är att LCA-metoden kan ge förutsättningar för mer deltagande planeringsprocesser men är beroende på vad som stoppas i den samt att arbeta med social värden kräver ett alternativ tillvägagångssätt , där bottom-up perspektivet är nödvändigt.

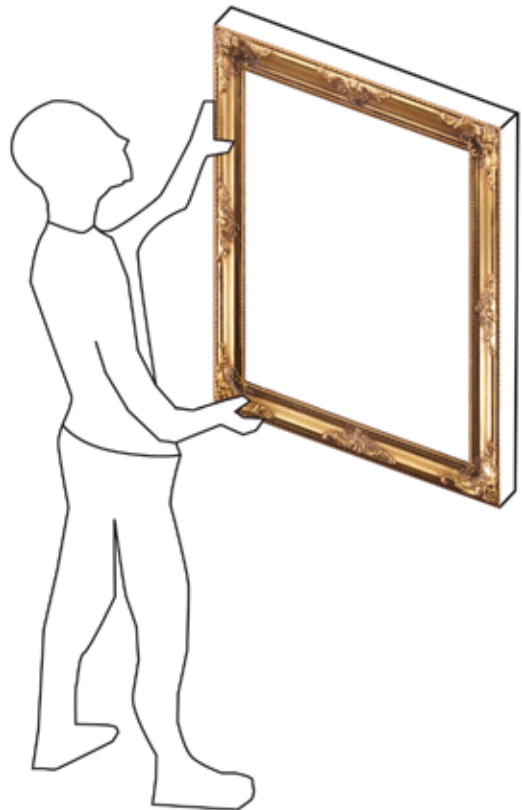
Jag vill rikta ett stort tack till de personer som medverkat, handlett, korrekturläst och sällskapat i biblioteken. Efter ett halvårs studier om medborgardeltagande kan jag medge att det skulle ju vara lite motsägelsefullt att genomföra ett deltagande arbete själv.

Rädda världen skjuter jag på framtiden.

*Lisa Maria Dieckhoff
Malmö 20150904*

Innehållsförteckning

Abstract	3
Sammanfattning	3
Inledning	
1.1 Uppsatsens utgångspunkt	7
1.2 Uppsatsens uppbyggnad	9
Kunskapsöversikt	
2.1 Orientering	14
2.2 Planeringssammanhang	15
2.3 Att betrakta ett landskap genom representation och analys	21
2.4 Sammanfattning kunskapsöversikt	26
Fallstudie	
3.1 Introduktion	30
3.2 Mental kartering	33
3.4 Platsens användning	38
3.4 Historisk förankring	43
3.5 Sammanfattning och reflektion	46
Intervjuserie	
4.1 Introduktion och resultat	53
4.2 Reflektioner	57
Avslut	
5.1 Sammanfattning	60
5.2 Reflektioner kring arbetsätt	61
5.3 Diskussion kring deltagande i landskapsanalyser	63
5.4 Slutsatser	66
5.5 Forsatt forskning	67
Appendix I	72
Appendix II	73
Appendix III	74

Inledning

- ◇ Det första kapitlet i den här uppsatsen är en introduktion till uppsatsens problem, syfte, mål och tillvägagångssätt. Det
- ◇ är startpunkten på uppsatsen, vilket är nödvändigt för att
- ◇ förstå varför och hur det här ämnet har studerats.

1.1 Uppsatsens utgångspunkt

Bakgrund

Under mina fem år som student inom fysisk planering och landskapsarkitektur har det varit vissa teman och frågor som fått mig att fundera lite extra. En av dessa frågor som jag inte kan släppa är för vem vi skapar platser och hur vår tolkning av en plats som professionella får konsekvenser för idén om vår stad. Kanske tänker jag lite extra på den här frågan på grund av en diskussion jag hade med en stadsarkitekt angående att privatisera ett mindre stadsdelscentrum i den kommun jag då jobbade i. Från mitt perspektiv handlade det om en konflikt mellan olika brukare av platsen; boende i centrumet som inte hade andra vistelseorter ute och allmänheten som kunder samt vem av kommunen och den privata fastighetsägaren som bäst lämpade sig att ansvara för platsen för att ge det underhåll som motsvarade behovet. Ungefär samtidigt deklarerade även den högsta chefen på samma förvaltning att kunskapsunderlaget till beslut i nämnden var bristande, speciellt inom arbetet med fysisk planering. Det efterfrågades ett underlag som baserades på geografiska data, geo-data, information som stämde och inte var lösa antaganden. Inom mitt arbete som fysisk planerare och mina studier har jag lärt mig att en plats inte endast kan studeras från kartan och att en gestaltning först kan förstås genom en analys. Dock, vid närmare eftertanke kring mina egna kunskaper kring analys börjar jag att tveka, vad vet jag egentligen om de metoder som jag använder och hur väl representerar egentligen de analyserna de människor som kommer att påverkas?

Bristen av synliggörandet av brukarens perspektiv av landskapet vid analys och beslut är inte bara karakteristiskt för den kommun som jag jobbade i utan en fråga som cirkulerar kring alla offentliga miljöer. Andrew Butler (2014) har studerat relationen mellan det teoretiska och ett praktiska perspektivet på deltagande och landskapsanalys med utgångspunkt i den Europeiska Landskapskonventionen, ELC. ELC förespråkar en syn på landskapet där människan är en viktig beståndsdel och även har rätt att definiera sitt landskap (Council of Europe (CoE) 2000). Resultat i Butlers studie (2014) av engelska landskapsanalyser som tagits fram genom metoden Landscape Character Assessment (landskapskaraktärisering), LCA, visar på en stor brist i allmänhetens medverkan och en tydlig polarisering mellan expert och allmänhet, både i landskapets representation och diskurs. LCA-metoden, som har stora möjligheter och anses vara en relevant metod för att möta kraven i ELC resulterar dock ofta i en skrivbordsprodukt utifrån en experts perspektiv (Butler 2014). Hur väl stämmer då egentligen analysen överens med verkligheten när en väsentlig del, människorna, inte finns med? Hur vet vi vilka funktioner/kvalitéer som är värdefulla i landskapet när vi gör den på kontoret inne? Det kan även ifrågasättas hur många som vet vilka frågor deras landskapsanalys tenderar att svara på.

Att utforska möjligheterna för ett ökat brukardeltagande inom landskapsanalyser har relevans inom landskapsarkitekturfältet för att strategisk fysisk planering blir allt mer komplext samt för att landskapsanalysen går mot ett större användande av Geografiska informationssystem, GIS, som verktyg för att effektivt omarbota olika sorters information och kombinera dessa. Jack Dangermond, en av grundarna av Esri säger i en intervju i *New Geographies* (Jazairy 2011) att människans relation till karta och plats har förändrats totalt i och med att geodata sprids och finns tillgänglig samt kan skapas av vem som helst. Genom nya tekniker och tillgänglig information håller även frågan om *vart* på att förstoras till *hur*, *när* och *vart* något bäst lämpar sig. Tittar man bara på Sverige så finns det idag en geodatasamverkan, där svenska myndigheter, så som Lantmäteriet, Sveriges geologiska undersökning, Naturvårdsverket och kommuner har tillgång till respektive myndighets geodata för att använda den inom fysisk planering (Geodata 2012).

Lösningen för en mer representativ analys av landskapet lyfts fram som deltagande landskapsanalys, där brukarna i ett tidigt skeende ska involveras för att belysa vad de anser är kvalitéer och värden på platsen (Mels & Mels 2014). Men om då geodata så som höjddata, marktäckesdata och skyddade arter dominerar som underlagsmaterial inom strategisk planering, finns en utmaning i hur den deltagande landskapsanalysen, vilken kan visa sociala värden, kan involveras på den digitala arenan. Hur förklaras en känsla för en plats med hjälp av en punkt, linje eller polygon? Hur kan sociala värden jämföras med annan geografisk information och fungera som underlagsmaterial i landskapsanalyser?

Problemformulering

Den här uppsatsen utgår från det presenterade perspektivet på hur brukare inte involveras i landskapsanalysen samt att det finns ett behov av att fundera kring vilka former en brukarens syn på landskapet kan användas i strategisk planering jämte redan etablerad geografisk information om landskapet. Landskapsanalysen är inte bara arkitektens verktyg för att förstå och förklara gestaltningar utan ligger även till grund för vilka perspektiv som beslut ska tas på. Genom att skrivbordsprodukter tenderar att dominera beslutsunderlag och designprocesser kan inte

landskapsanalysen anses vara representativ till hur verkligheten ser ut (Butler 2014). Dessutom har LCA-metoden som landskapsanalys fått ett stort genomslag och har möjligheter för att utvecklas emot en deltagande landskapsanalys (ibid). Med andra ord behövs det att brukarens perspektiv synliggörs i landskapsanalyserna generellt och LCA-metoden specifikt.

Syfte

Det övergripande syftet med den här uppsatsen är att utifrån det som redan skrivits inom LCA och deltagande (Butler 2014) och deltagande landskapsanalyser vid infrastrukturprojekt (Berglund et al. 2012, 2013, Mels & Mels 2014) studera och diskutera hur sociala värden kan inkluderas i den strategiska planeringens landskapsanalys. Det innebär att öka kunskaperna kring hur material från brukardialoger kan överföras till en digital miljö för att representera ett landskap i enlighet med ELC:s intentioner kring planering av landskap. För att operationalisera ämnet och sätta en diskussion kring deltagande landskapsanalys i relation till praktisk användning syftar uppsatsen även till att studera LCA-metoden som landskapsanalys specifikt samt att diskutera hur väl den fungerar i praktiken.

Mål

Huvudmålet med denna uppsats är att använda och diskutera möjligheter och komplikationer med att använda deltagande landskapsanalyser i ett digitalt sammanhang. Delmål har därför varit att praktiskt undersöka om och hur det går att göra subjektiv information, det vill säga brukarnas åsikter om landskap till objektiv information för att kunna använda det som underlagsmaterial för strategisk planering. Det innebär att testa metoder för att göra landskapsbegreppet och platsbegreppet till något användbart i en digital kontext. Målgruppen är verksamma och studenter inom landskaps- och planeringsarkitektur som aktivt använder sig av analys vid gestaltning.

Frågeställning

Under studiens gång har jag använt mig av en övergripande frågeställning och flera underfrågor som ha syfte att driva den teoretiska och den empiriska arbetet framåt.

Övergripande för hela studien har varit:

Hur kan LCA som landskapsanalysmetod ge förutsättningar för en strategisk planeringsprocess som drivs av brukarens värdering och syn på landskapet?

Underfrågorna är följande:

- *På vilket sätt är landskapet återspeglat genom landskapsanalys?*
- *Vad är förutsättningarna för deltagande landskapsanalys i en svensk kontext och vilka lärdomar kan tas från befintliga metoder i syfte att kartlägga vad brukarna anser värdefullt?*
- *Hur kan brukaren som del i landskapet återspeglas med LCA-metoden och på vilket sätt skiljer det sig från det traditionellt förhållningssätt?*

1.2 Uppsatsens uppbyggnad

I den här delen ges en genomgång på hur uppsatsen är upplagt och vilket tillvägagångssätt som använts för att svara på frågeställningen. Uppsatsen består enkelt av en teoretisk del och en praktisk del som förklaras och motiveras. Vidare presenteras även uppsatsens avgränsningar och trovärdighet.

Strategi

Uppsatsen har ett experimentellt förhållningssätt, vilket innebär att slutsatsen inte ska generera en sanning om en plats värden för att sen utforma någon form av gestaltning. Uppsatsen är istället mer processinriktad och vill svara på frågan *om jag stoppar in x istället för y, hur förändras då processen z och eb eventuell gestaltning?* Den avslutande diskussionen handlar därför inte om ett gestaltningsförslag utan hur det går att närma sig ELC:s intentioner i hur landskapet representeras och värderas.

Uppsatsen har även haft som strategi att använda GIS som verktyg. Den digitala landskapsanalysen ger möjlighet att överlappa olika typer av information och processa stora mängder information som en människohjärna inte kan klara av.

Teoretiska studier

Syftet med en litteraturstudie i denna uppsats är att fördjupa kunskaperna i ämnet samt att utifrån relevant forskning skapa verktyg och metoder för att själv utföra en fallstudie och diskussion kring kvalitativa värden i landskapsanalyser. Resultatet av litteraturstudien kommer att bestå i perspektiv på:

- *Deltagande landskapsanalysers förutsättningar i en svensk kontext*
- *Rätten till landskapet genom landskapsrepresentation*
- *Sociala värden och vad som genererar värden för människan i landskapet*

Utöver de teoretiska perspektiven är även målet med litteraturstudien att identifiera mer konkreta arbetsmetoder för att:

1. *göra en landskapskaraktärisering enligt LCA-metoden utifrån sociala värden*
2. *diskutera relationen handläggare-brukare-landskap*

Min metod för litteraturoversikten har varit en så kallad snöbollsteknik eller kedjesökning, där jag utgått från främst Andrew Butlers avhandling ”Developing theory of public involvement in landscape planning” från 2014 och jobbat vidare genom relevanta källor och resonemang. Snöbollstekniken går ut på att börja i en källa och använda dess perspektiv för att vidare hitta information (Rienecker & Stray Jørgensen 2014). Startpunkten blir på så sätt mycket viktig och jag anser att min startpunkt är en relevant på grund av att den diskuterar samma problematik som undersöks. Del av avhandlingen har till exempel varit kurslitteratur i kursen ”Advanced digital landscape analysis”, på tema deltagande/landskapskaraktärisering under våren 2014. Utöver Butlers avhandling (2014) har även rapporterna ”Deltagande landskapsanalys vid vindkraft” (Mels & Mels 2014) och ”Bättre landskapsanalys för väg och järnväg” (Berglund et. al. 2011; 2013) fungerat som centrala verk som jag jobbat utifrån. Båda är aktuella verk som ger ett praktiskt förhållningssätt till ämnet utifrån en teoretisk bas. De är även skrivna utifrån en svensk kontext med utblick över ett internationell perspektiv och har statliga uppdragsgivare, Naturvårdsverket och Energimyndigheten, genom organisationen Vindval respektive Trafikverket. Det innebär även att de två rapporterna är styrda från respektive myndigheter.

Primärkällan har alltid varit det främsta målet med ett resonemang och jag har därför snöbollat mig vidare från en till en annan. Baksidan av snöbollsmetoden är att vissa resonemang och referenser lätt missas för att startpunkten inte lyfter dem i sitt sätt att se på saken (Rienecker & Stray Jørgensen 2014). Det finns många sätt att uttrycka saker på och det finns med stor sannolikhet fler som kommit fram till de saker som inte nämns i denna uppsats men som jag inte använt mig av. Det som dock har drivit och preciserat mitt sökande är underfrågorna där de två första refererar till den kunskapsinhämtning från forskning och praktik. Jag har till största del använt mig av artiklar ifrån peer-review tidningar med anledning av att dessa granskas innan publicering. Dessutom har jag även studerat hur ofta och på vilket sätt artiklar blivit citerade i de fall jag reflekterat över dess betydelse. Antalet gånger artikeln blivit citerad ger dels en indikation på hur använt författarens resonemang är och dels stöd i hur jag kan använda mig av den. I vissa fall har sekundärkällor använts då jag ansett att just sekundärkällans resonemang med hjälp av flera primärkällor varit det viktiga. Till exempel kan det handla om hur sekundärkällan väljer att förklara något som på det sättet kan bli intressant i mitt sammanhang medan primärkällan

inte nödvändigtvis behöver tolkas på det sättet. Det är viktigt att vara medveten om riskerna för bias i och med sekundärkällor på grund av att det baseras på en annan persons tolkning. För sekundärkällor har jag varit noga med att nämna om det är någons tolkning av eller resonemang kring, någon annan. Som i alla kvalitativa litteraturstudier har det egna jaget och min aktuella dagsform varit helt avgörande för vilka källor som anses vara mer eller mindre viktiga (Denscombe 2009). Val av vilka resonemang som är intressanta är givetvis en subjektiv bedömning och motsvarar de perspektiv som jag anser vara relevanta för att genomföra studien och motsvara de frågor som jag ställt till teorin utifrån syfte och mål.

Praktiska studier

De praktiska studierna består av en huvudstudie i form av en fallstudie samt en mindre intervjuserie av praktiker inom strategisk planering. Fallstudien ska ses som den stora delen av det empiriska materialet och svarar även för delmålet att testa med deltagande landskapsanalys. Intervjuerna bidrar med ett kompletterade perspektiv för att diskutera förutsättningar med en koppling till en praktisk användning i Sverige. Det är enkelt att från ett utifrånsperspektiv komma in med pekpinne och diskutera hur en planeringsprocess borde gå till och jag är fullt medveten att verkligheten inte alltid fungerar enligt handboken. Därför har det varit relevant för att studera förutsättningarna för en deltagande landskapsanalys genom att intervjua verksamma inom området.

Fallstudien innebär att djupare studera ett område genom att applicera metoderna och perspektiven från litteraturstudien. Fördelen med att utföra en fallstudie är att jag på djupet kan studera den valda problematiken i ett konkret fall (Denscombe 2009) och utifrån det ta fram ett diskussionsunderlag kring hur LCA-metoden kan användas för att få in sociala värden i digitala landskapsanalyser. Fallstudien i denna uppsats består dels av att studera befintliga beskrivningar om området och dels att genomföra en LCA-analys med ett utökat perspektivet på brukares värdering av platsen. För att genomföra en deltagande landskapsanalys enligt LCA-metoden innebär det både kvantitativ och kvalitativ datainsamling. Inom ramen för en traditionell LCA-metod består datainsamling av kartstudier och platsbesök (Swanwick & Land Use Consultants 2002). Material för kartstudier inom LCA-metoden kan bestå av olika källmaterial där litterära beskrivningar av området, likväl är relevanta som ortofoton. När det rör sig om dokumentstudier är framförallt källans trovärdighet som bör diskuteras, det vill säga hur, när, varför och utav vem det är skapat och hur jag själv använder mig av den (Denscombe 2009). Fältarbete som även är en viktig del i LCA-metoden består av en systematisk observation, vilket innebär att studera platsen på plats och att utifrån ett protokoll tolka platsen. Litteratur kring observationsmetodik lyfter fram att ett observationsschema är nödvändigt vid systematisk observation för att notera händelserna (ibid). Inom observation är det viktigt att vara medveten kring perception av observatören, vilket återspeglas genom selektiva val av vad som ses och förhöjda upplevelser. Andra nackdelar består av att vissa aspekter förenklas för mycket genom systematisk observation, till exempel kan kontextuell information missas (ibid). För LCA-metoden handlar det främst om olika typer av miljö och inte hur människor interagerar med varandra. Ett alternativ hade varit att göra en deltagande observation för att själv uppleva hur platsen används men jag har tagit beslutet att försöka efterlikna den traditionella LCA-karteringen som enligt Swanwick & Land Use Consultants (2002) består i att som expert observera på håll.

Området för fallstudien är Norra Hamnen i Malmö, vilket är beläget nordöst om de centrala delarna av Malmö i Malmö Stad samt sydväst i Burlöv kommun och Lomma kommun (se figur 1). Valet av fallstudie kan anses märkligt då industriområdena i allmänhet och industrihamnar i synnerhet inte är områden som människor vistas på. På grund av att det är en plats som primärt inte förknippas med extraordinära landskap gör det till ett intressant fall. Till stöd är att landskapsbegreppet likväl omfattar vardagslandskap som de extraordinära (CoE 2000). Med anledning av att det kan förväntas att det inte finns mänskliga värden på platsen så är det intressant att studera vad som finns för att styrka argumentet att landskapet är beroende av människan. En annan anledning till att hamnområdet i Malmö är ett intressant fallstudieområde är att lokalisering och samtida planeringstendenser för industrihamnar innebär att de ofta ligger i anknäring till större naturområden samt står under ett förändringstryck. Traditionellt lokaliserades ofta industriområdena i stadernas ytterkant med naturområden som buffert mellan farliga verksamheter och bebodda delar, men med tiden har de kommit att bli allt mer centralt lokaliserade i och med att städer har vuxit samt även omvandlats till bostadsområden (Björk et al 2000). Det innebär att idag har människorna kommit närmare industrin och att det därför är möjligt att det finns sociala funktioner i industriområdet och i omkringliggande naturområden. I Malmö har hittills Västra hamnen, Ön/Limhamns hamn omvandlas från industrihamn till bostadsområde och närmast planeras en förändring av Nyhamnen (Malmö Stad 2014). Norra hamnen står inte i nuläget för samma förändringsshot men angränsar till Spillepengens friluftsområde och Tågarps hedar i norr

samt Nyhamnen i sydväst. Den tredje och sista anledningen till att Norra Hamnen använts som fallstudieområde är av bekvämlighets skull, genom att området parallellt med att jag skriver min uppsats används som studieområde i kursen Energy Landscapes på SLU Alnarp våren 2015. Det innebär flera samordningsvinster då jag kan använda material och kontakter som förberetts inom kursen samt expertkunskaper på området. Jag har själv inte medverkat i kursen som student men har fått möjlighet att lyssna på föreläsningar och ställa frågor till några av sakägarna i området samt få hjälp i insamling av material från studenterna.

Figur 1
Kartan visar fallstudieområdets omfattning och lokalisering i Skåne
L. Dieckhoff med material från
Lantmäteriet:
©Lantmäteriet [12014/00764]

Intervjuserien syftar till att ta reda på vilken nytta deltagande verkligen gör för praktisk planering och hantering av landskap. Som presenterats i uppsatsens bakgrund och problemformulering så finns det ett glapp inom diskursen av vad ett landskap är mellan teori och praktik (Butler 2014) och därför undersöker intervjuserien delar av diskursen kring ELC och hur praktiker upplever hur de kunnat/kan använda brukarens kunskaper. Intervjuer består av ett samtal mellan minst två personer utifrån ett syfte som genomförs efter mer eller mindre förbestämda ramar (Justesen & Mik-Meyer 2011). Den semi-strukturerade intervjun har ett par förbestämda teman eller frågor och tillåter samtalet att röra sig runt dem för att ta reda på respondenternas åsikter kring ämnet. Inom intervjuemetoden är intervjuaren själv ett verktyg, dels genom relationen till den som intervjuas och genom tolkning och analys av svaren. Arbetsgången för intervjuer är omfattande då de förutom själva samtalet omfattar förberedelser att skriva frågor samt efterarbete med transkribering och kodning (ibid).

Avgränsningar

Avgränsningen är först och främst att studera metoden LCA och hur sociala värden i landskapet kan vara basen för landskapsanalys. Det betyder att resultatet av landskapsanalysen kommer i andra hand och inte är det primära intresset. Detta skiljer det här arbetet från tidigare examensarbeten på SLU där LCA-metoden använts i syfte som underlagsmaterial för gestaltning. Denna uppsats handlar därför om att förstå vad en analys består av istället för att förstå den specifika platsen.

I sak handlar det om sociala värden och LCA-metoden som övergripande landskapsanalysmetod. Med sociala värden avses det i denna uppsats vad som är av betydelse för hur människan relaterar till en plats. Det finns en uppsjö av värden i omgivningen som har betydelse för människan, till exempel finns de så kallade ekosystemtjänsterna som omfattar allt från hotellanläggningar till konstgödsel. Den här uppsatsen har dock utgångspunkt i ELC som fokuserar kring människans upplevelse av ett landskap och att den tolkningen är avgörande för ett landskap/plats, karaktär och känsla (CoE 2000). Sociala värden i den här uppsatsen baseras därför på hur den fysiska miljön kan tolkas av människan, inte vilka tjänster det ger i förlängningen. Som vägledning för vilka typer av värden som ska studeras i fallstudien ger kunskapsöversikten en insikt vad som är relevant utifrån LCA-metoden, välbefinnande och betraktelsesätt av landskap och plats. LCA-metoden används då den anses vara en lämplig metod till att implementera ELC och har möjligheter för att skapa en förståelse av landskapet utifrån människan i enlighet med ELC (Butler 2014, Mels & Mels 2014, Berglund et al 2012).

Rent geografiskt har jag valt att avgränsa uppsatsen till ett fallstudieområde och en skala som

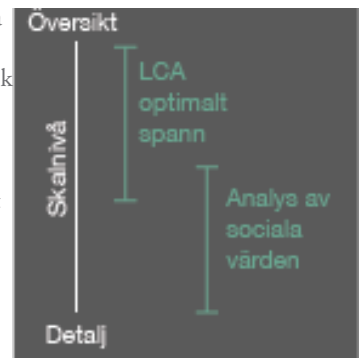
motsvarar strategisk planering. Fallstudieområdet består av en stadsdel i Malmö och skulle motsvara en fördjupad översiktsplan i det svenska planeringssystemet. Fram till 2012 var i Sverige den mest inzoomade skalan för LCA-analyser tematisk strategisk planering på kommunnivå, så kallad tematisk översiktsplan, där en hel kommun planerats med fokus på en specifik fråga (Nord et al 2011). Vid en för inzoomad analys som bygger på LCA-metoden kan karaktärstyperna bli irrelevanta och vid en för utzoomad skala kan det som påverkar karaktärsområdena komma att bli för generella (Swanwick & Land Use Consultants 2002, se figur 2). Avgränsning är medvetet gjord i en betydligt mer inzoomad skala än LCA-analyserna som studerats i Nord et al. (2011) för att på djupet ha möjlighet att testa metoder för att analysera sociala värden samt för att begränsa materialinsamling och precisera planeringsproblematiken. Den strategiska planeringsnivån innebär att på en översiktlig skala dra upp strategiska riktlinjer för framtida mark- och vattenanvändning (SFS 2010:900). Den skalan är vald för att det ger möjlighet att relatera olika kvalitéer och värden utan att beröra detaljer i rummet. Strategisk planering innebär även att se till olika sektorer inom fysisk planering, så som infrastruktur och naturvård, vilka båda är en del av landskapet enligt ELC.

Uppsatsen har även genomförts i en svenskt sammanhang, vilket betyder att jag fokuserat kring de lagar som gäller i Sverige gällande strategisk planering så som plan- och bygglagen (PBL) och miljöbalken (MB). En del internationell litteratur har använts vid mer allmängiltiga perspektiv på planering, landskap, representation, deltagande och landskapsanalys.

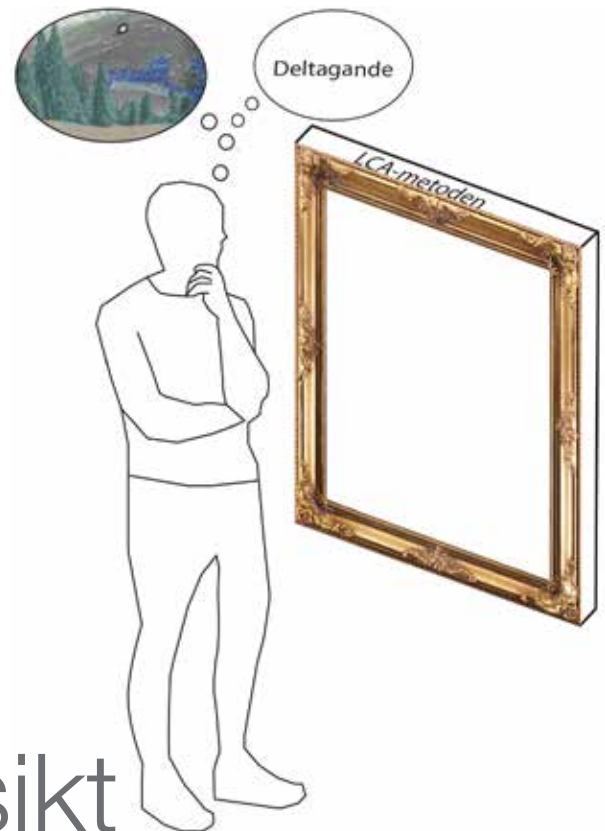
Trovärdighet och pålitlighet

Det finns flera aspekter som påverkar den här uppsatsens validitet och generaliserbarhet, i vilka är jag som forskare och studiens omfattning två viktiga faktorer. Med anledning av att den här uppsatsen bygger på att testa en metodik för att inkludera brukares representation i landskapsanalysen blir jag som forskare en viktig del av uppsatsen (Denscombe 2009). Jag påverkar framförallt genom mitt eget beteende mot andra människor och hur jag själv tolkat dem. Till exempel har jag under arbetets gång blivit mer säker på mig själv och hur jag bäst når ut till andra. Detta innebär att om en annan person hade genomfört studien kan den ha fått ett annorlunda resultat. Min tolkning av att arbeta med en kvalitativ datainsamling och ett experimentellt tillvägagångsätt är att det krävs att jaget använts som verktyg, en ren objektiv forskarroll hade uteslutit reflektioner som kommit under vägen. Hur skillnaden skulle se ut är svårt att spekulera i men det är viktigt att komma ihåg att uppsatsen är beroende av mig som person.

Uppsatsens omfattning har även den påverkat hur resultatet blivit. Det är ett begränsat fallstudieområde med ett begränsat antal aspekter samt ett begränsat antal erfarenheter som undersökts. Många fler personer hade kunnat bli intervjuade, fler aspekter hade kunnat bli undersökta i ett större område, men någonstans måste det finnas en begränsning i vad som är relevant för uppsatsens omfattning. Varken intervjuerna eller fallstudien framställs vara generella sanningar men de ger indikatorer på hur det fungerar i verkligheten och ger underlag för att diskutera uppsatsens problemställning.

Figur 2
Illustrationen visar i vilket skalläge LCA och analys av sociala värden passar bäst
L. Dieckhoff

kunskapsöversikt

- ◇ *Det här kapitlet är en teoretisk kunskapsöversikt som har till*
- ◇ *syfte att definiera och ge perspektiv på ämnet och för att*
- ◇ *fungera som drivkraft bakom metod, analys och diskussion*
- ◇ *av det empiriska materialet.*

2.1 Orientering

I det första avsnittet av den teoretiska kunskapsöversikten ges några utblickar på ämnet ur ett internationellt perspektiv och ett nationellt perspektiv. Avsnittet börjar med en genomgång av hela kunskapsöversiktens upplägg.

Upplägg

Efter en kort orientering över svenska och internationella perspektiv på deltagande landskapsanalyser har jag strukturerat kunskapsöversikten i tre delar där den första ger en översikt över ämnet och placerar deltagande landskapsanalys i ett svenskt sammanhang. Den andra delen ger mer teoretiska perspektiv där ämnet studeras ifrån perspektiven *representation av landskap* och *vad som är värdeframkallande i den fysiska miljön* samt *hur landskapsanalyser kan fungera som verktyg för att identifiera värden och representera landskap*. Den sista delen av kunskapsöversikten ger en sammanfattning och en beskrivning av hur de teoretiska perspektiven används i fortsättningen för att ta fram och analysera det empiriska materialet.

Internationellt

I ett internationellt perspektiv finns det en del skrivet om deltagande och landskapsanalyser i skenet av ELC. Min tolkning av en europeisk diskurs med utgångspunkt i ELC, där framförallt Michael Jones i Norge varit tongivande, är att det ännu inte går att se resultat där landskapet representeras enligt intentionerna i ELC. Konventionen är fortfarande ung och inte ratificerad av alla Europarådets länder, men tendenser och pilotprojekt finns, samt hypoteser om vad som skulle vara problematiskt (se Jones & Stenseke 2011). Dessutom har forskning exempelvis skett genom att jämföra olika länders arbete med karakterisering och värdering utifrån ELC (se till exempel Conrad et al 2011).

Nationellt

I Sverige är forskning kring ämnet *landskapsanalys och medborgardeltagande* fokuserad främst kring större infrastrukturprojekt. Det beror på att Trafikverket har varit drivande i frågan under 2000-talet för att utveckla metoder för bättre landskapsanalyser i samband med planering av väg och järnväg (tex "Include ..." 2009, Berglund et. al. 2011; 2013) samt genom att Boverket 2006-2011 gav bidrag för planering av vindkraft, vilket resulterat i en metodutveckling för vindkraftsplanering (Nord et. al. 2012). Boverket gav även 2006 ut rapporten *Lär känna din ort!* som innehåller ett uppslag över lämpliga landskaps/ortsanalyser som kan användas inom planering. Boverkets publikation har ett starkt fokus på medborgardeltagande för att förankra platsen bland brukarna, men tar inte utgångspunkt i ELC. Inom kommunal fysisk planering arbetar även Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) med att sprida kunskaper och erfarenheter om medborgardialog genom ett nätverk och en webbaserad plattform. SKL:s arbete är inte heller uttryckligen kopplat till ELC.

I och med arbetet med den här uppsatsen har jag även studerat studentuppsatser som handlar om ämnet. De arbeten som berör landskapsanalyser generellt och LCA-metoden specifikt handlar generellt om att använda metoden för att analysera platser i syfte att sedan utarbeta ett förslag för förändring. Inom ämnet medborgardialog finns en uppsjö av examensuppsatser och specifikt i samband med detaljplanering. Till exempel får en sökning av ordet *medborgardialog* som nyckelord på Sveriges nationella söktjänst för uppsatser, Uppsök, drygt 60 träffar mellan 2003 och 2014. Många uppsatser handlar om hur väl dialogen fungerar och hur den genomförts. Det finns en tangerande masteruppsats som varit till stor inspiration, där Frida Johansson (2010) studerat landskapsanalysen från ett mer utredande perspektiv och vilket användningsområde som finns inom vägplanering.

2.2 Planeringssammanhang

I detta avsnitt kommer det att ges en översikt till vad landskapsanalys och medborgardeltagande är och i vilka sammanhang som de genomförs i Sverige. Begreppen sätts i perspektiv till den formella processen för att skapa en förståelse kring det praktiska användningsområdet och planeringsarenan.

Strategisk planering som process

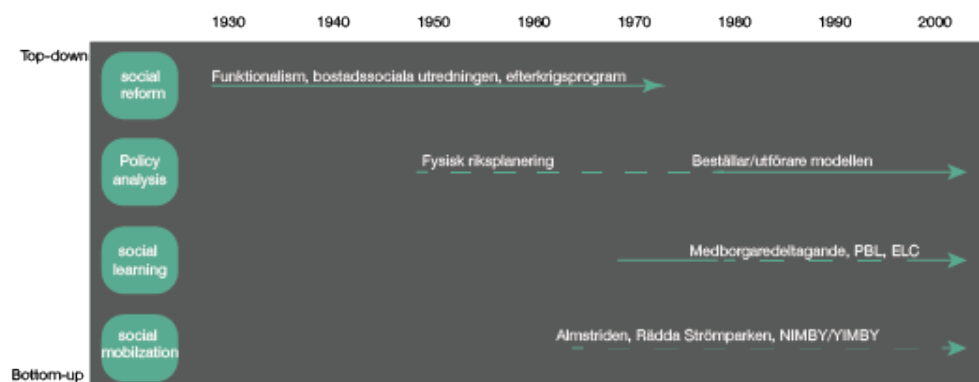
Uppsatsen har en inriktning på strategisk fysisk planering, vilket betyder att skalperspektivet på sakfrågor och yta berörs på en översiktlig och strategisk nivå. Anledningen till att uppsatsen fokuserar på vid strategisk planering är att översiktsplanering i Sverige ska vara en strategisk karaktär för att hantera och samverka planeringsfrågor på olika nivåer, till exempel regional och lokal (Prop. 2009/10:170). Att planera strategiskt innebär att se till omvärlden och framtiden för att skapa strategier som kan möta framtidens samlade utmaningar. Albrecht beskriver strategisk fysisk planering som en

”... public-sector-led, sociospatial process through which a vision, actions, and means for implementation are produced that shape and frame what a place is and may become.” (Albrecht 2004:747)

Det innebär att istället för att ge en given anvisning av mark- och vattenanvändning är den strategiska planeringen mer baserad på visioner om framtidens fysiska miljö. Det innebär även att fysisk planering på denna nivå är sektorsövergripande och strävar efter att förstå helheten för många olika sakfrågor och skalor samt hur de hänger ihop och påverkar varandra. Dessutom omfattar även Albrechts definition det analytiska och beskrivande som en del av planeringsprocessen, vilket innebär att gestaltning och analys bör ses som samma process. Resonemanget om landskapsanalysens plats i en designprocess beskrivs senare i avsnittet.

För att förstå dagens arena för fysisk planering är det relevant att studera den förändring som skett i relationen mellan stat och invånare under 1900 och 2000-talen (Nuissel & Heinrichs 2011). Hur beslut fattas och utifrån vems perspektiv som de fattas på har gått ifrån att statens roll varit en försörjare av välfärd, mot ett ökat underifrån perspektiv. De två planeringsperspektiven beskrivs som top-down och bottom-up. Det betyder att staten har fått en mer koordinerande roll, vilket öppnar upp för en diskursiv planering med öppnare process för att förstå motiven bakom och hur resultatet kan tänkas bli. För planeraren innebär det en övergång från expert till generalist. Förändringen av maktrelationen i relation till en svensk planeringskontext har illustreras av Nyström & Tonell (2012) i de fyra planeringstraditionerna social reform, policy analysing, social learning och social mobilization (se figur 3). Social reform motsvarar stora reformer för allmänhetens bästa där staten som agerar försörjare, vilket i Sverige innebar det till exempel de stora projekten under efterkrigstiden som bostadsutredningen och miljonprogrammet. Policy analysis bygger på ett systemtänkande där analys av ekonomi, statistik och matematik ska ge mer rationella lösningar. Exempel på detta i Sverige är den fysiska riksplaneringen under mitten av 1900-talet och nutida offentlig-privata samarbeten, så som stora byggprojekt. Social learning är starkt kopplad till advokatplanering och kommunikativ planering som båda baseras på att involvera i allmänheten och dess intressen. Kommunikationen och olika intressen ska ligga till grund för hur besluts tas. I en svensk kontext anges plan- och bygglagen som ett bra exempel på social learning i och med att lagen lägger vikt vid allmänhetens åsikter genom samråd. Social mobilization motsvarar gräsrotsrörelser med initiativ kring förändring eller motstånd från allmänheten. Exempel på mobilisering mot förändring är Almstriden i Stockholm på 1960-talet men även nutida aktioner som Rädda Strömparken i Norrköping under 2010-talet (”Rädda Strömparken är Norrköpings almstrid” 2013). Även så kallade Not in my backyard, NIMBY-rörelser är exempel på mobiliseringar mot förändring i närmiljön som kommer underifrån.

Figur 3
Illustrationen visar de fyra planeringstraditionerna och hur de förhåller sig i tid.
L. Dieckhoff fritt efter Nyström & Tonell (2012)

Landskapsanalysen

Att analysera något innebär att lösa upp i mindre bitar för och används för att förstå något utifrån dess beståndsdelar (Nationalencyklopedin: analys). Motsatsen till analys är syntes, när bitarna sätts samman igen för att förklara ett samband. Landskapsanalys är därmed ett tillvägagångssätt för att lösa upp landskapets beståndsdelar att förstå platsen och syntesen motsvarar gestaltning (Schibbye & Pålstam 2001). Landskapsanalyser används aktivt inom arkitekturfältet och ett sätt att se det är som en del av designprocessen (Deming & Swaffield 2011). Ett exempel på hur analys är integrerad med syntes inom arkitekturfältet går att hämta från Steinitz (1995), som förklarar designprocessen som en sammanvävning mellan att ständigt inventera, analysera, utvärdera, förändra perspektiv och bestämma. Steinitz (ibid) argumenterar att design ska ses som både ett verb och ett substantiv, vilket betyder att det består av en parallell aktiv process och ett ting. Det gör att en designprocess består i att ständigt ställa frågor och att utifrån ny form ständigt formulera nya frågor och former. För arkitekten blir därför landskapsanalysen inte ett första eller sista steg i en designprocess utan ett sätt att resonera och argumentera kring sitt skapande. Det finns inte bara en lösning, vilket även gör att analys och syntes är starkt sammanlänkade. Johansson (2010) stödjer resonemanget utifrån intervjuer med landskapsarkitekter som arbetar med landskapsanalyser i vägprojekt. Hon resonerar kring begreppet att arkitekten är processororienterad och det analytiska tankesättet som redskap definierar arkitekten.

”Vad det gäller analytisk anses Thomas [Andersson, Andersson Jönsson Landskapsarkitekter AB, intervjuad i Johansson 2010] att det är en del av arkitektyrket, vilket jag kan hålla med om. Vilken uppgift man än jobbar med funderar man över vad som sker om man gör si eller så för att kunna utveckla sin idé, sin presentation eller det man jobbar med.” (Johansson 2010:78).

Det finns inte ett sätt att göra en landskapsanalys, utan begreppet kan ses som ett samlingsnamn som rymmer olika sätt att bryta ner förståelsen av landskapet och platsen (Schibbye & Pålstam 2001). Varför en landskapsanalys görs kan sammanfattas i de fyra motiven:

- *Redovisa sammanhang, tex kulturhistoriska, ekologiska eller visuella*
- *Identifiera värden och bedöma värden*
- *Involvera aktörer i kunskapsprocessen*
- *Konfliktlösning genom samverkan mellan parter*

De två första berör kunskapsinhämtning och resterande två berör processens utformning. Landskapsanalysen handlar således lika mycket om att förstå det materiella som att skapa en dialog och enas över gränser. Schibbye & Pålstam (2001) har även studerat i vilka sammanhang landskapsanalyser gör och identifierat följande fyra situationer:

1. *före*, som bakgrundsmaterial,
2. *i samband med*, som riktad analys vid lokalisering eller utformning,
3. *för att utreda begränsningarmöjligheter*, där vilka platser som ska undvikas eller är lämpliga
4. *efter*, i en efter situation där konsekvenserna bedöms.

Antrop (2000) lyfter perspektivet att landskapsanalyser inte kan genomföras ”straight forward” samt att det inte är en enkel uppgift att analysera ett landskap på grund av att det måste betraktas som holistiskt, dynamiskt och påverkat av människornas förståelse av landskapet. Vid analyser av enstaka teman och komponenter omfattas inte den komplexa processen, till exempel hur det kan finnas andra påtryckningskrafter i landskapet. Det är därför viktigt att analysen och den som genomförs analysen ställer rätt frågor i förhållande till situationen (Schibbye & Pålstam 2001).

Landskapskarakterisering som landskapskarakteriseringsmetod

LCA-metoden är utvecklad i Storbritannien och i synnerhet i Skottland och har blivit ansedd som en av de mest lämpade och etablerade landskapsanalyserna med deltagande i enlighet med ELC (Mels & Mels 2014, Berglund et. al. 2013, Nord & Sarlöv Herlin 2011, Butler 2014). Jensen (2006) beskriver utvecklingen från de tidiga karaktäriseringsmetoderna under 1970-talet där den visuella aspekten var av stor betydelse till dagens fokus på ett holistiskt landskap utifrån perception. Den brittiska traditionen att betrakta landskapet och hantera det är starkt förknippad med den visuella aspekten och bevaring av en vild omgivning. Syftet med den tidiga LCA-metoden var att förbättra bedömningen av landskapet i samband med bevarande och skydd och i detta utvecklades en metodik för att värdera vilka landskap som är bättre än andra. Utvecklingen av att bedöma landskap har dock förändrats från en fråga om vilka som är bättre/sämre landskap till hur olika landskap skiljer sig åt. Värderingen är därför individuell och inte i relation till något annat. Jensen (2006) poängterar att förändringen av landskapsdefinitionen även inneburit att landskapet inom LCA inte kan karakteriseras objektivt som någonting där ute, utan att inifrånperspektivet är

nödvändigt. Spår av den starka visuella betydelsen finns kvar inom LCA-metoden och dess praktiska användning (Butler 2014).

LCA-metoden karaktäriseras av fyra principer som är viktiga för att förstå och för att genomföra en karakterisering (Swanwick & Land Use Consultants 2002, se figur 4).

- *Karaktärer.* Karaktär är beskrivande och allmängiltiga till skillnad från kvalitéer och värden, vilka dock är viktiga i processen att definiera karaktärer. Karaktärer är det som urskiljer skillnader mellan olika landskap och ligger till grunden för identitet. Karaktären formas i kombinationen av platsens geologi och form, vad som växer och lever på platsen och människans påverkan.
- *Process i två steg,* karakterisering och värdering. LCA-metoden består i att först karakterisera landskapet i landskapskaraktärstyper och landskapskaraktärsområden. Karaktärstyperna är generella och kan förekomma på flera platser medan karaktärsområdena är unika och beskriver en specifik plats karaktäristiska egenskaper. Det andra steget består av att utifrån en uppdelning i karaktärsområden och karaktärstyper göra en bedömning av känslighet och lämplighet för respektive karaktär.
- *Samspel mellan objektivitet och subjektivitet.* LCA-metoden baseras främst på en objektiv process för att processen ska vara transparent och allmängiltig. Parallellt finns även subjektiva inslag för att hantera kvalitativ data och bedömning, till exempel vid undersökningar och värderingar.
- *Skala.* LCA-metoden är applicerbar i olika skalor, från kontinental till lokal. Val av skala påverkar resultatet i form av detaljnivå, till exempel har enstaka objekt större påverkan på en lokal skala. Olika nivåer av skala relaterar alltid till varandra och det är relevant att i stora skalor relatera resultatet till vilken landskapstyp det rör sig inom för att placera analysen i ett sammanhang.

Fördelen med LCA-metoden är som Berglund et. al (2013) beskriver, att analysmetoden kan ses som ett metodramverk. LCA-metoden ger i sig själv inga universallösningar, utan för att definiera en karaktär behöver olika dimensioner och frågor studeras, där andra analysmetoder är nödvändiga. Stödanalyserna är de som kan identifiera sociala värden och definiera hur ett område skiljer sig från ett annat så att det handlar om olika karaktärer. Av de aspekter som Berglund et al. (2013) studerat inom LCA-metoden är det främst visuella och auditiva, sociokulturella och historiska aspekter som bör baseras på medverkanprocesser. De kan därmed anses innehålla sociala värden som bör studeras från ett inifrånperspektiv. De visuella och auditiva aspekterna består av rumslighet och skala, riktningar, landmärken och utblickar samt sensoriska upplevelser. De sociokulturella aspekterna består av kulturmiljöer, fritidsmiljöer, rekreationsmiljöer, miljöer för fest och högtid samt rörelsestråk. Slutligen består de historiska aspekterna av tidsdjup och läsbarhet.

Figur 4
Illustrationen visar skala enligt LCA-metodens och hur den går från karaktärstyp till karaktärsområde L. Dieckhoff fritt efter Swanwick & Land Use Consultants (2002)

Deltagande

Deltagande handlar om att göra det möjligt för allmänheten att delta i samhällsutvecklingen och i den här uppsatsen syftas det på den processen där allmänheten ges möjlighet att delta i kunskapsinsamling, få information, uttrycka sin åsikter och medverka i beslut som berör fysisk planering (Monno & Khakee 2011). Deltagande kan diskuteras utifrån deltagarstegen av Arnstein (1969) eller i förenklade versioner som till exempel som SKL:s deltagartrappa (Sveriges Kommuner och Landsting, SKL 2011). Deltagarstegen illustrerar hur metod och förhållningssätt till medborgarna ger olika förutsättningar för deltagande (se tabell 1). Brukarna kan ges från en icke-deltagande roll upp till medbeslutande. Kritiken lyfter fram att den deltagande aspekten görs för syns skull och att uppföljningen är viktig för att ge legitimitet åt de deltagande (Harling et. al. 2013). Deltagande inom fysisk planering handlar således ofta om att informera eller konsultera och därför betonar SKL (2011) att en utvärdering inte bara bör handla om det faktiska resultatet utan även processen, hur syfte, genomförande och problemformulering hänger samman. Problembilden med deltagande finns både tidigt i processen genom det bakomliggande syftet med att involvera allmänheten och varför analysen görs, samt i genomförandefasen genom att metoden inte motsvarar syftet och i hur resultatet används och återkopplas (Mels & Mels 2014).

”Bakom varje landskapsanalys kan finnas flera mer eller mindre centrala motiv. Motiv som att legitimera redan tagna beslut eller att frångå ansvar kan ge direkt negativa konsekvenser, medan ett verkligt deltagande förutsätter ett gemensamt ansvarstagande genom någon form av samarbete utifrån klara gemensamma mål. Processen är också kontextbunden eftersom varje planeringsfall har unika geografiska, politiska, organisatoriska, ekonomiska, ekologiska, sociala och andra kännetecken. Medvetna metodval kräver en medvetenhet om kontext. Slutligen är deltagande en dynamisk process, vars form och uttryck ska anpassas efter landskapsanalysens olika steg.”(Mels & Mels 2014: 64)

Utdraget från Mels & Mels (2014) sätter ord på den deltagande landskapsanalysens stora problemområde och belyser även att den ansvariga behöver vara insatt i aspekter och dimensioner som kommer att påverka resultatet.

Av Stensekes (2009) m aspekter som anses viktiga i att utvärdera i en långsiktig deltagarprocess betonas att karaktären och inbörden av deltagande och vilka som deltar. Deltagande sker både individuellt och kollektivt, där det individuella handlar om en persons egna agerande, till exempel val till riksdag eller val av mat. Det kollektiva innebär att personen deltar som medlem i en organisation, som i sin tur representerar ett konsensus av åsikter, till exempel miljöfrågor eller orientering. Grupper av människor kan utöver intressen även definieras utifrån ett rumsligt perspektiv eller som en speciell grupp av människor (ibid). Exempel på gruppering utifrån en rumsliga kan vara boende på en gata och en speciell grupp kan bestå av tonåringar. Inom grupperingar som till exempel boende på samma gata eller tonåringar kan det inte antas att personerna har liknande intressen eller värderingar och att varje individ är representativ för gruppen. Vem eller vilka grupper som väljs ut för att delta är därför av stor betydelse och Stenseke (2009) argumenterar även att det finns en risk för att den lokala eliten blir gynnsam om det inte görs ett aktivt val och att det då inte är bättre än en top-down styrning.

Monno & Khakee (2011) skriver hur deltagande är karakteriserat av två paradoxer, den första som handlar om att allt färre engagerar sig lokalt samtidigt som efterfrågan för ett lokalt engagemang ökar och den andra om att även om planerare önskar en ökad medverkan av allmänheten så är de inte redo för vad det innebär. Enligt vad de benämner som den traditionella synen på deltagande inom planering, innebär det att allmänhetens deltagande och expertkunskaper är viktiga delar inom en demokrati, även om allmänheten har en bristande vilja att delta. Utöver valet av deltagande anser Mosse (2001) att de existerande maktrelationerna har betydelse för hur väl allmänhetens kunskap verkligen har potential att förändra och påverka (Mosse 2001). Den information som kommer ut från en deltagandeprocess är påverkad av makt, auktoritet och kön samt beroende av de utomstående verktyg och problemformulering. Det kan jämföras med en deltagandeprocess som kommer inifrån, likt aktivism eller gräsrotsrörelser som inte behöver inte svara för syfte och mål likt en process styrd från utsidan. Det är nödvändigt att förhålla sig kritiskt till hur och på vilka villkor som allmänheten kan medverka i landskapsanalys (SKL 2011). Dessutom blir således planeraren en nyckelfaktor inom deltagande, både i hur processen utformas, vilka som får delta och hur materialet används.

Deltagande och landskapsanalys i svensk strategisk planering

I Sverige ligger beslutsprocessen som berör olika typer av markanvändning på flera olika nivåer (”Så planeras Sverige” 2014). De lagar som i stor utsträckning styr användning av mark- och

Steg på stegen	Mål för deltagande	Löfte	Redskap
Bemyndiga	Att ge allmänheten beslutsfattanderätt	"Vi kommer att tillämpa det som ni beslutar. Ni får en majoritetsröst i beslutsfattande"	Medborgarkommittéer (Sluten) omröstning Delegerade beslutsbefogenheter Val till parlament
Samarbeta	Att arbeta med allmänheten i varje steg i beslutsprocessen, inklusive vid utveckling av alternativ och avgöranden kring en önskad lösning. Innebär en omfördelning av makt	"Vi räknar med er för råd och nyskapande idéer vid problemlösning. Vi inkluderar era yttranden och rekommendationer så mycket som möjligt i besluten"	Rådgivande medborgarkommitté Byggande av samförstånd Deltagande beslutsprocesser
Involvera	Att arbeta med allmänheten i varje steg i processen, främst för att säkerställa att allmänhetens önskaner och behov genomgående uppfattas och beaktas	"Vi ska arbeta med er för att säkerställa att era strävanden och intressen direkt återspeglas i alternativen som utvecklas. Vi ger återkopplingar på hur allmänhetens deltagande påverkar beslut"	Workshops Deltagande röstning Interaktiva webbsidor
Konsultera	Att få in allmänhetens respons på analyser, alternativ och/eller beslut (inga garantier för verklig hänsyn till allmänhetens perspektiv)	"Vi håller er informerade, lyssnar och erkänner intressen och strävanden. Vi ger återkopplingar på hur allmänhetens deltagande påverkar beslut"	Anslag Remisser Enkäter Fokusgrupper Offentliga informationsmöten
Informera	Att förse allmänheten med balanserad information och objektiva fakta som hjälper dem att förstå problem, alternativ, rättigheter, skyldigheter, möjligheter och/eller lösningar "Vi kommer att tillämpa det som ni beslutar. Ni får en majoritetsröst i beslutsfattande"	"Vi håller er informerade. Det här är vår avsikt" (målet är egentligen inte deltagande utan upplysning eller t.o.m. påverkning)	Faktablad Ej interaktiva webbsidor Öppet hus Utställningar Annonser Anslag

Tabell 1
Tabellen visar stegen på deltagarstegen med förklaringar vad det innebär i praktiken
L. Dieckhoff fritt efter Mels & Mels (2014)

vatten är PBL (SFS 2010:900) och miljöbalken, MB (SFS 1998:808). Dessutom finns lagstiftning inom de olika sektorerna som reglerar mer specifika intressen, till exempel väglagen, VL (SFS 1971:948), lag om byggande av järnväg, JL (SFS 1995:1649) och kulturmiljölagen, KML (SFS 1988:1188). Lagstiftningen är integrerad mellan olika lagar, speciellt i avseende av miljöbedömning. Ett exempel är vindkraft, där översiktsplanen från PBL ska vara vägledande medan beslutet prövas mot miljöbalken (Mels & Mels 2014). Det kan vara problematiskt på grund av att de olika lagarna prövar olika aspekter, till exempel lokalisering kontra tillståndsprövning. Kommunerna har en central roll som planeringsauktoritet, där de bland annat äger stora delar av den strategiska analysen kring nuläge och framtida utveckling i översiktsplanen ("Så planeras Sverige" 2014). Dock är självbestämmandet inte helt utan påverkan av högre instanser på statlig nivå, Europainivå och FN-nivå. Markanvändning som berör ett nationellt intresse tas på regeringsnivå, omfattar till exempel beslut kring nationalparker, natura 2000, nationell infrastrukturplan samt längre väg och järnväg. För statliga beslut på regional nivå är länsstyrelsen ansvarig och kan besluta om regionalt viktiga kultur-, vatten- och/eller naturreservat och länsvägar. Utöver dessa har EU en påverkan genom direktiv, som till exempel habitatdirektivet (Dir 92/43/EEG) som styr att vissa arter ska skyddas eller Århuskonventionen (Dir 2003/4/EG) som påverkar allmänhetens påverkan i miljöfrågor.

Olika former av landskapsanalyser förekommer i lagstiftningen men benämns överlag inte som analyser. Istället står det generellt att förutsättningarna ska beskrivas och hur befintliga områden förhåller sig eller förändras i och med en planerad förändring. I lagstiftning om miljökonsekvensbedömning i MB 6 kap 12§ (SFS 1998:808) framgår att någon typ av landskapsanalys behövs genom att det ska redovisas ett nuläge samt hur biologisk mångfald, befolkning, människors hälsa, djurliv, växtliv, mark, vatten, luft, klimatfaktorer, materiella tillgångar, landskap, bebyggelse, forn- och kulturlämningar och annat kulturarv kommer att påverkas, både inbördes och i relation till varandra. Det nämns även i VL (SFS 1971:948) och JL (SFS 1995:1649) att det ska finnas ett underlag i samband med beslut kring arbetsplaner och vid samråd. I ett examensarbete från SLU har landskapsanalysen i planeringsprocessen av vägar studerats och författaren kommer fram till att landskapsanalyser först efterfrågas i sena skeden även om de behövs initialt (Johansson 2010). Förståelse för dess funktion framställs även som bristande. PBL:s andra kapitel om enskilda och allmänna intressen indikerar på ett behov av analys då till exempel

”mark- och vattenområden [ska] används för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov...” (2 Kap 2§, SFS 2010:900).

Specifikt sätter lagen även krav på att översiktsplanen ska redogöra hur mark och vattenområden ska utvecklas, bevaras och användas samt hur den förhåller sig till riksintressen, miljökvalitetsnormer, andra planer och program på nationell och regional nivå och vad innebörden och konsekvenserna förväntas bli (3 kap 2-6§ SFS 2010:900).

Deltagande i det formella sammanhanget är reglerat utifrån de olika lagarna som reglerar beslut och ett centralt begrepp i de olika lagtexterna är att förslag till beslut ska samrådats, samrådsparter är relevanta myndigheter, länsstyrelser och kommuner men även medborgare i varierande utsträckning. Vid en betydande miljöpåverkan ska samrådet motsvara bestämmelser i MB 6 kap 6§, 13§ och 15§ (SFS 2010:900), vilka kräver att allmänhetens intresse ska beskrivas i miljökonsekvensbeskrivningen samt att om ett annat land påverkas så ska det samrådats med den allmänhet som berörs av påverkan.

Vad det gäller områdesskydd i MB, till exempel naturreservat och kulturresevat har markägare eller personer med särskild rätt till marken rätt att yttra sig innan beslut tas (SFS 1998:1252). Inom PBL (SFS 2010:900) som reglerar översiktsplan är samråds-kretsen bredare och omfattar berörda personer. För översiktsplanen gäller att

”[K]ommunen ska också ge kommunens medlemmar, de andra myndigheter, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av förslaget tillfälle att delta i samrådet.” 3 kap 9§ SFS 2010:900.

För översiktsplaner ges även ett andra tillfälle för medborgardialog genom att förslaget ska ställas ut för granskning. Samrådet för väg- och järnväg kommer in i flera skeenden under planläggningsprocessens gång, dels genom krav i MB vid miljökonsekvensbedömning samt genom samråd med berörd allmänhet i alla faser av processen (Trafikverket 2013). Metoderna för samråd finns inte reglerade i någon av lagtexterna men det framgår att syftet med samråd i PBL är att ta fram ett bra underlag samt att ge möjlighet till insyn och påverkan. Enligt Boverket (”Uppfylla lagstiftarens avsikter” 2014) förespråkas en medborgardialog som går utöver de formella kraven i lagen för att motsvara lagstiftarens intentioner med lagen som lyder

”[d]et är en självklar medborgerlig rätt att vara med och påverka den egna närmiljön.” (Prop. 1994/95:230 avsnitt 4:4).

2.3 Att betrakta ett landskap genom representation och analys

Den här andra delen av kunskapsöversikten kommer perspektiven kring landskapsanalys och deltagande att fördjupas utifrån ett resonemang om representation och vilket perspektiv som styr landskapsanalysen och varför det gör det. Syftet är att ge förståelse till bakomliggande krafter för hur landskapet representeras, vad som är viktigt, vems syn på landskapet som representeras i och med en landskapsanalys.

Landskap, plats och karaktär

För att förstå varför landskapsanalysen och medborgardeltagandet kan anses vara starkt förknippade med varandra finns ett behov att utreda begreppen landskap och plats samt hur de förhåller sig till karaktär som presenteras som grundstenen i LCA. Begreppet landskap kan betraktas från flera perspektiv där innebörden både kan innebära en geografisk region och ett samband mellan plats och människa (Olwig 1993). Den senare definitionen, innebär att landskapet består av en geografisk, visuell och relationell aspekt mellan människa och omgivning. För att förstå vad ett landskap är behövs hänsyn tas till att människan aktivt är med och formar hur det ser ut. Definitionen av landskapet som mångfunktionell har stöd i ELC där landskap definieras som

”ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer.” (CoE 2000 artikel 1a).

Konventionen belyser det starka samspelet mellan människa och fysisk miljö och att människan är en viktig del i planering och hantering av alla typer av landskapet. Detta innebär att värdet av vardagslandskapet är lika stort som de som anses som extraordinära. I konventionens sjätte artikel belyses behovet av att ha kunskap om landskapet rent praktiskt genom att landskaps ska kartläggas och värderas med hänsyn till de värden som brukarna upplever för att kunna öka kunskapen samt analysera förändringar som sker genom påtryckningar och krafter. Jones & Stenseke (2011) sammanfattar att det finns en del problematiska situationer med implementeringen av ELC, till exempel en likgiltighet inför landskapet, ansvarsfördelning och kommunikationsbrister mellan sektorer respektive mellan professionella och allmänhet samt överförbarhet av värden i en lokal skala till en nationell och kontinental skala. Riskerna finns att kunskap går förlorad eller inte kan identifieras för att begreppet landskap är svårkommunicerat och abstrakt i sin definition. Sevenant & Antrop (2010) diskuterar att det inte är självklart för allmänheten att förstå hur de är sakägare i frågor kring landskapet, med anledning av att landskap ofta tolkas som flora och fauna samt för att koppling mellan människa, plats och tid är abstrakt. Problemet ligger i, som tidigare nämnts, till stor del i språk och begreppsförvirring mellan professionella och allmänhet. Vem som därmed räknas som sakägare och berörd av landskapet är komplext och kan omfatta de närmast berörda och alla människor (Sevenant & Antrop 2010). Utöver de potentiella problemen har även Jones & Stenseke (2009) sammanställt positiva aspekter som exempelvis den demokratiska vinsten av att mer respekt ges till annars glömda landskapstyper samt att kommunicera ut att alla landskap är värdefulla.

Landskapsbegreppet kan användas synonymt med platsbegreppet, engelskans *place* som även det innebär att en plats består av en relationen mellan människa och omgivning (Berglund et. al. 2011). En plats kan ses som en koncentrerad samling av värdeskapande element i en mindre skala jämfört med landskapsbegreppet. Flera platser kan på så sätt rymmas inom ett landskap. Både en plats och ett landskap definieras och karakteriseras av dess immateriella innebörd till människan, det som gör att det särskiljs från andra landskap eller platser (se tex Olwig 2013). Karaktären skapas dels av hur den fysiska miljön definierar rummet men även av funktioner, rörelse och människors personliga anknytning samt minnen kopplade till den fysiska miljön. Platsbegreppet benämns även i termer om rymd och rum, då som engelskans *space*, likväl som landskapsbegreppet kan användas för att beskriva biologiska och geologiska förutsättningar. Det motsvarar plats utan en social dimension och istället syftar till en objektiv tolkning av platsen.

Representation ger makt

Som nämns i föregående del så finns en komplexitet i att analysera landskapet och förstå hur dess komponenter samverkar. Vad som ger begreppet ytterligare en dimension av komplexitet är att ett landskap kan medföra makt genom hur det representeras. En aspekt som i högsta grad påverkar makten över landskapet är arvet från den sceniska representationen (Cosgrove 1985). Cosgrove (1985) skriver hur geometrin och enpunktsperspektivet möjliggjort för människan att erövra rummet genom att implicera makt, ägande och ideal över landskapet, till exempel genom vilka vyer, i vilket väder, med vilka symboler och vem som ska visas. Representationen av landskapet som en scenisk upplevelse skapar en problematisk situation där ögat och hjärnan blir fast i någons återspeglning av landskapet som inte behöver motsvara verkligheten. Motstående uppfattning kring

landskapets representation argumenterar för det temporära, där landskap aldrig kan fastställas med bilder utan består av ständiga parallella processer (Ingold 2000).

Ett sätt förstå människans syn och förhållningssätt till landskapet är utifrån Antrops (2005) historiska indelning i tre epoker, vilka som förklarar en förändring i relation till de krafter som påverkar utveckling. I den traditionella epoken, fram till 1700-talet skedde det en långsam utveckling som karakteriserades av att människan, rent fysiskt var beroende av vad omgivningen gav henne. Under revolutionens århundrade, som motsvarar den andra epoken bröts den traditionella kopplingen mellan människa och omgivning i och med en förändrad livsstil, den industriella revolutionen samt ny kunskap i och med upplysningen. Den sista epoken som Antrop (2005) beskriver är en post-modern tid från och med andra världskriget som karakteriseras av att gränser suddas ut. Globalisering och urbanisering påverkar relationen till landskapet genom snabba förändringar som är svåra att greppa. Som resultat har det inneburit en förståelse för samverkan mellan kultur och natur men även ett hot mot det lokala. Det kan argumenteras att spåren av tidigare förändringsprocesser och maktrelationer finns kvar i vad som betraktas vara värdefullt i landskapet. Olwig (2004) argumenterar att landskapet representeras cirkulärt, genom att idén om vad någon anser är värdefullt återrepresenteras och bevaras genom representation samt lagstiftning och praxis. Förförståelse om en plats föder en bild på hur det borde vara och skötsel och planering av landskap som sedan följer denna illusion kommer att återskapar idén om hur det borde vara istället för hur det är på riktigt. Representation och landskapssynen skapar på så sätt en problematik i att någons idé om landskapet blir mallen och därmed får rätten till landskapet.

Kartan som verktyg i både analys och presentation, har en viktig roll i frågan om landskapets representation. Kartan ses ofta för att vara en objektiv skildring av hur verkligheten ser ut men är långt ifrån objektiv på grund av subjektiva val i forma av generalisering och symboler (Harley 1988). Den som skapat kartan blir en maktbärare avsett hen vill eller inte, i och med de beslut som tas kring vad som ska visas eller ej. Hur landskapet återspeglas gör att en karta kan rymma flera medvetna och omedvetna subtila gömmor och medvetna bias, till exempel genom färgsättningar, textstorlekar mm. Corner (1999) skriver om att kartan är ett aktivt medel för kulturell inblandning och att processen i att göra kartor, inklusive analys och presentation, därför blir viktig för att förstå vilka beslut som ligger bakom den. Det finns alternativa sätt att kartera verkligheten som kan baseras på upplevelse framför scenisk gestaltning. Ett exempel är att syftet med kartan kan vara att växla makten över landskapet genom att visa och belysa vardagliga platser och händelser som har betydelse för de grupper i samhället som normalt inte prioriteras (Pulido et al 2012). Det kan ses som ett sätt att demokratisera staden genom att berätta invånarnas historier och syn på deras landskap.

Värdeskapande i landskapet

Som tidigare nämnts ligger förutsättningarna för en plats/landskaps karaktär i delvis i den fysiska omgivningen och delvis i en känsla sammankopplat med det fysiska rummet. Grunden till att förstå värden i landskapet ligger därför i hur landskapet uppfattas av människan och hur den fysiska omgivningen kan väcka känslor (se till exempel Bell 2001 eller Steg et. al. 2013). Det finns flera modeller som förklarar hur värden i landskapet kan genereras och utifrån en genomgång av modeller för att identifiera värden i landskapet kan det konstateras att tre delkomponenter är gemensamma (Stephenson 2008). Delkomponenterna är 1, relaterar till den fysiska miljön, vilka objekt som finns där; 2, relaterar till människans förhållande till miljön, vilken betydelse miljön har för människan samt 3, vilken relation till naturliga och mänskliga processer och handlingar som har betydelse för platsens (ibid). Det betyder att värden uppkommer i ett samspel mellan den fysiska miljön, kvalitéer och vilka typer av tjänster de ger människan, alltså dess funktioner (Soini 2001). Inom miljöpsykologin har det forskats kring människors uppfattning av sin omgivning för att förstå vilken typ av landskap och miljöer som har kvalitéer, funktioner och värden (se till exempel Bell 2001 eller Steg et. al. 2013). En förenklad slutsats är att det fysiska utanför människan påverkar det psykologiska inom människan genom att olika sammansättningar av objekt ger olika upplevelser och tankar om platsen.

Med anledning av att värden baseras av den subjektiva tolkningen av ett landskap är det en komplicerad uppgift att identifiera vad som kan vara värdeskapande på grund av att det beror på individens uppfattning och föreställning, perceptionen av landskapet. Butler (2014) tolkar det som ett sätt att förklara hur värden varierar mellan människor är för att det finns en skiftande syn på landskapet och vilken relation en person har till det. För brukare av samma plats ges landskapet olika betydelse beroende på deras erfarenhet och situation. En gemensam uppfattning av landskapets värden uppkommer och identifieras när det upplevs i samma kulturella kontext, vilket gör att

den som står utanför den kulturella kontexten kan ha svårt att förstå vad som är värdefullt och värdeskapande (Stephenson 2008 efter Brown et. al. 2002). Flera personer inom samma kulturella kontext kan därför ha liknade idéer om värden även om de är på olika platser och samtidigt kan olika grupper på samma plats ha variationer.

Ytterligare en dimension som är av vikt för att förstå värdeskapande miljöer är de immateriella dimensionerna av en plats. Som exempel har Stephenson (2008) ett resonemang hur dåtidens värden är inbäddade i och påverkar uppfattningen av nutidens värden i landskapet. Från hennes forskning i Nya Zeeland kunde hon se en skillnad mellan personer som hade en längre respektive en kortare relation till en plats. Personerna med ett långvarigt förhållande till platsen lade större koppling till platsens betydelse genom inbäddade värden så som historier och händelser kopplade till platsen medan de med ett kortare förhållande till platsen fokuserade på sensoriska och fysiska element. För att förstå vad som kan vara värdeskapande måste man känna till platsens historiska dimension, då det påverkar tolkningar av platsens karaktär.

Verktyg för att identifiera värden genom landskapsanalys

Landskapsanalysen som verktyg kan identifiera olika typer av värden men beror på vilket perspektiv som analysen syftar att undersöka och därmed vad som är kvalitéer och funktioner i landskapet. Olika teorier om landskapets uppbyggnad ger olika kategorier att bryta ner det på samt olika representationer av landskapet. Ett perspektiv för att betrakta och analysera landskapet är genom ovanperspektivet och genom att kartera och organisera. Camillo Sittes överlagringsteknik nämns som den tidigaste landskapsanalysen (Stahlschmidt & Nelleman 2009) men mer känd blev McHarg (1969) genom *Design With Nature* och hans synsätt på landskapet som en resurs. Landskapet har enligt McHarg olika egenskaper och genom att organisera, kategorisera och dela upp platser utifrån vad de motsvarar kan samband identifieras. McHarg (1969) använde sig av en lager-på-lager teknik där landskapets beståndsdelar delas upp i lager och kunde se relevanta egenskaper och funktioner i landskapet. Genom att sedan kombinera olika lager kan man ta fram mer eller mindre lämpliga placeringar för lokaliseringar.

Ett annat sätt att välja att se på staden är från grodperspektivet genom att diskutera landskap och plats utifrån människan och hur hon förhåller sig till sin omgivning. William Whyte (1988) och Jan Gehl (1971) är profiler som genom observation studerat psykologin bakom och varför olika typer av fysisk miljö, aktiviteter, skala, människor och lokalklimat attraherar och/eller repellerar människor.

Den rumsliga upplevelsen och orienteringsförmåga som kvalité och funktion har framförallt uppmärksammats av Kevin Lynch (1960) i *The image of the city*. Synsättet på landskapet har ett visuellt perspektiv och handlar om hur invånarna upplever platsen och vilka strukturer som bygger upp den. Lynchs arbete genomfördes genom dialog och så kallad mental kartering med slutsatsen är att människor upplever, förhåller sig till och definierar landskapet utifrån ett antal strukturer: landmärken, noder, stråk, områden och barriärer.

Ett sista perspektiv på stad och land är hämtat från filosofin och den gren som kallas fenomenologin. Perspektivet betraktar plats som en skapelse, ett fenomen som är skapat i relationen mellan människa och plats. De som arbetat med fenomenologin som utgångspunkt är arkitekter som till exempel Norberg-Shultz (1980) som applicerat den filosofiska idén till platskapande element. Ett centralt begrepp inom fenomenologin är *sense of place* och förståelsen vad som skapar en plats kan undersökas genom att studera nätverk och kopplingar i tid och rum samt vilka krafter som ligger bakom dessa.

Förhållningssätt till analysmetoder

Förutom olika betraktelsesätt på landskapet skapar även olika förhållningssätt till landskapsanalysen förutsättningar för vilken typ av värden som genereras av analysen (Swaffield & Foster 2000).

Genom att studera forskningsmetoder inom landskap har fem perspektiv identifierats.

- *expert perspektivet*, fokuserar kring kvalitéer i landskapet som är mätbara och finns i det fysiska landskapet
- *psykofysiskt perspektiv*, fokuserar på relationer mellan människan och objektiva landskapsattribut men utan att teoretisera och förklara varför
- *ett kognitivt perspektiv*, liknar psykologifysiska men tolkar relationen mellan människa och miljö som att komposition och fysisk struktur har en psykologisk påverkan.
- *social-kulturellt perspektiv*, tolkar landskapet genom symboliska värden som har social, kulturell och politiskt betydelse

- *experimentellt perspektiv*, förstår landskapet genom den individuella upplevelsen och kopplingen mellan människa och plats

De olika perspektiven har ett varierande förhållningssätt till synsättet på landskapet och människan. De rör sig från expertperspektivet mot det experimentella i huruvida landskapet är holistiskt och om människan ska betraktas som en aktiv part i förståelsen av landskapet (se tabel 2). Zube et. al. (1982) kommer fram till att när man studerar människors uppfattning om landskapet behöver man ha ett experimentellt förhållningssätt för att hålla en holistisk bild av landskapet och ett aktivt förhållningssätt till människan som en del i landskapet. Dess motsats som är expertperspektivet ger en mer uppdelad bild av landskapet och ett passivt förhållningssätt till människan.

Tabell 2

Tabellen visar synen på människa och landskap ur olika perspektiv
L. Dieckhoff fritt efter Swaffield & Foster (2000)

Typ av värden i relation till deltagande

De olika förhållningssätten ger olika förutsättningar för deltagande och vilken typ av material som det genererar. Det handlar om att den tekniken som används påverkar om de värden som kan komma ut av analysmetoden är baserade på deltagande eller inte. Enligt tabell 3 är expertprespektivet helt oberoende deltagande och innebär värden oberoende brukaren. De övriga är mer beroende av deltagande och genererar information om värden som helt eller delvis bygger på brukaren (Swaffield & Foster 2000). Tabellen visar även ett samband mellan deltagandeintensivitet och kvalitativ information samt det motsatta förhållandet med deltagarextensivitet och kvantitativ material. Metoder som endast mäter kvantitativa värden och kartlägger landskapet räcker inte för att representera dess komplexitet. Enligt Swaffield & Foster (2000) bör ett tillvägagångssätt där man inkluderar ett erfarenhetsbaserat fokus, som bygger på erfarenhet och reflektion över platsen för att närma sig en socio-kulturell ansats i förhållningssättet till landskap. Den helt upplevelsebaserade utgångspunkten är inte tillräcklig, på grund av bristande validitet och generaliserbarhet, och att det i kombination med kvantitativ information bäst kan representera landskapet.

Perspektiv	Expert	Psykofysisk	Kognitivt	Sociokulturellt	Experimentellt	
Deltagande	Oberoende av deltagande	Beroende av deltagande				
Typ av information	Ekologiskt	Estetiskt	Domenierande kvantitativ		Dominerande kvalitativt	
Exempel på metoder	- Platsanalys - GIS-analys - Systematisk värdering av landskapsattribut utifrån befintliga kriterier, tex principer om ekologi och biodiversitet	- Platsanalys - Systematisk värdering av visuella landskapsattribut utifrån befintliga kriterier, tex konst eller från kognitiv forskning - Expertbedömning utifrån filosofiskt resonemang om estetik	- Quasi-experimentiella undersökningar med användare med hjälp av foto där upplevd skönhet, attraktivitet rankas/värderas	- Quasi-experimentiella fotoundersökningar för att testa hypoteser om landskapets föreställning - Quasi-experimentiella enkäter för att studera mening i landskapet	- Kvalitativa undersökningar tolkade utifrån sociala, politiska och kulturella teman, tex gruppintervjuer, deltagande observation, fokusgrupper - Action-forskning, tex charets	- Etnografiska undersökningar med nyckelinformanter - Självreflektion utifrån landskapsfenomen

Tabell 3

Tabellen visar samband mellan perspektiv på studien, deltagande metod och typ av information
L. Dieckhoff fritt efter Swaffield & Foster (2000)

Ett praktiskt perspektiv på hur deltagande kan ge insikt i platsers värden har lyfts fram i vetenskapliga studier som använt public participation GIS, PPGIS (Wu & Isaksson 2008, Raymond & Brown 2006). I en svensk studie med inriktning på kulturhistoriska värden kunde författarna (Wu & Isaksson 2008) urskilja hur allmänheten identifierade andra objekt än experten som viktiga ur ett kulturhistoriskt perspektiv samt att allmänheten la vikt på objekt som låg närmare i tiden. Ett liknande resultat, där expertens och allmänhetens kartering skiljer sig, kan även urskiljas inom ett ekologiskt perspektiv i fallet av omvärdering av naturområden (Raymond & Brown 2006). Slutsats från båda studierna är att allmänhetens åsikter är verktyg för att prioritera värden men inte för att helt basera analysen på. Insamlingsmetoden av data är en av de faktorerna som påverkar

utfallet och är nödvändig att diskutera vid användning av PPGIS (Brown & Kyttä 2014). Till exempel har Brown et. al. (2014) jämfört resultat för data insamlat genom workshop och enkäter, där resultatet visade att datan från enkätsvaren med givna alternativ till olika platser hade en högre tillförlitlighetsgrad. Det material som samlades in genom workshop, där deltagarna själva formulerat värden ansågs inte vara tillförlitligt och användbart direkt för beslut, utan bör istället användas för att identifiera värden och konfliktpunkter. Allmänheten har en bias och deltagande måste sättas i perspektiv till uppgiften (Raymond & Brown 2006). För de digitalt baserade verktygen finns det även farhågor i och med systemets komplexitet, vilket kan skrämja iväg användare, till exempel har studier visat att analogt baserade undersökningar har en högre andel medverkande jämfört med internetbaserade (Brown & Kyttä 2014). Vid en analog process bär dock den som digitaliserar materialet ansvaret för korrekthet och tolkning.

Det krävs dock ett generellt och kritiskt förhållningssätt till hur och varför en deltagandeprocess ska genomföras, bland annat kan det anses att det saknas någon form av utvärderingar som på ett vetenskapligt plan som diskuterar resultatet (Harling et al. 2013). Dessutom finns tendenser till att ersätta den traditionella ”verktygslådan”, som handlar om att välja och vraka mellan metoder, med en mer fortlöpande process mellan aktörer (Reed 2008, Monno & Khakee 2011). Mel & Mels (2014) beskriver det som att det finns två traditioner inom landskapsanalys, där den första metodiken bygger på att identifiera så kallade officiella värden som till exempel riksintressen, byggnadsminnen och rödlistade arter samt opartiskt kartlägga landskapet med fokus på den visuella aspekten. Den andra metodiken bygger på allmänhetens livsvärld och vardagslandskap, vilken kräver en inställning till landskapsanalysen som en lärandeprocess mellan planerare och brukare. Det har även beskrivits som en typ av servicekontrakt som ska verka för mer långsiktiga relationer och konsensus kring syfte och resultat (Reed 2008, Mels & Mels 2014). I Mels & Mels (2014) exempel på arbetssätt föreslås det, att under varje del i processen diskutera deltagande och hur det kan möjliggöras och tillämpas.

2.4 Sammanfattning kunskapsöversikt

I de två huvuddelarna av litteraturöversikten har fokus varit på att presentera ett sammanhang för deltagande landskapsanalyser, perspektiv på representation och värden i landskapet och praktiska erfarenheter för deltagande landskapsanalys. Syftet med denna avslutande del är att knyta samman de tidigare delarna och skapa ett ramverk hur en deltagande landskapsanalys kan genomföras och vilka frågor som är relevanta att diskutera för att motsvara uppsatsens syfte.

Sammanfattning

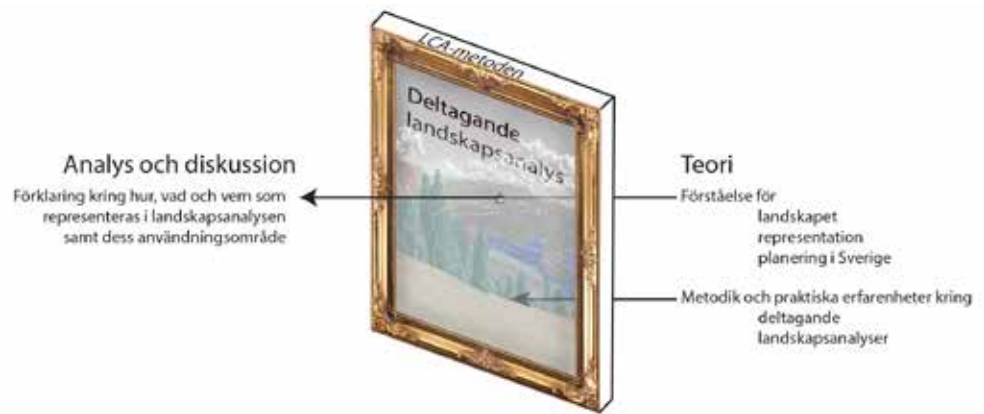
För att summera den teoretiska kunskapsöversikten följer nedan en sammanfattning utifrån tre resonemang som kunskapsöversikten handlat om. I det första resonemanget, om landskapsanalyser och deltagande i en svensk kontext, har det konstaterats hur landskapsanalysen i svensk lagstiftning inte sker dynamiskt som en processinriktad del av en designprocess, utan vid vissa tillfällen som till exempel miljökonsekvensanalys. Till exempel, landskapsanalysen inom miljökonsekvensbeskrivning ligger som en efterbeskrivning kring vad som förändras. Det finns efterfrågat (Boverket 2006, SKL 2011, Hartling et al 2013, Mels & Mels 2014) att arbeta med en processinriktad hantering, med mer fokus på diskursiv planering och att förstå varandra, en flervägs kommunikation mellan planerare, exploatör och allmänhet. Det handlar om att få en bättre förståelse om vad som påverkar och spelar roll i att lära känna landskapet. Genom en kartläggning av planeringsammanhanget har det även lyfts att planering karakteriseras av en kommunikativ vändning mot social learning och bottom-up-perspektiv, där PBL:s samrådsprocess är ett tidigt exempel. Digitala verktyg, som till exempel PPGIS har egenskaperna att stödja en lärandeprocess genom att redovisa människors åsikter direkt på en plats, som visat sig ge relevanta kunskaper i kartan som inte experter vet om (Brown & Kyttä 2014, Wu & Isaksson 2008).

Kunskapsöversikten har även lyft fram hur makten över landskapet återspeglas i hur landskapsanalysen görs och hur den presenteras. Det finns en äganderätt genom representation och tolkning som traditionellt varit scenisk genom landskapsbilden (Harley 1988, Olwig 1993) samt genom människor som har skapat gränser genom kartor, gränser som i verkligheten egentligen inte existerar (Corner 1999). Det finns även en äganderätt genom hur en landskapsanalys genomförs och varför. Det beror vem som kan anses ha ett sakintresse och hur hen förstår sitt intresse i ett landskap, även om det är en vardagsmiljö (Sevenant & Antrop 2010, Stenseke 2009) samt utifrån vilken idé om landskapet som används som analysutgångspunkt (Stahlschmidt & Nelleman 2009). Även Mosse (2001), som använts för att sätta deltagande i relation till planeringsammanhanget, visar att deltagande måste se sammanhanget och att det sällan är opåverkad av hierarkier så som kunskaper, ålder, klass och kön.

Från kunskapsöversikten går det dessutom att lyfta ett tredje resonemang kring värden och vad som generar värden, vilket innebär en fråga om skala och perspektiv. Definitionen av landskap som används i den här uppsatsen där landskap är allt (CoE 2000) gör att det både omfattar ett *space* och ett *place*, där de berör olika frågor och involvering av deltagande. Det som skiljer de två åt är huruvida sociala värden är inkluderade eller inte (Olwig 2006, Swanswick & Land Use Consultants 2002). Vad som är ett socialt värde återfinns i definitionen av av landskap och plats genom det som gör att människor anknyter till sin omgivning. Den fysiska omgivningen skapar därför inte sociala värden i sig själv men ger förutsättningarna. De förutsättningar som den teoretiska kunskapsöversikten lyft i termer av LCA-metoden handlar om historisk inbäddade värden, hur landskapet/platsen är uppbyggd genom strukturer samt vilken typ av aktiviteter som är möjliga på platsen. Det har även lyfts fram att det finns vinster av en kombination av kvantitativ och kvalitativ information och att den kvalitativa informationen behöver kontextualiseras med kvantitativ (Swaffield & Foster 2000, Swanswick & Land use consultants 2002).

Användning av litteraturöversikt i den praktiska delen

Målet för den teoretiska kunskapsöversikten har även varit att identifiera konkreta arbetsmetoder för uppsatsens kommande praktiska del. Till att börja med har LCA-metoden och synsättet om LCA-metoden som en metodram använts. Det innebär att andra och mer deltagande stödanalyser kan genomföras för att operationalisera diskussionen kring deltagande landskapsanalyser (Berglund et. al. 2013). För att beskriva kopplingen mellan teori - empiri - analys kan en rent bildlig tolkning av en tavla användas (se figur 5). Teorin, kunskapsöversikten ligger till grund för att förstå begrepp och praktisk användning av landskapsanalyser och deltagande inom planering. De ligger bakom syftet med tavlan men även hur tavlans motiv sen kan tolkas och vidare diskuteras.

Figur 5
Figuren visar hur kunskapsöversikten och intervjuerna förhåller sig till fallstudien och uppsatsens diskussion
L. Dieckhoff

Som analytiskt ramverk för just vilken innebörd tavlans motiv har samt hur den kan tolkas och diskuteras har jag identifierat tre punkter (se figur 6-8)

Val av motiv

Olika analyser syftar att bryta ner landskapet i olika perspektiv och är vad är det då egentligen analysen syftar till att visa?

Berör resonemanget om *värden* och *intentioner inom representation* genom vilken metod som använts och vad den egentligen innebär.

Skimmer

Samma motiv kan representeras på olika sätt och hur påverkar presentationen och yttre omständigheter landskapsanalysen?

Berör resonemanget om *förutsättningar* och *representation* genom att yttre omständigheter och visuell presentation har betydelse för hur analysen som färdig produkt ser ut och kan användas i fortsättningen.

Vem som kommer igenom

Vems bild av landskapet är det som får ta plats?

Berör *representation* och *värden* genom att utvärdera representativiteten av deltagande och hur genomförandet motsvarar syftet.

Figur 6-8
Val av motiv, skimmer och vem som kommer igenom. L. Dieckhoff

Från den teoretiska kunskapsöversikten har även följande arbetsmetoder identifierats för att

1. göra en landskapskarakterisering enligt LCA-metoden utifrån sociala värden:

- karaktärstyper inom LCA innebär att definiera ett space, där målet är att digitalt kartlägga objektiva kvantitativa värden
- karaktärsområden inom LCA innebär om att definiera ett place, där målet är att digitalt kartlägga intersubjektiva kvalitativa värden.
- Värdefullt med kombination av kvantitativ och kvalitativ data.
- En stark koppling mellan det naturliga, sceniska och det immateriella för att förstå en plats/ landskap
- Genomföra en dialogprocess som inte söker efter en "sanning" utan efter en förståelse för olika brukare av landskapet samt hur intressen kan krocka
- Se bortom gränser och given användning
- Maktposition som kartmakare och processledare i en deltagande process

2. diskutera relationen handläggare-brukare-landskap

- Processen bakom att arbeta med LCA
- Deltagarstegen som utvärderingsmetod för en deltagarprocess
- Syfte-mål-resultat hänger ofta inte samman vid en sämre process
- Det finns dolda kvalitéer, funktioner och värden som kan uppmärksammas i en deltagarprocess
- Kommunikation av en plats relevant hur andra uppfattar den

fallstudie

- ◇ Det här kapitlet innehåller en fallstudie som prövar sig fram i att göra en LCA-analys baserad på sociala värden
- ◇ och sedan diskuterar hur den analysen förhåller sig till befintliga beskrivningar om fallstudieområdet.

3.1 Introduktion

Den första delen av fallstudien är tänkt att ge en introduktion till fallet samt redovisa tillvägagångsätt. Fallstudien är formad av kunskapsöversikten genom att den har som mål att digitalt kartera intersubjektiva sociala värden på den givna platsen, att den syftar till att vara en lärandeprocess samt låta upplevelsen av rummet definiera skillnader mellan olika områden. I det introducerade avsnittet presenteras även förutsättningarna i form av material som finns tillgängligt via geodatasamverkan och kommunernas beskrivningar av området.

Upplägg

Fallstudien syftar till att studera kvalitativa värden och beskriva vad som är platsskapande och kan definieras som karaktärsområden utifrån platsen. Förutom de befintliga beskrivningarna och material från geosamverkan har tre dimensioner som utifrån kunskapsöversikten har identifierats som betydelsefulla inom platsskapande använts. Dessa dimensioner behandlar platsens struktur, användning och historisk anknytning (Berglund et al 2011;2013, Stephenson 2008, Mels & Mels 2014). Målet med de tre dimensionerna är att skapa en förståelse för vad som är intersubjektiva värden på platsen, där strukturanalysen visar rummets fysiska karaktär, användning visar landskapets funktionella värden för människor och den historiska anknytningen visar var det kan finnas ett arv i landskapet. Tillvägagångssätten för att kartera de tre dimensionerna består av mental kartering, sociotopvärden och tidsdjupanalys. Alla tre presenteras likvärdigt genom att beskriva metodens mål och syfte, vilka urvalskriterier som använts för vem/vilka/vad, hur metoden genomförts, vilket resultat jag fått ut samt en reflektion kring metodens begränsningar.

Befintliga karaktärstyper

Även om fallstudiens främsta uppgift är att definiera karaktärsområden inom LCA-metoden behövs även karaktärstyperna studeras, vilka består av en objektiv klassificering och baserade på de naturliga förutsättningarna (Swanwick & Land use consultants 2002). För att avgöra fallstudieområdets karaktärstyper har tre olika set med data studerats. De finns tillgängliga genom den nationella geodatasamverkan och består av Jordarter från Sveriges geologiska undersökning, SGU (SGU 2014), marktytor från Lantmäteriets fastighetskartan (Lantmäteriet 2015) samt den svenska marktäckesdatan utifrån Corine Land cover från Lantmäteriet/Naturvårdsverket (Naturvårdsverket 2014). Tabell 4 visar en jämförelse av de olika dataseten utifrån kriterierna att karaktärstyper är objektiva, kan förekomma på olika platser, omfattar geologi och landform samt omfattar vilken typ av växtlighet som förekommer (Swanwick & Land Use Consultants 2002). Klassificeringen av marktäckesdata omfattar alla kriterier genom att dela upp marken med en kombination av naturliga element och fysiska anläggningar så som bebyggelseområden (se figur 10). Jordarterna visar förutsättningar för växtlighet och markanvändning men visar inte hur marken används vilket är av intresse i tätortsbebyggelse. Datasetet med marktytor från fastighetskartan ger information om karaktärstyperna på en högre skalnivå jämfört med marktäckesdata, till exempel likställs alla öppna ytor, vilka i marktäckesdatan har olika klasser.

Dataset/ Kriterier för karaktärstyper (Swanwick & Land Use Consultants 2002)	Jordarter	Marktytor	Marktäckesdata
Objektivitet	Ja, framtagen av SGU	Ja	Ja, framtagen på EU-nivå
Återkommande	Ja	Js	Ja, används på EU-nivå
Geologi och form	Ja, jordarter	Ja, bebyggd miljö	Ja, bebyggd miljö
Vad som växer	Nej	Ja, skog	Ja
Människans påverkan	Nej	Ja	Ja

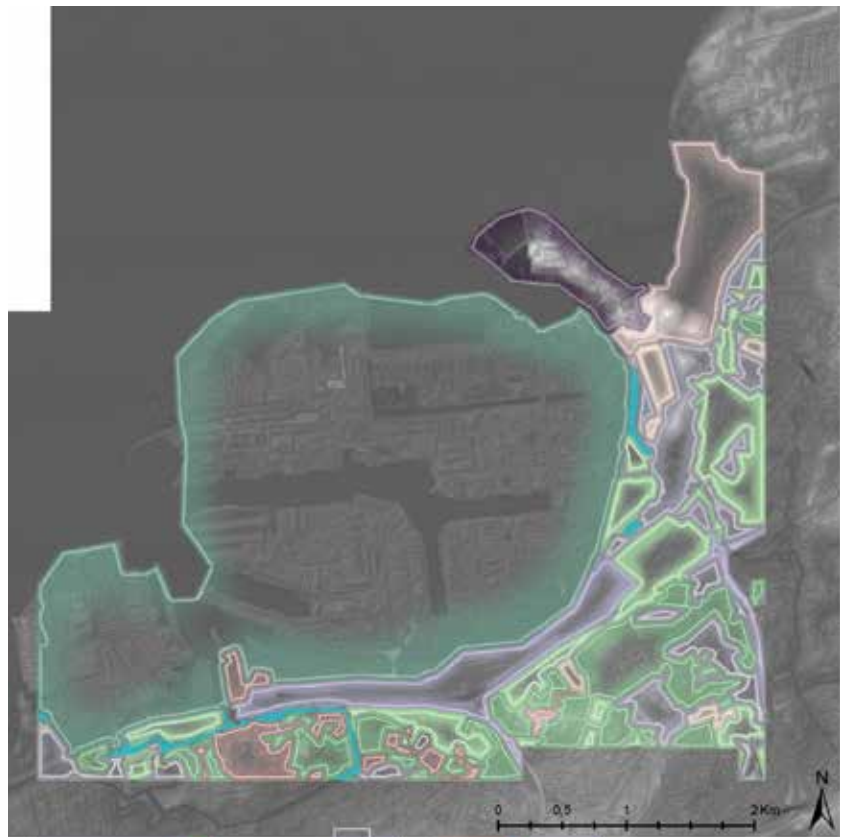
Tabell 4
Jämförelse mellan dataset utifrån kriterier för karaktärstyper
L. Dieckhoff

Befintliga karaktärsområden

Området har inte studerats utifrån karaktärsområden tidigare och ett exakt material finns därför inte för jämförelse. För att ändå studera ett jämförande perspektiv på fallstudieområdets karaktärsområden har översiktsplaner, fördjupade översiktsplaner och andra landskapsrelaterade utredningar och planer från Burlöv, Lomma och Malmös kommuner studerats (se figur 11). Då platsnamn utgör en del av karaktärsområden har sökorden varit *Spillepeng*, *Tägarps hede*, *Sjölunda* och *Norra hamnen*. De beskrivningar som funnits kring området har sedan använts.

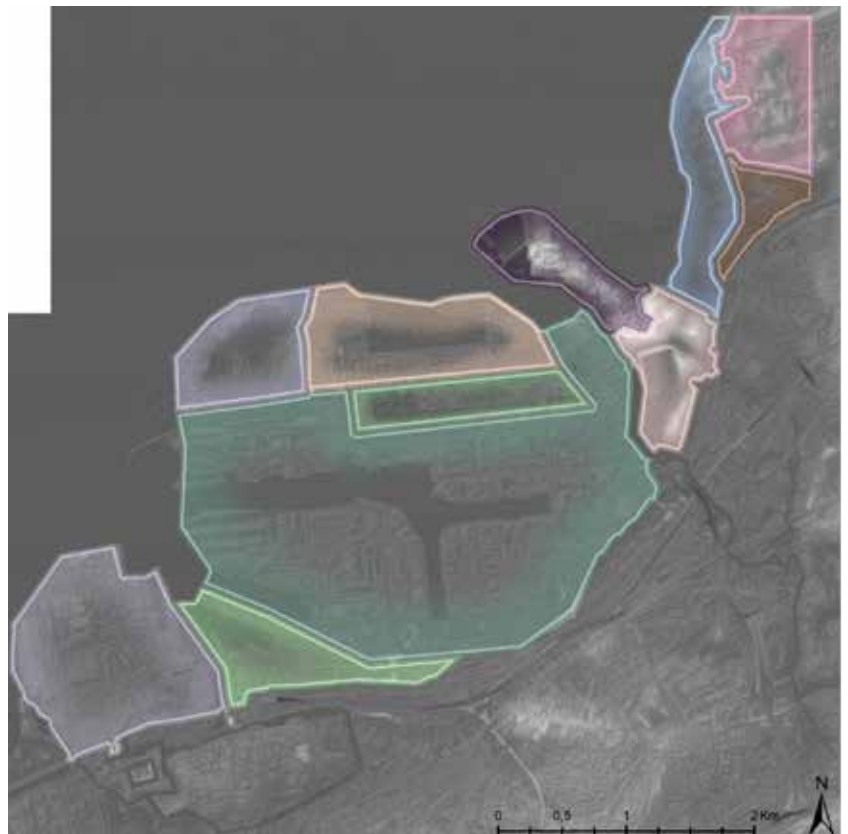
Figur 10
 Karta över befintliga karaktärstyper enligt marktäckes-
 data från Lantmäteriet/Naturvårdsverket
 L. Dieckhoff med material från Lantmäteriet:
 ©Lantmäteriet [12014/00764]

- Teckenförklaring
- Hamn
  - Orter > 200 inv. och mindre/större omr av grönt
  - Väg och järnväg med kringomr
  - Urbana grönområdn
  - Deponi
  - Betesmark
  - Idrottsanläggning mm.
  - Industri, handelsenheter, offentlig service, etc.
  - Tät stadsstruktur
  - Sjöar, dammar

Figur 11
 Befintliga karaktärsområden
 Kartan visar en visuell tolkning av vad som ha tolkats
 som de befintliga karaktärsområdena från
 kommunernas plandokument
 L. Dieckhoff med material från Lantmäteriet:
 ©Lantmäteriet [12014/00764]

- Teckenförklaring
- Hamnen
  - Oljesjön
  - Norra Hamnen
  - Oljehamnen
  - Sysavs deponi
  - Västra hamnen
  - Tågarp hede/Strandängarna
  - Spillepeng
  - Tågarp
  - Alnarp
  - Nyhamnen

Hamnområdet beskrivs som ett renodlat verksamhetsområde med storskaliga verksamheter, tung industri samt som ett logistiknav (Malmö stad 2014). En av de större företagen i området (Persson 2015:11) beskriver det som ett "heavy area" där lite aktivitet sker utanför verksamheterna, till exempel rör sig få människor i området för lunch och de flesta transporterar sig med bil även om de önskar röra sig med cykel. Förändringstryck och risk för gentrifiering anses mycket lågt. Enligt Malmö stads översiktsplan från 2014 innebär den strategiska utvecklingen att hamnen ska användas som ett så kallat särskilt verksamhetsområde, där boende och detaljhandel ska undvikas. Planeringsriktlinjerna i Malmö stads översiktsplan förespråkar ytkrävande och störande verksamheter men inkluderar även att grönska är viktigt i området samt att tillgänglighet- och trygghetsaspekter respektive barn- och genusperspektiv ska finnas i alla planeringsfaser (Malmö Stad 2014). För den nordöstra delen av fallstudieområdet som ligger i Burlöv respektive Lomma kommuner finns fokus på naturvärden i och med strandängarna och dess ekologiska funktion och då specifikt fågellivet (Burlöv kommun, Landskapsgruppen Öresund AB). Landskapsbilden beskrivs främst genom de öppna vyerna över *Tågarps hede/Alnarps ängar*, till exempel i Lomma kommuns studie av strandstråket i Lomma:

"Alnarps ängar är ett öppet område med avsaknad av högre vegetation och med långa utblickar över Öresund i väster och mot det öppna jordbrukslandskapet öster om Västkustvägen." (Landskapsgruppen Öresund AB 2001, s.16, se även figur 9).

För Strandängarna anses det även finnas ett stort kulturhistoriskt värde, som är skyddad genom naturreservatet för strandängarna (Länsstyrelsen i Skåne Län 2008, Burlöv kommun 2014). För *deponiområdet* beskrivs det främst hur det fram till åren 2040-2050 kommer att utvecklas till ett större rekreationsområde och då när det är klart kommer fylla en stor funktion för Burlöv kommun som i dagsläget saknar större rekreationsområden (Burlöv kommun 2014). En översikt av beskrivna karaktärsområden ges i figur 11.

Figur 9
Foto på utsikten över Tågarps hede/Alnarps fäland med informationstavla i förgrunden. Område som har stor betydelse i kommunernas beskrivningar.
L. Dieckhoff

3.2 Mental kartering

Det här avsnittet inleder de tre stödanalyser som falsstudiens LCA-analys bygger på. Den första aspekten som detta avsnitt berör handlar om den rumsliga aspekten av fallstudieområdet för att förstå hur upplevelsen av områdets olika platser skiljer sig. Det bygger på en mental kartering som genomförts och sedan tolkats digitalt.

Mål och syfte

Den mentala karteringen har genomförts för att visa på områdets struktur och vilka delar i landskapet som är viktiga för orienterbarhet och rumslighet (Lynch 1960). Den främsta anledningen till att den rumsliga aspekten har inkluderats i uppsatsen är för att det sceniska och upplevelsevärdena har en betydelse inom LCA-metoden (Swanwick & Land use consultants 2002, Jensen 2006), och det är även en dimension som tilltalar personer med kort relation till en plats (Stephensson 2008). En mental kartering förlitar sig på själva upplevelsen och hur betraktaren läser in objekt och skiftningar, vilket ger indikationer på hur människor upplever ett landskap och hur olika platser kan skilja sig från varandra (Lynch 1960). Den här analysen utgår ifrån Lynchs ursprungliga metod där brukarna själva får beskriva sin upplevelse av ett område. Varianter av en så kallad Lynch-analys använder Lynch's begrepp från ett expertperspektiv, men med anledning av att fallstudien syftar till deltagande landskapsanalys har analysen genomförts utifrån de deltagandes upplevelse istället för fördefinierade element. Den rumsliga aspekten på detaljnivå inom en viss bebyggelsestruktur som kan vara användbar för till exempel orientering inom ett område går dessutom förlorad i andra verktyg, som till exempel kartering av bebyggelsestrukturer.

Urvalskriterier

Deltagande för den mentala karteringen har gjorts med hjälp av en fokusgrupp, bestående av tre studenter på första året på landskapsarkitekturprogrammet, SLU Alnarp. Valet att använda studenter inom ämnet är inte bara en bekvämlighetsstrategi, där studenter som grupp är enkla att nå, utan även fördelaktigt då de är insatta i ämnet. Ett alternativ hade varit att använda allmänheten och rekrytera människor med en dirket koppling till platsen, till exempel arbetare eller motionärer. Det valdes dock bort med anledning av att själva rekryteringen av allmänheten i jämförelse med studenter skulle bli en omfattande insats samt för att det går att smidigare garantera ett genomförande och uppslutning bland studenter som har flexibilitet i sitt vardagliga schema. Genom att själv skapa en fokusgrupp har jag som forskare kunnat styra sammansättningen, antalet samt vilken erfarenhet deltagarna ska ha (Scott 2011, Justeen & Mik-Meyer 2011). I frågan om sammansättning och antal har jag resonerat att det finns fördelar att gruppens medlemmar känner varandra för att samtalsklimatet ska vara gott men att det måste fler än två personer för att det ska bli en diskussion. Det finns delade meningar om deltagarna ska eller inte ska ha erfarenhet inom ämnet och/eller vara en homogen grupp (ibid). Utifrån Sevenant & Antrop (2010) har jag valt personer med insikt i begreppet landskap, då det underlättar i min studie att deltagarna är bekanta med en landskapsdefinition i linje med ELC och inte har en scenisk förståelse av landskapsbegreppet. Dessutom väljer jag att se homogenhet mellan deltagarna som en fördel då deltagarna har ett gemensamt språkbruk som underlättar diskussionen. Fokusgruppen rekryterades genom att uppgiften presenterades för år 1 och 2 på landskapsarkitekturprogrammet, SLU Alnarp samt år 1 och 2 på kandidatprogrammet i stadsbyggnad, stadsutveckling och planering på Malmö högskola, vilka sedan fick anmäla om de var intresserade att medverka. Av de tillfrågade deltog tre personer, samtliga från år ett på landskapsarkitekturprogrammet. Gruppen hade relativt dåliga kunskaper om Malmö generellt och hamnområdet specifikt. En av de deltagande hade tidigare vistas sporadiskt i hamnområdet i och med att hen arbetade på olika lagerföretag och uttryckte sig att hen någorlunda kände igen vissa bilvägar, men inte mer än så. I tidigare kurser hade deltagarna testat på några olika analysmetoder, med fokus på kartering och skissning, men upplevde att de inte var riktigt var insatta i vad och varför man använder olika metoder.

Genomförande

Strukturanalysen genomfördes genom att deltagarna fick göra en mental kartering som sedan tolkats digitalt och illustrerats. Med anledning av att mental kartering förutsätter att man känner till området valde jag att kombinera metoden med gåtursmetodik för att öka deltagarnas kunskap om området (de Laval 2014). Deltagarna fick därför först åka ut i området med mig som processledare för att uppleva och dokumentera de strukturer som de upplevde viktiga för området. Vi gjorde en cykeltur i området med sex stopp, där stoppen hade placerats i ytterlägen, för att cykelsturen skulle täcka så stora ytor som möjligt av hamnområdet (se figur 17). Innan cykelturen med fokusgruppen gjordes först ett test för att kontrollera att stoppen och ruten var tillgänglig

samt att så stora delar som möjligt av området inkluderades (ibid). Deltagarna fick instruktioner att de under cykelturens stopp skulle anteckna vad de upplevde var områdets strukturer och vad som var minnesvärt (se figur 12). Bland annat uppmanade jag dem att fundera på sensoriska upplevelser som färg, form, topografi, känsla och lukt. Som redskap hade de varsin tom karta, med endast kryss för cykelturens stopp, resterande delar var upp till dem att fylla i. Kartan var tom för att de inte skulle påverkas av kartans makt, utan skulle fokusera på sina upplevelser. Vid varje stopp fick de ca 5-10 min för att reflektera kring landskapet kring dem och från förra stoppet och rita ner på sin karta vad de hade sett. När cykelturen var slut samlades vi för att diskutera vad de olika personerna hade karterat och som processledare var det min roll att låta deltagarna diskutera för att komma överens och frågar ställdes endast för att tvinga dem utveckla sina resonemang. De fick först var och en presentera sina kartor, vad de hade tänkt på och hur de upplevde platsen, för att sedan tillsammans enas om och rita ut på en ny karta hur de upplevde området (se figur 13 och 14). Utifrån materialet som de ritat tillsammans digitaliserades materialet i ArcMap (se figur 15). De landmärken som gruppen identifierat har tolkats ha ett influensområde som sträcker sig så länge de syns. De användes som orientering och påverkar då de ytor som de syns från. Materialet har även visualiserats för att visa hur landskapet ser ut, utifrån en upplevelse och rumslig aspekt (se figur 16).

Figur 12 och 13
Foton från stopp 1 i den mentala karteringen och från när gruppens gjorde sin gemensamma mentala karta
L. Dieckhoff

Resultatredovisning

Utifrån att de tre kartpresentationerna, var det uppenbart att vissa strukturer var mer minnesvärda i sammanhanget. Stora delar av området upplevdes som en monoton industrimiljö med en låg bebyggelse och mycket staket som gjorde stora delar otillgängliga. En reflektion som samtliga hade var att de konstant letade efter havet och hade svårt att orientera sig med anledning av att de inte kunde se strandlinjen. De visste att det skulle finnas men upplevde aldrig att de såg det. På grund av detta var även bassängerna i området förvirrande, då de ansåg att de borde leda till havet och att det därför blev svårt att förstå hur vattenområdena hände samman. I deras slutliga karta markerades delar av landområden som hav med anledning av denna mentala föreställning av att havet fanns där ute och att de trodde att det var närmare än den verkliga situationen. Resonemanget löd att de hade trott att när de inte såg någonting, då förutsatte de att det var hav, vilket är rent logiskt i ett hamnområde. På kartan markerades även bassängerna, då de stod ut från ett annars tungt industrialiserat område och det fanns där en annan form av liv med fiskare, gäss och vild vegetation. Ett annat område som ansågs speciellt var området med oljecisternerna i områdets norra del. Det skapade en del aha-upplevelser under cykelturen när de insåg att de cisterner som de såg på stopp 4 var samma som de sett på stopp 3, vilket i sin tur gjorde att de kunde förstå hur området hängde samman. På två platser beskrev gruppen hur den sensoriska upplevelsen specifikt satte intryck på deras upplevelse, vid området mellan stopp 2 och 3 var sopor och skrot mycket påtagligt och deltagarna beskrev hur de reagerade på ljud samt lukt, framförallt trälukten. Den andra sensoriska upplevelsen var vid stopp 4 som upplevdes lummig och grön då flera syrenbuskar blommade på platsen.

Som tidigare nämnts upplevde gruppen att det var en monoton miljö med låg bebyggelse och ur denna fanns några objekt som deltagarna på eget initiativ använde sig av som referenspunkter. En av deltagarna gjorde reflektionen när hen beskrev sin karta att hen främst markerat ut höga

bebyggelseobjekt, utan att hen medvetet haft det som strategi. De två objekt som speciellt urskilde sig i alla tre kartor var silon vid punkt 1, *169:an* och *Cementa-tornet*. Alla tre beskrev hur de använde sig av dessa och hur de två förhöll sig till varandra för att förstå vart de befann sig och hur de skulle markera på sina kartor. Gruppen beskrev även hur de tog hjälp av objekt och platser utanför området som de kände till sedan tidigare för att orientera sig. Till exempel användes Turning Torso i Västra hamnen och Sydsvenska dagbladets skyskrapa vid Lundavägen som referenspunkter. Vid stopp 3 insåg gruppen att de såg Lomma och blev oerhört glada då det var någonting de kände igen, samma sak hände även vid stopp 6, då de såg Arlov och Alnarp. Utöver dessa markerades även en poppelrad ut i och med att den upplevdes avvikande som en grön vägg i området. Deltagarna nämnde dock att de såg flera trädrader som de tänkte på men som de inte markerade ut. I diskussionen kring det stora området som de inte markerat alls i kartan så nämns även Eons byggnad och Sysavs byggnader som *öststatliga* i sin utformning men de markerades inte ut specifik i kartan.

Sysav är istället för objekt utmarkerat som industri, då kontrasten mellan industri och natur ansågs mest minnesvärd vid Sege å. Andra tydliga gränser som diskuterades och markerades på kartan var bland annat höjdskillanden vid stopp 5 och de utblickar som platsen erbjöd samt de stängsel, taggtråd och skyltar som gruppen ansåg tydligt markerade att vägarna tog slut. Speciellt markerades stängslen vid stopp 3 som en tydlig barriär.

I reflektionen över den färdiga kartan konstaterades det att de inte markerat ut någon av de vägar som vi rört oss på. De beskrev det som att de inte upplevde att de vägar vi rörde oss kring var ämnad för dem som cyklisterna utan att de ständigt upplevde miljön som ogästvänlig och otillgänglig. Den var dessutom anpassad efter lastbilstrafik och gav inte mersmak att stanna någonstans. De ville inte säga att fiskarna vid bassängerna var malplacerade i miljön men de kunde inte direkt förstå varför de valde att fiska just här, inte bara för att det inte kunde vara speciellt hälsosamt att äta den fisken utan för att omgivningen inte var speciellt inbjudande. Vid stopp 2 markerade gruppen dock ut en sträcka av järnväg som de hade noterat. På frågan varför de just markerat ut den biten svarade de att den hade förbryllat dem i och med att järnväg ger någon form av kontinuitet på väg någonstans men denna bit såg ut att sträck sig ut i oändligheten/ingenting.

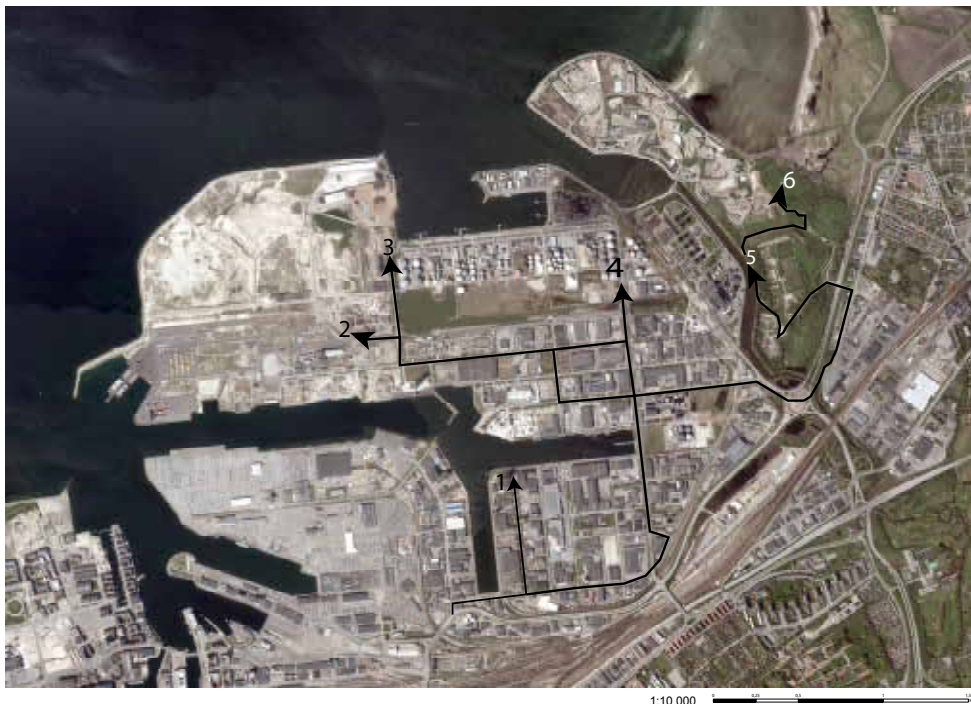
Reflektion kring metod och begränsningar

Det är svårt att avgöra vad det gör för resultatet att deltagarna är insatta i ämnet och nyligen genomfört ett projekt som omfattar att lära sig läsa landskap. Min förhoppning är att det underlättat vår kommunikation och att det sparat arbetstid och missförstånd som reflekteras över i Sevenant & Antrops artikel (2010). Deltagarna upplevdes mycket trygga när de började anteckna på det första stoppet och höll sina kartor för sig själva. De sa sedan att de haft flera uppgifter där de kastats ut utan vidare instruktioner och lärt sig hantera situationen. Mina reflektioner är att andra personer som inte är tränade på detta sätt hade behövt fler instruktioner och agerat mindre självständigt under stoppen.

Det är viktigt att komma ihåg att det som fokusgruppen tagit fram är representativt för dem. Det finns en betydelse att de inte känner området sedan innan och har inbyggda emotionella värden, vilket med stöd av Stephenson (2008) skulle göra dem lämpliga för sensoriska värden som upplevelse och rumslighet. Den deltagare som var bäst bekant med området och Malmö visade dock inte på en avvikande kartering än de andra, vilket kanske mer visar på att stora delar av upplevelserna inne i området sker inom de stängda kvarteren och att vägarna är snarare transportsträckor. Det kan även diskuteras kring att gruppen valde att markera ut poppelraden vid stopp 1 är ett resultat av att de läst en del växtlära och börjat träna sina ögon i den typen av strukturer. Jag personligen blev överraskad att de inte markerade ut den stora vägen, eller vägnätet överhuvudtaget, vilket även det kan bero på att jag haft ett tydligare fokus vid vägstrukturer i min grundutbildning.

Under cykelturen gjorde jag även några kritiska reflektioner kring hur jag lagt upp ruten och vilket material de fick med sig (se figur 17). Jag trodde innan att ruttens riktning inte skulle ha någon betydelse, men med anledning av att deltagarna inte kände till området och var oerhört disorienterade i början förstod jag att det nog hade varit ännu mer förvirrande att börja i den andra ändan med Spillepengen först. Nu fick de redan vid stopp 1 ett riktmärke att gå efter och fri sikt till landmärken i Malmö som Turning Torso, vilka inte syns vid stopp 6. Dock hade de kanske haft bättre koll på strandlinjen om vi gjort ruten åt andra hållet, då de var relativt bekanta med Lomma och Alnarp som syntes från stopp 6. Längden mellan de olika stoppen har även spelat roll i vad som markerats ut på kartorna. Instruktionerna var att de skulle titta under tiden vi cyklade men det går tydligt att utläsa att de fokuserat på stoppen. Mina reflektioner är att sträckan mellan

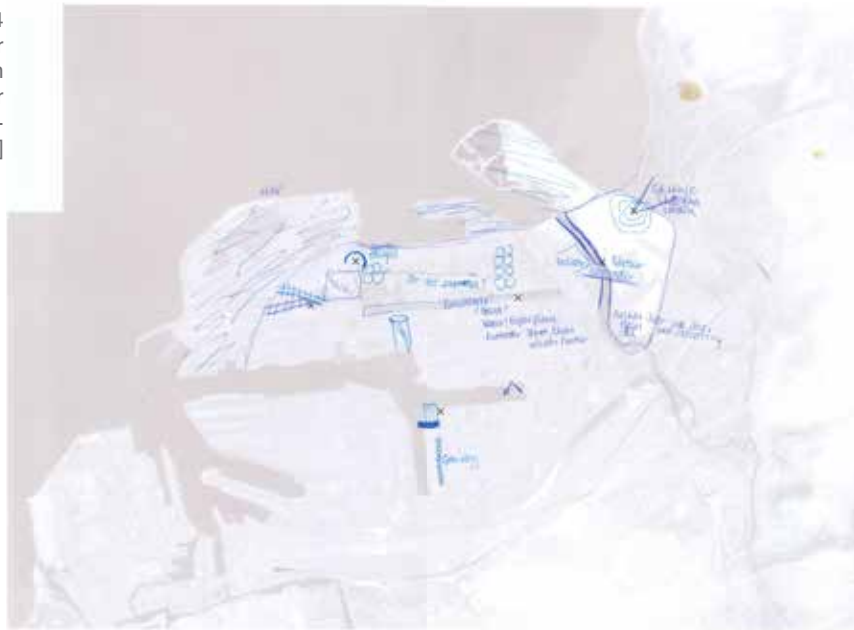
1 och 2 samt 4 och 5 var för långa och krångliga vilket gjorde att de inte markerat platser i de inre områdena, till exempel med Eon även om vi passerade den två gånger. Detaljrikedom mellan två stopp är betydligt bättre mellan 2, 3 och 4. Dessutom missade jag betydelsen av materialet som hjälp vid orientering och hur de skulle rita på kartan. Jag har jobbat länge med kartor och det här området och hade koll på vädersträcken på plats, vilket deltagarna absolut inte hade. Det finns dock en vits i att inte veta, utan att gå på det man ser, men samtidigt hade kanske det behövts någon referenspunkt vid start för att underlätta. Jag är dock imponerad av deras kartor var så pass lika verkligheten, de hade ju kunnat få riktningarna helt fel. Det var även en intressant upplevelse när de fick aha-upplevelser och började förstå hur de olika punkterna hängde samman och såg områden, som till exempel oljecisternerna från olika håll.

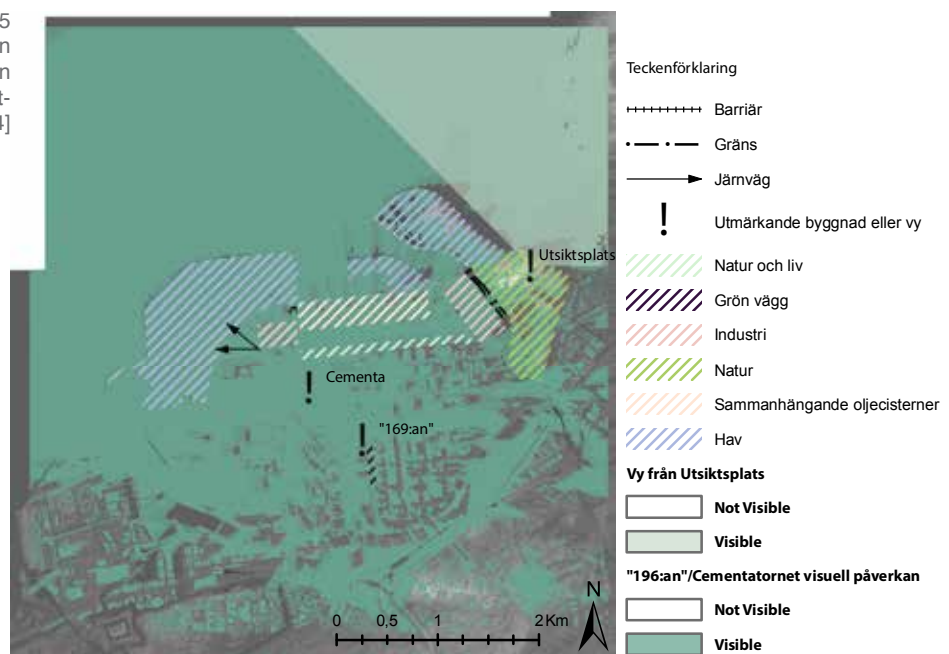
Figur 17
Cykelturens sträckning i Norra Hamnen
L. Dieckhoff med material från Lantmäteriet: ©Lantmäteriet [12014/00764]

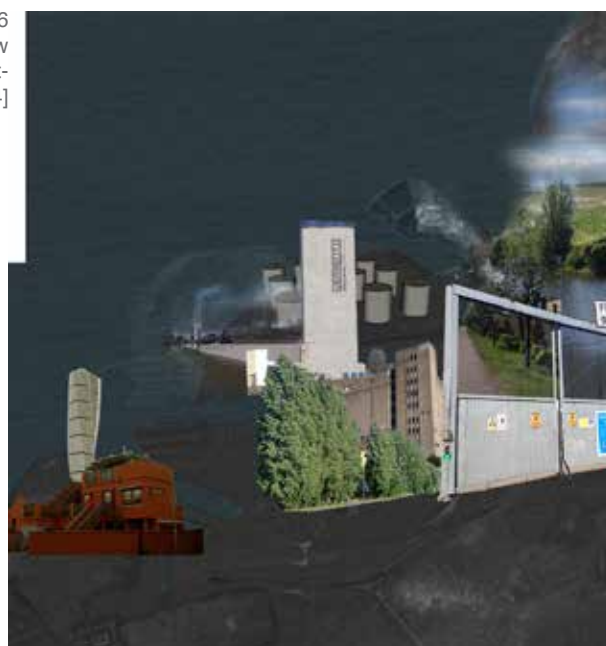
Figur 14
Den slutgiltiga mentala kartan över
Norra hamnen
M. Ekström, J. Andersson, B. Peinkofer
med material från Lantmäteriet: ©Lant-
mäteriet [12014/00764]

Figur 15
Den digitaliserade varianten av den
mentala analysen
L. Dieckhoff med material från Lant-
mäteriet: ©Lantmäteriet [12014/00764]

Figur 16
Visualisering av den mentala analysen
L. Dieckhoff med material från Lant-
mäteriet: ©Lantmäteriet [12014/00764]

3.4 Platsens användning

Den andra aspekten som undersöks handlar om att se till hur en plats och landskap kan definieras av funktioner för människor. Det har gjorts genom att brukare själva markerat ut sina platser på kartan med knappnålar, som ett PPGIS-system fungerar. Internetbaserade PPGIS-system ger en direktkontakt med brukarna och har använts både inom forskning och praktisk planering (Brown & Kytä 2014).

Mål och syfte

För att studera fallstudieområdets funktionsvärden och hur det används har inspiration hämtats från sociotopkartering och dess metodik att beskriva platser utifrån hur de används eller kan tänka användas av människan (Sthåle 2006). Genom att uppmärksamma de så kallade sociotopvärdena kan landskapets sociala och för människan funktionella sidor vara det som definierar platsen. Sociotopkartering går ut på att kartera vilka sociala egenskaper och värden som friytor har för att bedöma tillgång till offentliga miljöer och grönsstruktur i ett större perspektiv. Målet med den här modifierade versionen av en sociotopkartering är att samla in information kring ett antal förbestämda sociotopvärden (se Stockholms stad 2003) för att studera vilka typer av värden som finns och på så sätt sätter prägeln på platsen samt vilken omfattning och spridning den sociala aspekten har geografiskt.

Urvalskriterier

Urvalet för vilka som tilläts delta har varit brukare på platsen med mål att nå så många som möjligt. I och med att syftet är att kartlägga befintliga sociotopvärden har fokus varit på personer som verkligen använder området idag framför att nå ett representativt snitt av befolkningen. Urvalet är med andra ord brukare av området, men med anledning av att fallstudieområdet omfattar både ett industriområde och friluftsområde så har även metoderna för att nå eventuella brukare behövt justeras. Ett internetbaserat PPGIS-system, där människor själva via internet kan gå in och markera platser utifrån givna kriterier har aktivt valts bort som insamlingsmetod på grund av uppsatsens omfattning. Den insamlingstekniken hade kunnat nå personer som mer sporadiskt vistas i området men hade krävt stora insatser för att få människor att medverka, till exempel genom reklam.

Genomförande

Genomförandet av sociotopkarteringen har förenklats något jämfört med hur exempelvis Stockholms stad använt metoden, för att uppfylla syftet att förstå vad människor använder platsen till. Framst har jag valt att inte använda mig av fördefinierade och namngivna ytor då det in mina ögon går emot intentionerna i LCA och ELC, där områden ska definieras utifrån brukaren (CoE 2000). Inom sociotopkartering används friytor > 0,5km², men inte ytor som ligger i industriområden eller inom bostadskvarter, vilka helt räknas bort respektive studeras utifrån områdets täthet. Jag har valt att bortse från att exkludera bebyggelseområden/industriområden för att förstora perspektivet bortom fördefinierade gränser, som till exempel fastighetsgränser. Utifrån kunskapsöversikten beskrivs gränser som en kulturell företeelse och resultat av kartans makt (Corner 1999). Dessutom är utgångspunkten i den här uppsatsen är ELC:s definition av landskap, vilket ger argument att inte begränsa sig i var det kan tänkas finnas sociotoper. Industriområden kan till exempel betraktas som ett vardagslandskap, vilka har betydelse för människor (CoE 2000). Vanligtvis består även en sociotopkartering av inventeringar vid flera säsonger och enkätfrågor med fokus på favoritplatser (Stockholms stad 2003), men med anledning av att den här studien har en mer begränsad omfattning geografiskt och inte är lika djupgående i sin karaktär har jag förenklat genom att utgå från 19 fördefinierade sociotopvärden som tagits fram utifrån forskning om miljöpsykologi och det praktiska arbetet med sociotopkartering (Stockholms stad 2003). Sociotopvärdena är med andra ord inte vetenskapligt bevisade som de värden som skapar kvalitet för människor, men har ett brett spektrum av aktiviteter i offentlig miljö för många olika målgrupper samt inom miljöpsykologi (ibid). Sociotopvärden har placerats ut i form av knappnålsmetoden, där punkter får representera ungefärliga platser där olika sociotopvärden finns. Den exakta koordinaten har inte varit relevant, då värden ofta finns på en större yta och att det är sammanhanget som är intressant jämfört med objektet. För att samla in data har fyra tillvägagångssätt använts, då olika delar av området befolkas helg/vardag samt för att det under arbetets gång visat sig vara ett svagt underlag med människor i området. All insamling har skett i maj och juni 2015.

Det första tillvägagångssättet bestod i att fråga människor som jag träffat i området vart man hittar de olika sociotopvärdena. Till min hjälp har jag haft en modell i skala 1:10 000 där personerna

själva fått markera ut värdena där de tycker att de finns (se figur 18). Punkterna digitaliserades sedan på plats i appen ArcGIS Collector. Insamlingen har skett i Spillepengens fritidsområde under helger med fint väder.

Det andra tillvägagångssättet bestod i att 24 stycken landskapsarkitektstudenter i kursen Energy landscapes på SLU Alnarp observerat de sociala perspektivet i hamnområdet i samband med deras platsanalys i Norra Hamnen. Studenterna arbetade under tiden med att analysera området och jag upplever att de på sätt hade den professionella landskapsarkitektrollen men även som brukare. De utgick från sociotopvärdena och digitaliserade materialet i ArcGIS innan jag fick det (se appendix II). Materialet fick dock redigeras innan jag kunde använda det med anledning av att de valt att presentera det på ett annat sätt.

Det tredje tillvägagångssättet bestod i att aktivt söka upp närboende för att be dem markera ut sociotopvärden. Det var inte initialt planerat men med anledning av ett lågt antal deltagande under platsbesöken så var det ett sätt att nå fler. I handlingar till detaljplan 5133 från 2011 (Malmö stad 2011), som reglerar markanvändningen för Spillepengen framkommer starka åsikter kring områdets sociala värden från boende på Tågvirkesgatan. Under en söndagseftermiddag sökte jag upp boende i anslutning till Tågvirkesgatan för att fråga vilka sociotopvärden som de anser finns i området. Målgruppen avgränsades till personer som brukar vistas i friluftsområdet. Efter att ingen av de tillfrågade, ca tio personer ansåg sig vistas i fallstudieområdet eller ville medverka avbröts genomförandet utifrån slutsatsen att fallstudieområdet har ingen och om någon, en mycket liten betydelse för de närboende.

Det sista tillvägagångssättet bestod i att under studiens gång observera människor och spår av människor. Till exempel har fiskare observerats i samband med strukturanalysen och skräp från människor har funnits på platsen.

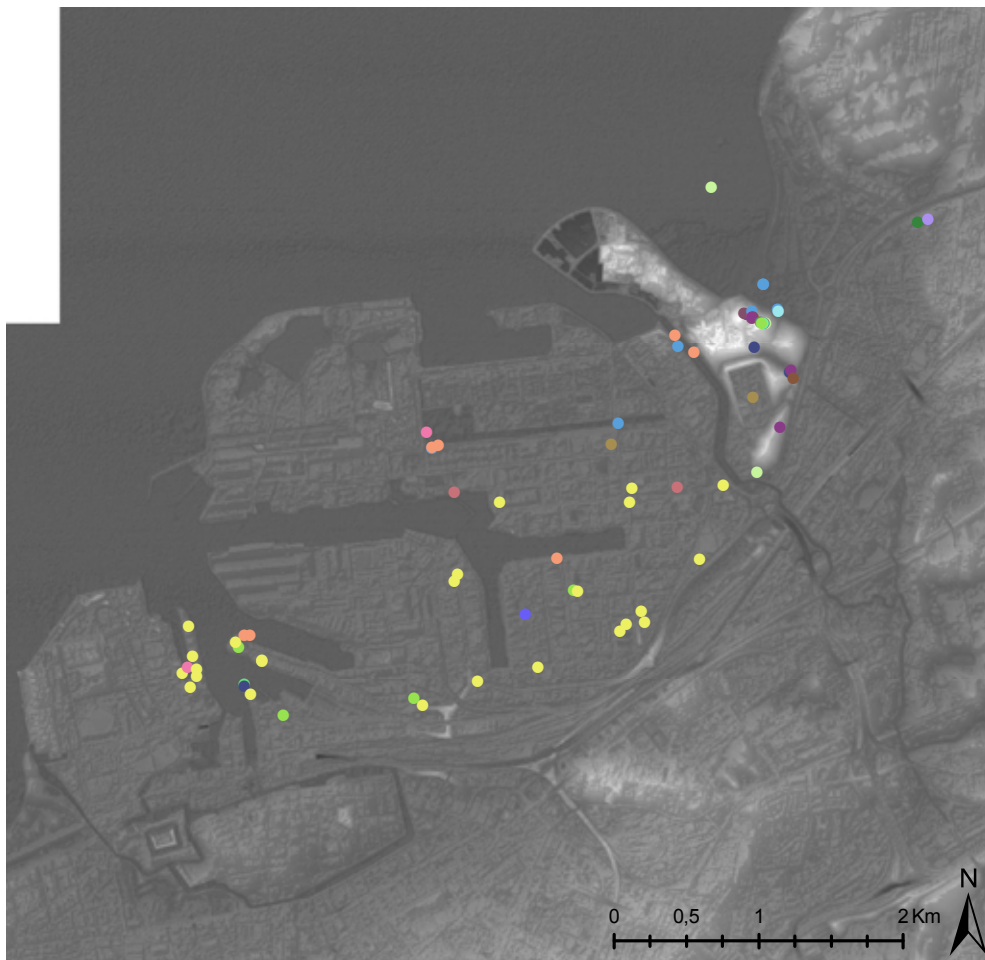
Figur 18
Modell för insamling av socio-
topvärden
L. Dieckhoff

Efter att resultatet samlats in har det först sorterats i ArcMap 10.2 för att visa vilka värden som finns var. Samma värden som funnits på samma eller intilliggande plats har inte tagits med av anledningen att analysen inte syftar till att visa frekvens av individuella värden utan variation. Materialet har sedan analyserats genom att utföra en Point density-analysis. Point density analysen har gjorts för att ta fram vilka ytor som har hög respektive låg täthet av sociotopvärden. Som radie för ett sociotopvärdes upptagningsområde har jag använt 300 meter, då det kan anses som ett kritiskt avstånd för barn och äldre att gå. Är två värden inom 300 meter från varandra kan de antas ge synergieffekter och en person kan uppleva de samtidigt utan att behöva röra sig utanför det kritiska avståndet. Klassificeringen av de värden som kommit ut av point density har delats in i 10 klasser i natural breaks, där varje värde ger ett svagt utslag samtidigt som där det är mycket ger ett starkt utslag. Flera andra klassificeringar har testats men i denna blir resultatet tydligast.

Resultatredovisning

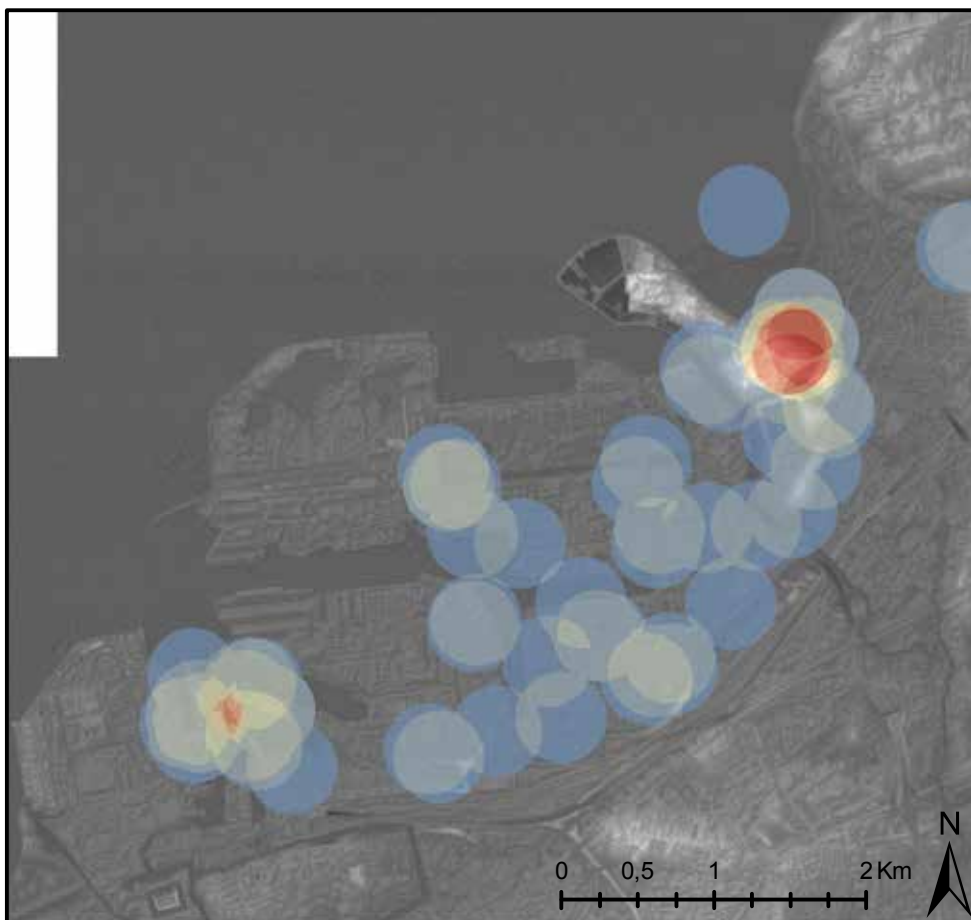
Resultatet visar på en koncentration av värden nära eller i anslutning till vattenområden, både i hamnen och i friluftsområdet (se figur 19). Flera värden finns representerade på kullen i Spillepengens nordöstra del och i kartan över vilka värden som finns går det att utläsa en stor variation av värden, bland annat består det av värden som generats av områdets gröna karaktär, till exempel promenad, djur, grön oas, vild natur mm. Noterbart är att den sydöstra

Figur 19
Kartan visar de olika sociotopvärden som har identifierats i fallstudieområdet.
L. Dieckhoff med material från Lantmäteriet: ©Lantmäteriet [12014/00764]

**Sociotopvärden
Teckenförklaring**

- Aktivitet
- Blomprakt
- Bollspel
- Båtliv
- Djur
- Grön oas
- Kulturhistoria
- Kulturmiljö
- Löpning
- Picknick
- Promenad
- Pulka
- Ridning
- Ro
- Skog
- Uteservering
- Utsikt
- Vattenkontakt
- Vild natur
- utsikt
- vild natur

Figur 20
Kartan visar resultatet från point density analysen. Högt värde innebär en högre frekvens av antal sociotopvärden.
L. Dieckhoff med material från Lantmäteriet: ©Lantmäteriet [12014/00764]

**Point density
Teckenförklaring**

<VALUE>

- 0
- 0 - 0,000006852
- 0,000006852 - 0,000013967
- 0,000013967 - 0,000024771
- 0,000024771 - 0,000031886
- 0,000031886 - 0,000039002
- 0,000039002 - 0,000046117
- 0,000046117 - 0,000053232
- 0,000053232 - 0,000060347
- 0,000060347 - 0,000067199

delen av friluftområdet har en lägre andel identifierade sociotopvärden jämfört med den nordliga som vetter ut mot Lommabukten. Det finns även en större mängd variation av värden i den västra delen av hamnen som delvis är utom fallstudiens område, där det pågår en transformation från hamn till blandstad och därmed blivit mer befolkad än övriga delar av hamnen. I hamnområdet är det annars generellt flera uteserveringar, vilket beror på att det finns många små restaurangvagnar. I samband med bassängerna finns även värden kopplade och möjliga på grund av vatten, till exempel vattenverksamhet och växtlighet generellt. I fallstudieområdet saknas det helt sociotopvärden som omfattar människor i en större omfattning, till exempel folkliv och torghandel. Det framkom även i samtal med människor på plats och de boende i närområdet, både som en brist och kvalitet.

Point density analysen (se figur 20) visar tydligast på att det finns en koncentration vid främst utsiktspunkten och i de västra delarna. Den visar även på ett svagt mönster på en spridning i hamnområdet som letar sig längs bassängerna och längs Västkustvägen. Det kan därför antas att de ytorna har mest utbredning av sociotopvärden.

Reflektion kring metod och begränsningar

Arbetet med att kartera hur människor använder området har varit komplicerat och tvingat mig att göra justeringar, dels mot hur sociotopkartering tidigare använts samt under arbetets gång. Det största problemet har bestått i att samla data, då det varit en stor brist på människor som kunde medverka, även om jag försökt att maximera möjligheterna genom att välja dagar med bra väder under försommaren och utveckla mina metoder. Jag upplever att jag hade varit mer säker på mitt material om det hade bekräftats av fler personer genom fler intervjuer, även om det med stor sannolikhet inte resulterat i fler punkter på kartan. Min avvägning är att den arbetsinsats som troligtvis hade behövts om jag arbetat med en internetbaserad PPGIS för fallstudieområdet, hade gjort att jag glidit ifrån syftet att testa metoden som helhet. Det hade då blivit ett större fokus på att få rätt och mycket material istället för att hålla kvar i det experimentella.

Då insamlingsmetoderna fick justeras under arbetets gång finns även en viss felmarginall med tanke på delar av materialet har samlats in av andra och på olika sätt. Till exempel blev det en tolkningssituation med anledning av att studenterna gjorde det på sitt sätt, trots instruktioner. En osäkerhet är de små restaurangvagnarna i området, vilka är oklara om och hur de används. De ger visserligen en möjlighet till uteservering med tanke på att det är någon form av servering med sittplatser. En annan reflektion kring materialinsamlingen är att det var främst vid, eller i anslutning till utsiktspunkten som människor intervjuades vilket kan ha en påverkan på var de medverkande valt att placera sina sociotopvärdena. Utifrån platserna i friluftsområdet ansågs utsiktspunkten som den plats där det var störst möjlighet att träffa brukare utan att tränga sig på i exempelvis skytteanläggningen.

Metoden för att analysera användning är vad som i kunskapsöversikten skulle betraktas som beroende av deltagande men med en kvantitativ typ av information, antingen psykofysisk eller kognitivt perspektiv samt oberoende av deltagande med ett expertperspektiv (Swaffield & Foster 2000). Fördelen att arbeta med kvantitativ data är att det går att jämföra olika personers åsikter samt utföra GIS-analyser som grupperingar. Hade det funnits mer tid och resurser i arbetet hade den delen som studenterna gjorde, expertperspektivet, kunnat ersättas med fler intervjuer i området, då mer riktade mot företagen samt med ett digitalt knappårsredskap, ett PPGIS via internet. På så sätt hade materialet kunnat vara mer baserat på brukarna utan att ta till experten. Med en större mängd data hade det även varit möjligt att genomföra rumsligt statistiska analyser, som Hot Spot-analyser för att studera var det fanns ett statistiskt säkerställt kluster av sociotopvärden generellt och bland de specifika värdena. Det var inte planerna från början och därför har inte materialet och insamlingsmetoden varit anpassad efter det. Dock visar fortfarande point density analysen (figur 18), jämfört med de enstaka punkterna (figur 17) fortfarande en objektiv framställning av subjektiva värden och är användbar som argument och stöd i planering. Hot Spot analyser hade gett en annan typ av objektiv information och hade som sagt krävt mer avancerade insamlingstekniker för ett bra resultat.

En tredje reflektion som gjorts är angående attityden hos de människor som jag träffat. När jag sökte upp människor upplevde jag skepsism och varför jag skulle vara intresserad av det området, för där fanns ju ingenting att hämta. Min upplevelse är att de hade inga eller få åsikter om området, även om de bodde i dess närhet, det var en soptipp dit de aldrig skulle gå. Utifrån den teoretiska kunskapsöversikten finns här två reflektioner, där den första är att bara för att någon har starka åsikter så är de inte representativa för alla boende i området (Stenseke 2009), där det visat sig att de som yttrat sig i detaljplanen för Spillepengen (Malmö Stad 2011) inte alls var representativa för

närområdet. Det andra är att det är svårt att kommunicera vardagslandskap (Sevanant & Antrop 2010), av de som jag intervjuade i området var inställningen att de tolkade mina frågor som att det fanns ett förändringshot och vissa blev lite konfunderade när jag beskrev att arbetet inte alls var kopplat till förändring. De reflektioner jag tar med mig är hur svårt det är att involvera brukarna och få de att berätta om en plats, utan agenda, men att när de väl kommer igång så är det något som engagerar.

3.4 Historisk förankring

Detta avsnitt avslutar de tre stödanalyser som genomförts och beskriver den tredje aspekten som använts för att göra en LCA-analys utifrån sociala värden. Den bygger på att studera vilka platser som människor kan tänkas ha en historisk förankring genom att studera områdets förändring över tid.

Mål och syfte

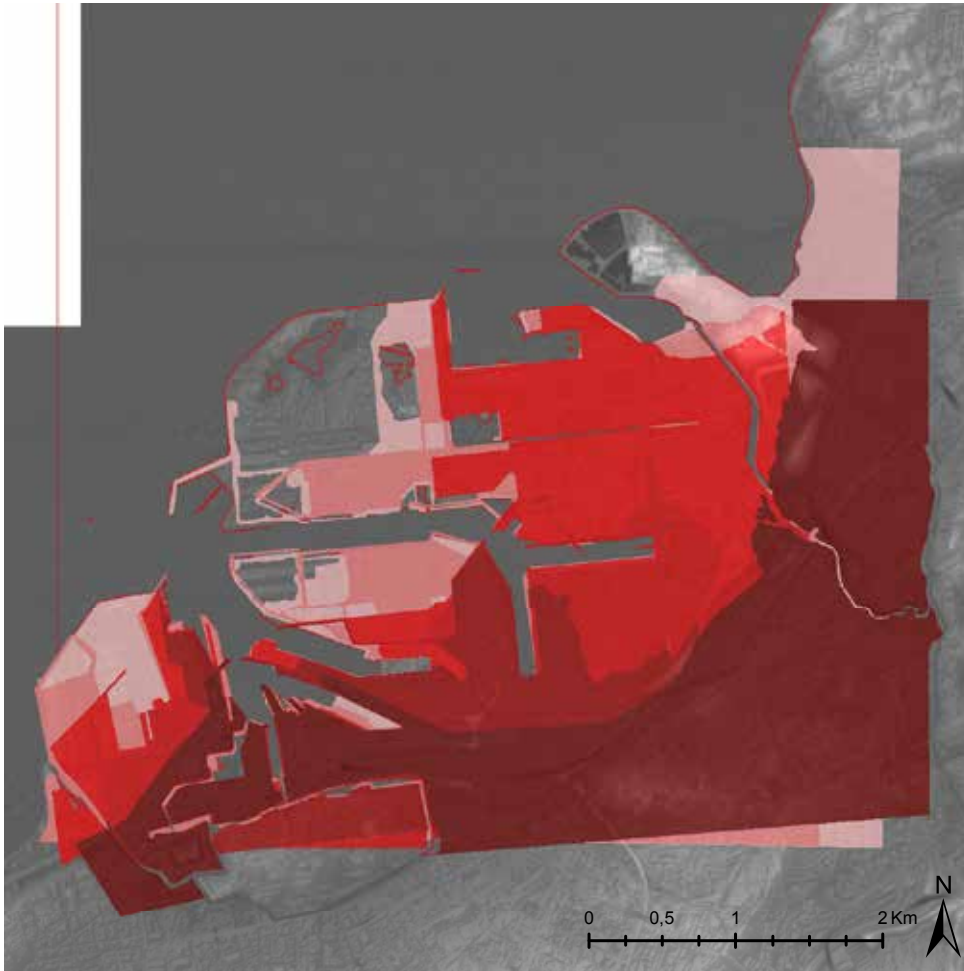
Enligt litteraturstudien har det lyfts fram ett resonemang kring hur tidsdjupet mellan människa och plats kan generera förankring till en plats och innebära att det finns immateriella värden inbäddade i landskapet. Argumentet att studera platserns historiska förankring i LCA-analyser lyfts fram i Nord & Sarlöv Herlins (2011) analys av svenska LCA och HLC exempel, där de att menar de historiska förändringsprocesserna är ett nyckelverktyg för att skapa sig en förståelse av landskapet. Ofta presenteras kulturhistoria utifrån skyddade objekt, som till exempel gravlämningar och stenrös, dock så efterfrågas ett större perspektiv för att kunna förstå inbäddade värden i och med att alla platser har ett tidsdjup (Dobson & Selman 2012). Det handlar om att se till strukturen av ett landskap och hur och när denna förändrats. Syftet med att studera den historiska förankringen i fallstudien är därför att kartera hur områdets struktur har förändrats och vilka platser som under en längre tid bestått som öppna ytor. Dessa platser kan sen antas ligga till grund för en historisk förankring då sannolikheten för immateriella värden är större jämfört med förändrade platser.

Urvalskriterier

Urvalskriterierna för att kartera tidsdjupet av hamnområdets öppna ytor består av vilken typ av kartor och i vilket tidsintervall som analyserats. Valet att använda kartor som källmaterial för att studera historisk förankring kan givetvis diskuteras då minnen och förankring till en plats egentligen ligger hos individen. Anledningen till valet ligger främst i att immateriella värden är komplicerade och studeras framförallt genom tidskrävande fenomenologiska djupintervjuer och observationer. Det hade givit mig som forskare frågeställningar kring vem som skulle användas och vad/vilka deras minnen skulle representera, något vars generaliserbarhet kan diskuteras (Swaffield & Foster 2000). Kartmaterialet kan istället betraktas som ett kollektivt minne och källa till hur platsen sett ut. I arbetet med uppsatsen har även fotomaterial från Malmö stad respektive Burlöv kommun arkiv studerats och tanken var att använda de för att visualisera tidsdjupet. Dock saknades kontinuerliga bilder över tid och plats, vilket gjorde att de fåtal bilder som fanns tillgängliga blev svårare att använda. Källan till allt kartmaterial som använts har varit Malmös stads stadsbyggnadsförvaltning kartarkiv i kombination med boken *Malmös kartor* (Tykesson 2003). Tidsintervall sträcker sig ca 100 år bakåt i tiden med anledningen att den del som kallas industrihamnen började planeras strax efter Frihamnen som invigdes 1923 och i en karta över Malmö stad från 1917 är området inte utbyggt men planerat (Tykesson 2003). Ambitionen har varit att hålla jämna intervaller men utbudet av tillgängliga och relevanta kartor har varierat. Utifrån de kartor som finns tillgängliga har jag haft ett intervall på ca 10-20 år. De använda kartorna består av kartor över hamnområdet, originalsкала 1:5 000; 6 000; 10 000 och över hela staden, originalsкала 1:20 000. Kartorna som använts är främst planer på utbyggnad, där jag gått efter grundkartan för att identifiera den aktuella situationen. Jag har valt att kartera strandlinjens utbredning och byggda vägar/offentliga platser. På flera av kartorna har det varit svårt att avgöra vilka kvarter och fastigheter som använts eller bara planerats, därför har kvarteren inte studerats.

Genomförande

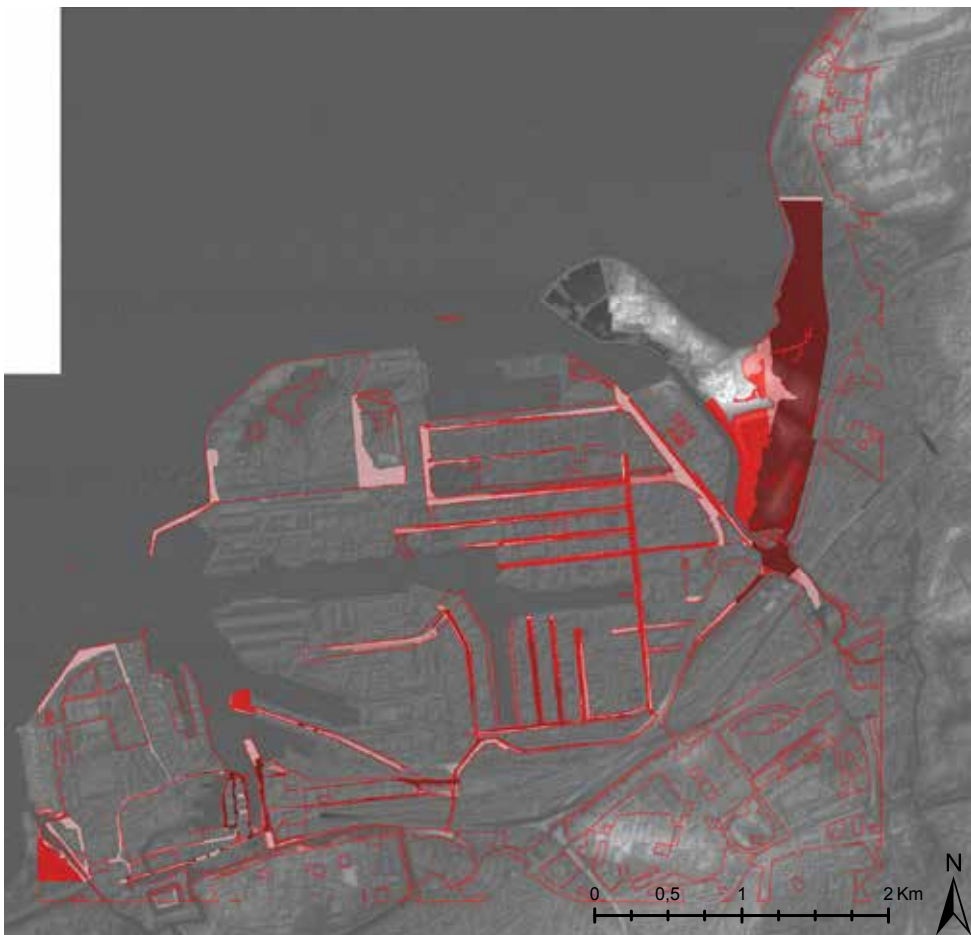
Genomförandet av att kartera en historisk förankring har bestått av en tidsdjupsanalys och har innehållit momenten att digitalisera ytor där hamnen vuxit fram och sedan göra en överlagringsanalys i GIS för att se vilka ytor som finns kvar. Ett första steg har varit att söka fram de kartor som använts. Valet föll på hamnkartor från 1940, 1951, 1968, 1985 och 1995, översiktskarta från 1917 samt Lantmäteriets fastighetskarta för dagens situation. Kartmaterialet digitaliserades genom att först georeferera kartorna till fastighetskartan och som referensobjekt har byggda objekt i stadslandskapet som funnits med på alla kartor använts, till exempel Kaptenbron, Citadellet, Sjölundaviadukten, en pir i yttre hamnen, vägkorsningar och järnvägen. Vattenlinjen har aktivt undvikits, då den kan ha förändrats över tid. I ett första skede har landytorna karterats utifrån kaj- och havslinjen för att fram områdets utbyggnad och strandlinjens förändring (se figur 21). I ett andra skede har områdets struktur karterats för att få fram vilka öppna platser som har ett tidsdjup (se bild 22, för samtliga kartor se appendix I). Det gjordes genom att kartera tydliga vägar och öppna ytor. I allt kartmaterialet har det inte varit möjligt att urskilja vilka kvarter som varit använda eller inte och därför har jag ansett att vägnätet och andra öppna platser är den minsta gemensamma nämnaren för de olika kartorna.

Figur 21
Kartan visar kustlinjens förändring 1917-2015
L. Dieckhoff med material från Lantmäteriet: ©Lantmäteriet [12014/00764]
© Malmö Stadsbyggnadskontor

Teckenförklaring

- 2015
- 1995
- 1985
- 1968
- 1952
- 1940
- 1917

Figur 22
Kartan visar vilka ytor som är öppna och har varit det genom tiden.
L. Dieckhoff med material från Lantmäteriet: ©Lantmäteriet [12014/00764],
© Malmö Stadsbyggnadskontor

Teckenförklaring

- 2015
- 1995
- 1985
- 1968
- 1952
- 1940
- 1917

Resultatredovisning

Resultatet visar på hur hamnområdet vuxit norrut genom en successiv utveckling av hamnen med nya kvarter och bassänger. I det stora hela överlappar de olika kartorna varandra, strukturer i de tidiga kartorna går att urskilja i de senaste. Mindre avvikelser finns i form av kajerna och strandlinjens form, vilket kan bero på utbyggnad eller hur kartorna passats och digitaliserats. I 1917 års kartering (se figur 21) går det att utläsa vad som kan antas vara den ursprungliga strandlinjen, där Västkustvägen och järnvägen går parallellt med vattnet. Kartan är avklippad i norr på grund av kommungränsen, men det kan antas att den sluter samman med strandlinjen i Lommabukten. Till 1968 års karta har en stor förändring skett genom att Sege ås mynning flyttats. Därmed möjliggjordes en utbyggnad i nordöst, vilket även medför att de öppna ytorna mellan järnvägen och strandlinjen exploaterats (se figur 21 och 22). De områden som ligger norr om den nya åmynningen har störst sammanhängande och längst tidsdjup enligt tidsdjupsanalysen mellan kartornas öppna ytor (figur 22). För området i inre hamnen/varvsbassängen i väster visar analysen på ett långt tidsdjup. Genom överlagringsanalysen går det även att utläsa hur områdets struktur med det vinkelräta vägnätet funnits med sedan kartorna från 1940 och 1952. Vägnätets struktur har till stora delar inte förändrats, utan behållits och byggts ut. Det går även att utläsa hur den bevarade strukturen i hamnområdet följs av järnvägens sträckning i området. Järnvägen följer och binder samman flera av sträckningarna med långt tidsdjup. I flera av de äldre kartorna finns det öppna ytor som inte ingått i en kvarterstruktur, men de har inte gett utslag i tidsdjupsanalysen på grund av att de blivit ianspråktaga av verksamheter. Det är därför främst vägnätet i hamnområdet som fått utslag som indikerar på ett långt tidsdjup. Ytor i hamnens ytterområden, norra och västra hamnområdet, har fyllts ut respektive omvandlats och därmed tillkommit som större öppna ytor. De saknar dock spår av vägdragningar och öppna ytor i strukturen med ett tidsdjup längre bak än 1985. En motsatt företeelse går att urskilja längs kajerna, som i de flesta kartorna haft vägdragningar eller öppna ytor i samband med kajen. I och med att bassänger och kajer ändrats har även de öppna ytorna förflyttats och ger därför kort eller inget tidsdjup.

Reflektion kring metod och begränsningar

Att digitalisera kartor enligt denna metod ger vissa felmarginaler i och med att de georefererade kartorna inte kan anses hamna exakt och för att de består av rasterobjekt där det stundvis kan vara svårt att exakt på millimetern identifiera var gränserna går. Jag är medveten att gränsdragning kan ifrågasättas och är ett bias som påverkar efterkommande arbete. Stadslandskapet är dock i jämförelse med landsbyggnaden mer tacksamt då byggda konstruktioner som till exempel broar och järnvägar ofta inte flyttas inom ett 100 års intervall samt innehåller mer lättidentifierade objekt. Kartorna som använts har även varit relativt moderna, vilket underlättar tolkning, dock är det viktigt att komma ihåg att karteringen är min tolkning av källmaterialet. Det ska även nämnas att kartan från 1985 inte fanns inscannad hos Malmö Stad utan jag har behövt fota den i delar och sedan lappat ihop den i Photoshop innan jag importerade den i ArcMAP. Det har gjort tolkningen betydligt svårare och troligtvis mindre korrekt. Vissa polygoner av de öppna ytorna blev även oerhört smala vilket i kombination med överlappningar som inte stämmer helt kan göra att vissa ytor saknas i tidsdjupskartan. Längs Västkustvägen kan man se att det hänt då bara delar av vägen har djup till och med 1917.

Som den teoretiska kunskapsöversikten lyfte så finns det en skillnad mellan en plan/karta och verkligheten. Kartan är en persons tolkning av verkligheten i det ögonblicket och det finns god tro att de innehåller bias. Dessutom är flera av de kartorna jag använt framställda för hand och med mindre utvecklade mätningstekniker, vilket även det ger upphov till bias i själva råmaterialet. Kartorna jag använt är gjorda av Hamnföreningen och i flera fall i utvecklingssyfte (Tykesson 2003). Fördelen är att de därmed är relativt jämförbara med varandra och kan antas ha haft ett syfte som underlag till bygghandlingar. Tolkningssjäligheterna kan därför diskuteras då kartorna gjorda i olika situationer och för att de just är kartor.

3.5 Sammanfattning och reflektion

Fallstudien avslutas i detta avsnitt med en sammanfattning och diskussion kring delmålet att praktiskt undersöka om och hur det går att använda brukares åsikter om landskap som objektivet undelagsmaterial för strategisk planering. Som stöd i diskussionen jämförs först materialet från fallstudiens stödanalyser med de befintliga beskrivningarna om området. Dessutom ges några exempel på hur värderingar av karaktärsområden som kan användas för gestaltning i en planeringsprocess.

Karaktärsområden utifrån sociala aspekter

Överlappningen från de olika analyserna visar främst på hur friluftsområdet Spillepengen överlappas av de tre studerade aspekterna av platskapande; upplevelse, historia och användning genom att det består av ett sammanhängande naturområde, har varit en öppen yta sedan tidigt 1900-tal samt fyller användningsfunktioner som till exempel promenadstråk (se figur 25). Andra delar av det studerade fallstudieområdet har visat ha en svag social aspekt, till exempel den yttersta hamndelen som genom sin otillgänglighet upplevdes som hav och saknar bruksvärde för människor.

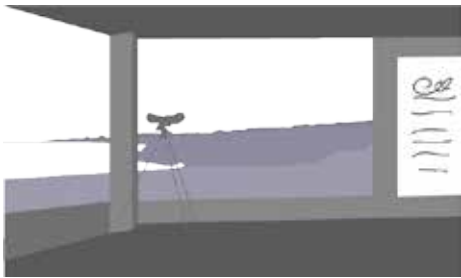
Genom att överlappa de studerade aspekterna på platskapande kan det studerade fallstudieområdet delas in i olika karaktärsområden (se figur 26). Med anledning av att uppsatsens syfte främst är att testa metoden och diskutera vilka styrkor och brister som finns har jag valt att visa på några exempel på potentiella karaktärsområden, vad som gör de speciella samt hur deras känslighet och utvecklingspotential ser ut. Det motsvarar LCA-metodens andra del där det görs en bedömning som sedan kan ligga till grund för en gestaltning. Skulle alla potentiella karaktärsområden presenteras skulle fokus i uppsatsen vridas mot det speciella området på bekostnad av att studera och diskutera landskapsanalysen som metod. Det finns dock ett mervärde av att presentera några exempel då syntes och analys inom designprocessen är stark sammankopplade (Steiniz 1995).

Exempel Spillepengen norra

Karakteristiska egenskaper: Natur på människans premisser, sammanhängande landskap istället för objekt, koppling till dåtid, utblickar över andra karaktärsområden, tex strandängarna och dess djurliv

Potential för utveckling: Möjlighet att stärka kopplingen mellan nu och dåtid, etablerat friluftslivsområde (figur 23a)

Känslighet vid förändring: Vyer, påverkan som stör växt och djurliv samt befintliga aktiviteter (figur 23b).

Figur 23 a och b
Illustrationerna visar hur friluftsliv-
anläggningar på platsen har
potential att stärka befintliga
aktiviteter samt kan vara känslig
mot andra aktiviteter där koppling
till omgivningen inte är av samma
betydelse.
L. Dieckhoff

Exempel Sege Å

Karakteristiska egenskaper: Kombinationen vatten och vegetation som ger upphov till sociala värden och aktivitet, Sticker ut och markerar gränser

Potential för utveckling: länka samman områden (figur 24a), skilja områden, attraktiv miljö genom vattenkontakt

Känslighet vid förändring: Förorenningar, hot mot fågelliv/fiskar/växlighet, ett av få gröna områden i en industriell miljö (figur 24b)

Figur 24a och b
Illustrationerna visar hur platsens
gränsländ har potential att länka
samman sidorna samt känslighet
genom att det industriella tar över
det gröna.
L. Dieckhoff

Liknande karktärsområden: Inre bassängerna

Exempel Bortre havet/kajkanten

Karakteristiska egenskaper: Större vattenområden/landområden, en viktig punkt i flera analyser då den underlättar orientering, utsikt och historisk förankring i och med strandlinjen, Evighetskänsla i tid och rum med havet.

Potential för utveckling: mindre objekt kan smälta in i omgivningen genom den stora rymden, förstärka riktningar i landskapet (figur 27a)

Känslighet vid förändring: Störa siktlinjen och vyerna genom placering och storlek på objekt, känslan av rymd (figur 27b)

Liknande karktärsområden: Lommabuken, De två stora bassängerna, Tågarps hede, Bortre norra hamnen

Figur 27a och b
Illustrationerna visar hur platsens rymd kan stärkas med låg bebyggelse och förtydligande av riktningar samt är känsligt för hög bebyggelse
L. Dieckhoff

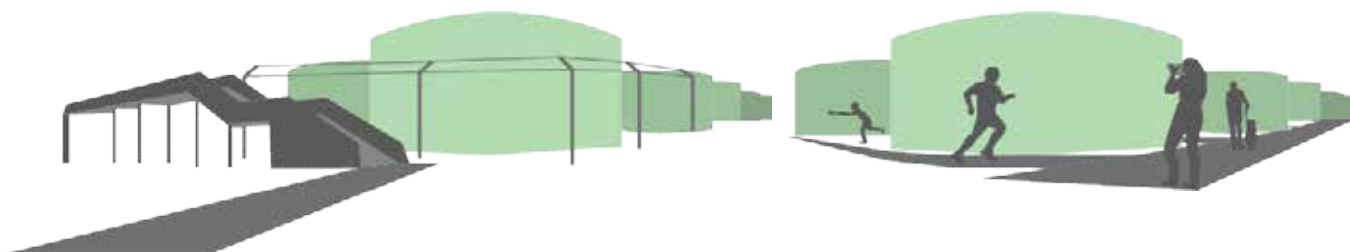
Exempel Oljehamnen

Karakteristiska egenskaper: Sammanhängande industrilandskap där man ser vad man gör. Kopplar samman rum

Potential för utveckling: Synliggöra industriell produktion och ökad förståelse för material (28a)

Känslighet vid förändring: ökad tillgänglighet som stör industrin (28b)

Liknande: Avfallsdeponi

Figur 28a och b
Illustrationerna visar hur tillgänglighet på avstånd kan vara en potential för att förbättra förståelsen för platsen som industrilandskap samt hur för mycket tillgänglighet raderar idén om platsen som industriell produktion.
L. Dieckhoff

Relation till befintligt material

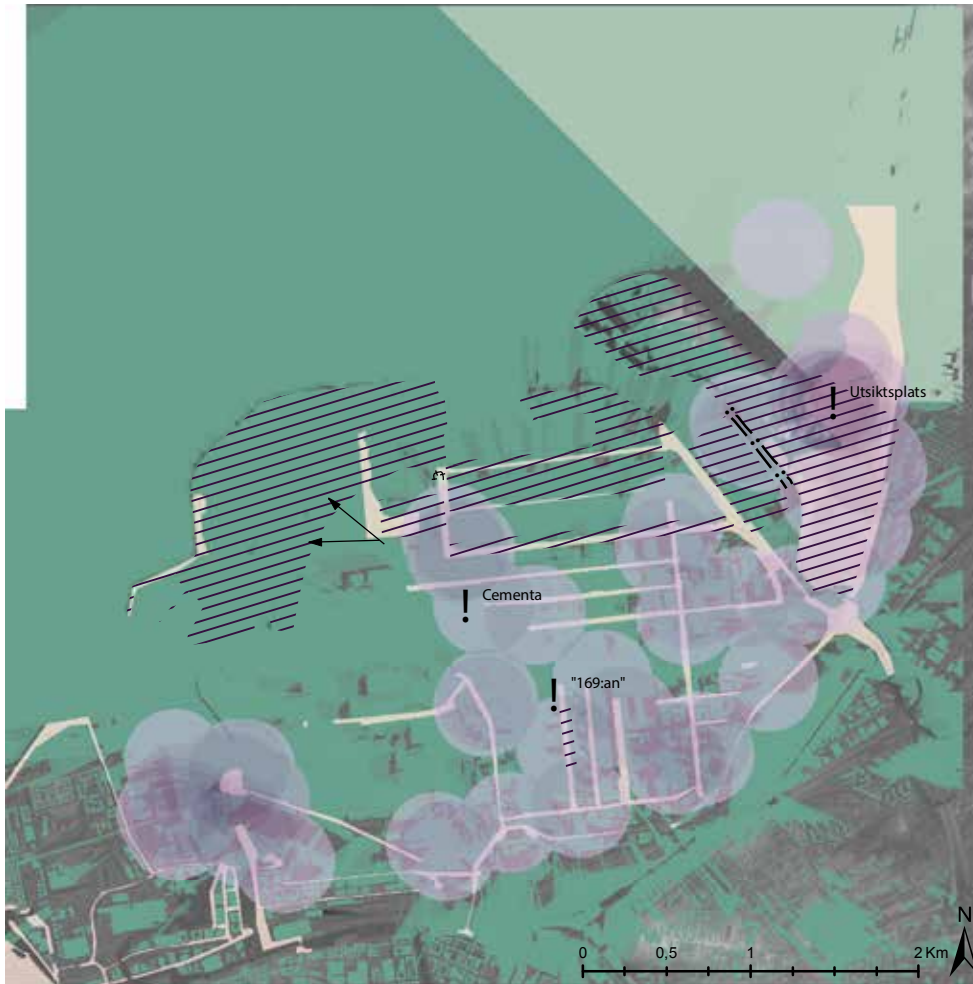
De värden som fallstudien identifierat skiljer sig från de beskrivningar utifrån karaktärstyper, beskrivningar från Malmö, Burlöv och Lommas kommuner samt verk samma i området som beskrivits i fallstudiens inledande del. Som karaktärstyper har jordarter, markytor och marktäckesdata studerats varav marktäckesdata kan anses motsvara karaktärstyper i LCA-meoden. De beskriver förutsättningarna för platsen, det vill säga dess *space* genom att:

- vara objektiva
- kan förekomma på flera platser
- baseras på geologi och form
- vad som växer.

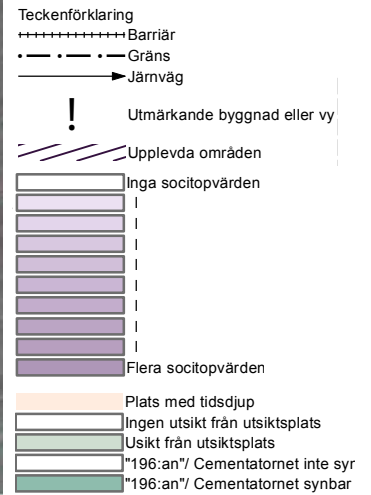
Marktäckesdatan som karaktärstyper förhåller sig även väl till de föreslagna karaktärområdena genom att karktärsområdena blir en nedbrytning av karaktärstyperna (Swanwick & Land use consultants 2002). Genom karktärsområdena förädlas och konkretiseras landskapet inom varje karaktärstyp med hjälp av sociala värden, vilket definierar place.

Beskrivningarna av fallstudieområdet från Malmö, Burlöv respektive Lomma kommuner la stor vikt vid *Alnarps fålad/Alnarps ängar/Tågarps hede, Spillepengen, Sysavs deponi på Spillepengen och Norra Hamnen*. Dessa indelningar i karktärsområden baseras främst på den visuella och funktionella aspekten, till exempel beskrivs vegetation och fågelliv på Alnarps fåland samt att

Figur 25
Kartan visar en sammanslagning av de tre olika analyserna
L. Dieckhoff med material från
Lantmäteriet: ©Lantmäteriet
[12014/00764]

Figur 26
Kartan visar nya potentiella karaktärsområden utifrån sociala värden
L. Dieckhoff med material från
Lantmäteriet: ©Lantmäteriet
[12014/00764]

hamnområdet är ett logistiknav och renodlat verksamhetsområde. Generellt är den sociala aspekten inte beskriven, med undantag för Burlöv kommuns översiktsplan där det tydligt framgår att Spillepengen är ett rekreationsområde, dock inte med lika varierade värden som noterats i fallstudien (se tabell 5). Beskrivningen av upplevelsen av hamnområdet som dels ett renodlat verksamhetsområde med storskalighet och buller stämmer delvis in i den mentala karteringen över områdets upplevelse. Som tidigare nämnts diskuterade fokusgruppen de sensoriska upplevelserna som i de norra delarna var påtagliga och karaktäriserade området. Det ska dock noteras att analysen som visade på användning vittnade om sociotopvärden, vilket gör att de inte kan anses som ett verksamhetsområde utan känslighet.

Källa/ Kriterier för karaktärsområde	Burlöv ÖP	ÖP Lomma, Utredning strandpromenad	ÖP Malmö FÖP Norra hamnen	Analys av rumslighet, historisk förankring och användning
Namn	Spillepeng, Spillepeng deponi/Sysavs deponi, Tågarps hede, Sege Å	Alnarps fåland, Alnarps ängar, Spillepengen	Spillepeng, Norra hamnen, Sysavs deponi	Spillepengen, Soptippen, Hamnen, Strandängarna, Cementa, Oljehamnen, Sege Å
Karakteristiska egenskaper	Friluftområde resp. deponi som ska omvandlas	Vegetation och landform	Renodlat verksamhetsområde buller och storskaliga verksam- heter	Skala, industri kontra natur, sensoriska upplevelser, folktomt
Värden och kvalitéer	Vyer, fågelliv, närrekreation	Vyer, kulturhistoria, ekologi	Industrinav, ej störningskänsligt	Landmärken, områden, gränser, barriärer, funktion- er, tidsdjup
Subjektivitet	Främst expertkunskap, viss delaktighet	Främst expertkunskap	Expertkunskap	Ja, med inslag av expert- kunskap

Tabell 5
Tabellen visar en jämförelse mellan befintliga beskrivningar och fallstudiens karakterisering utifrån kriterier för karaktärsområden
L. Dieckhoff

Reflektion över metoderna

Inför genomförandet av fallstudien diskuterade jag tillvägsättet med mina handledare och vad jag skulle vinna i att göra tre olika varianter och om någon del kunde plockas bort. Trianguleringen har medverkat till att lyfta tre olika aspekter som är viktiga i frågan vad som skapar ett place och gör en plats unik och särskiljer den gentemot andra. Styrkan att göra en triangulering i datainsamling har därför varit att det gett möjlighet att se den sociala aspekten från olika perspektiv, vilket skulle gått förlorat annars. Givetvis kan fler perspektiv ha undersökts men med anledning av uppsatsens omfattning och teoretiska kunskapsgrund begränsades det till tre analyser.

En nackdel med att undersöka en aspekt i tre separata tillvägsgångsätt är dock att de blir isolerade gentemot andra yttre faktorer. Enligt Stephenson (2008) finns ett nära samband mellan vad vi väljer att se som värdefullt och vilken förankring en person har till platsen, vilket är diskuterbart i sammanhanget då jag valde att inte undersöka den historiska förankringen i samband med den mentala karteringen. Hade jag istället använt mig av äldre personer med en starkare koppling till platsen hade, enligt Stephensons teori (2008) troligtvis inte resultatet blivit lika sensoriskt och troligtvis hade inte Cementas torn uppmärksammats då det är byggt 2012. Jag har funderat en del på frågan om siktet har varit inställt på rätt mål och om jag valt rätt metod för att undersöka aspekterna. Det är svårt att ge en klarhet i det mer än att återgå till syftet med att göra en fallstudie och vad jag ville att respektive delanalys ska representera. Av de tre upplever jag att platsens användning kunde ha gjorts annorlunda för att genom statistik göra de subjektiva värdena mer objektiva.

Det är även viktigt att komma ihåg att de tre analyserna inte är gjorda i sterila miljöer med anledning då mina kunskaper och faktorer så som väder och vind har en stark påverkan, speciellt när man studerar föränderliga miljöer som utomhuslandskap. Mina ambitioner har varit att vara eftertänksam med tidpunkter/dagar och transparent med förutsättningarna för att både maximera mina möjligheter att samla in material och för att ge förutsättningar för att återanvända studien och metoderna.

En sista reflektion kring fallstudiens metodik är kring det kritiska momentet att göra subjektiv information digital och jämbördig med annan geodata. Jag har en fördel genom att det varit en experimentell studie fått lära känna mitt material på djupet genom att aktivt reflektera över syfte, genomförande och resultat, vilket även lyfts i kunskapsöversikten som en problematik

inom deltagande (Harling et al. 2013). Det innebär att jag har haft en bra ide om vad materialet i respektive analys innebär och då kunnat arbeta med att få fram det på bästa sätt. Störst utmaning fann jag i den mentala karteringen och hur landmärkena och utsiktspunkten skulle presenteras och bli användbar GIS-data. Det innebar en subjektiv tolkning att ser man objektet – påverkas man, alternativt; det område man ser - påverkar utsiktspplatsen. Andra hade kanske gjort en tolkning av landmärkena respektive utsiktspplatsens kvalité och värde som inte var visuell och då fått ett annat resultat.

Reflektion över resultatet

Den intressanta frågan för det här arbetet är då vad fallstudiens LCA-analys egentligen innehåller. Vad gäller landskapsanalysens syfte, är själva motivet det sociala värden som visas utifrån en grund på de naturliga förutsättningarna. Det är vissa sociala värden som visas, vilka baserats på vilka analyser som gjorts och hur jag valde att definiera *place*. Den teoretiska delen om värden i landskapet styrde vilka aspekter som var relevanta att studera. Andra värden som är nödvändiga för att förstå en plats från andra perspektiv, finns inte med, då fokus var de sociala värdena. Bland annat visar analysen inte perspektiven funktionalitet så som infrastruktur, ekonomiska samband inom fallstudieområdet och i relation till staden, eller formella gränser så som fastighetsgränser och kommungränser. De är gjorda som ytor för att kunna jämföras med annan GIS-information, till exempel naturvärden.

Skimret över fallstudiens LCA-analys är främst beroende på hur jag har tolkat det kvalitativa materialet in i GIS. Mest direkt från huvudkällan in i GIS var punkterna för sociotopvärdena där en punkt i modellen objektivt kunde översättas in i GIS:et. Min påverkan blev på så sätt relativ liten. För den mentala analysen har tolkningen haft störst påverkan där materialet fokusgruppen gjorde var av en mer konstnärlig karaktär och inte anpassad för formatet i GIS. Här finns en stor utmaning att översätta tankar och känslor till kartan och det hade behövts komplement för att förstå hur objekt samspelar för att skapa en miljö då geodatan är mer objektorienterad.

Den sista reflektionen över fallstudiens resultat är vems bild av platsen som visas. Det befintliga materialet från kommunerna är vad Butler (2014) benämner som skrivbordsprodukter. Det är visserligen inte LCA-analyser men ger information som inte baserats på någon som brukar platsen. I fallstudiens karaktärsområden får de tre i strukturanalysen som enskilda personer ett stort inflytande. Det skulle varit intressant om den gruppen motsvarat en representation av samhället för att ge en så representativ bild som möjligt. Fallstudien har även gett en bild av verkligheten som inte stämmer överens med hur det framställs i befintliga material, vilket visar på att det finns ett tolkningsföreträde hos den som tidigare analyserat platsen. Hamnen har mer oväntad aktivitet och friluftsområdet mindre folkliv och rörelse än förväntat. I kunskapsöversikten tas även begreppet intersubjektiva värden upp och det har i fallstudien handlat om att ta fram en intersubjektiv bild av fallstudieområdet. Med anledning av att flera tillfrågade om sociotopvärden sa samma sak och att de deltagande i strukturanalysen gjorde snarlika ritningar går det att konstatera att platser med stor chans tolkas på ett snarlikt sätt. Det kan och bör givetvis diskuteras hur deltagande min LCA-analys har varit med tanke på att jag använt mig som expert vid tidsdjupsanalysen och vid värderingen av karaktärsområdena. Det finns potential att vid en värdering av karaktärsområdena återkoppla till de som deltagit och låta de medverka i vad som är potential och känslighet. Anledningen till att min landskapsanalys har brutit i den aspekten är att det har varit komplicerat att få personer att medverka och få dem intresserade. Det har tvingat mig att vara kreativ för att nå fram till syftet med de tre aspekterna.

	Strukturanalys/ Mental kartering (Lynch 1960)	Platsens användning (Ståhle 2006, Stockholms stad)	Historisk förankring (Stephenson 2008, Dobson & Selman)
Perspektiv	Rumslig Sociokulturellt (kvalitativ undersökning med fokusgrupp)	Grodperspektiv Psykofysisk (kvasi-experimentell enkät)	Resursperspektiv Expertperspektiv, estetisk (systematisk sortering av kartmaterial)
Verktyg	Dialog kring områdets upplevelse och uppbyggnad	Observation och dialog kring konkreta aktiviteter	Överlagring av kartmaterial
Mål	Förstå landskapet genom den rumsliga upplevelsen och hur rum hänger samman	Förstå platsen genom användning och tillgänglighet	Förstå tidsdjup och vilka platser som kan ha betydelse
Typ av värden	Upplevelse	Användning	Inbäddade/imateriella värden
Koppling ELC: landskapet och människan	Människan som brukare, upplevelse genom den som rör sig i det offentliga rummet	Människan som brukare, Observation av spår och dialog om socio-topvärden	Svag koppling då det inte handlar om människors historier
GIS-kompatibelt	Konstnärlig rådata, med behov av digital tolkning	Punktdata med information om egenskaper	Ytor som korsar flera lager med data

Tabell 6
Tabellen visar en sammanställning av mellan de tre analysmetoderna
L. Dieckhoff

intervjuserie

- ◆ *Det här kapitlet består av uppsatsens andra praktiska del, intervjuserien. Den ger en fördjupning på hur olika praktiker inom strategisk planering ser på deltagande landskapsanalyser och vilka möjligheter det kan medföra.*

4.1 Introduktion och resultat

I det första av två avsnitt i intervjukapitlet ges en introduktion till intervjuerna samt en genomgång av resultatet. Det beskriver hur intervjuerna genomförts, vilka personer som valts ut, vilka projekt de arbetat med samt respondenternas tankar kring projektens arbetsmetodik och resultat.

Utgångspunkter för intervjuer

Målet med att genomföra en intervjuserie är att belysa deltagande landskapsanalyser från ett praktiskt perspektiv; hur det kan fungera rent praktiskt och vilka begränsningar i förhållningssättet som finns. I litteraturoversikten har det presenteras att ett tidigt deltagande ska ge en bättre förståelse mellan brukare och handläggare och intervjuerna syftar därför till att studera relationen mellan handläggare, brukare och landskap. Intervjuerna har även som syfte att studera hur praktiker ser på sin process av strategisk planering och vad som ryms inom lagstiftningen.

De övergripande urvalskriterierna för intervjuerna har varit att personen i fråga ska ha varit inblandad till ett projekt som berör någon form av strategisk planering, där de olika projekten ska vara av olika karaktär för att visa ett brett spektrum istället för en sektor. Projekten i fråga ska ha haft en koppling till LCA-metoden alternativt ELC samt genomfört en medborgardialog i samband med analysarbetet.

Genomförandet bestod av kortare samtal om ca 30-45 minuter per tillfälle, antingen via telefon eller på plats. Frågorna skickades till respektive person ca 1-2 veckor innan intervjutillfället för att respondenterna skulle få en möjlighet att sätta sig in i frågorna och hinna reflektera och minnas hur processen för respektive projekt gått till. Intervjuerna har baserats på tre teman, med två till fyra frågor per tema (se appendix III). Under intervjuens gång har även kompletterande frågor ställts och alternativa formuleringar till de nedskrivna frågorna formulerats för att bättre förklara vad jag frågar efter. Samtliga intervjuer har spelats in med den intervjuades medkännande för att transkriberas. När transkriberingen är klar fick respondenterna godkänna att de står för det som kommit ut från intervjun. Under intervjun har jag även tagit anteckningar i fall inspelningen skulle försvinna eller vara oanvändbar. Alla intervjuerna hölls i maj månad 2015

Medverkande och projekt

De medverkande bestod av tre personer som på olika sätt medverkat i projekt som alla motsvarade urvalskriterierna. Nedan följer en kort introduktion till personen, hur projektet genomfördes samt hur landskapsanalysen presenteras i dess rapportert och vilket material det baseras på.

Sanna Lyngghed

Jobbar som planingenjör i Sjöbo kommun. Medverkade i en landskapsanalys över Klingavälsån kring områdets natur- och kulturvärden. Projektet ingick i det EU-finansierade forskningsprojektet *LIFescape* och genomfördes tillsammans med Lund kommun. Målet med projektet var att pröva hur det går att arbeta med ELC i ett praktiskt fall och genomfördes i flera europeiska städer. Processen bestod i att dels informera om vilka biologiska värden som finns i området genom föreläsningar och guidningar samt att genom workshops låta intresserade brukare ta ställning till områdets värden och framtida utveckling. Landskapsanalysen är ett underlagsmaterial och kommer att användas i arbetet med Sjöbos framtida översiktsplan. Det har därför inte antagits av politikerna i kommunen.

Klingavälsåns analys bygger på att sönderdelar landskapet i flera olika aspekter (Lund kommun & Sjöbo kommun). Först ges en inblick i vad som kallas karaktärer, vilket motsvarar hur det är uppbyggt med slätter, dalgångar, sjöar växtlighet med mera. Med karaktärerna som bas presenteras sedan användning, kulturmiljö, biologiska värden och förändring genom tid. Avslutningsvis presenteras brukarnas tankar om landskapet; hur de rör sig, använder platsen och vilka visionsbilder de associerar med områdets framtid.

Lars Jönsson

Jobbar som planarkitekt på Svenljunga kommun. Medverkade i arbetet med kommunens vindbruksplan som baserats på en LCA-analys. Denna Vindbruksplan nämns i inventeringen av svenska LCA och HLC som ett av få exempel där medborgardialog genomförts i samband med analys. Medborgardialogen fördes genom kommunens byalag och tillsammans med konsulten Radar Arkitektur togs det fram så kallade *vardagslivsanalyser*. Under hela processen pågick en dialog där byalagen bjöd in politiker och tjänstemän för diskussion. Dessutom infall valrörelsen 2008 mitt i projektet men vindkraften blev inte en valfråga. Till samrådet utarbetades tre scenarior med lite, mellan och mycket vindkraft där *vardagslivsanalyserna* tillsammans med riksintressen

mm. utgjorde underlagsmaterial och medborgarna fick ta ställning till vad de tyckte var lämpligt. Till granskningsskedet fanns sedan ett skarpt förslag med områden där vindkraft föreslogs placeras. Vindkraftsplanen vann laga kraft 2011 efter ha blivit överklagad.

Svenljunga kommuns vindbruksplan har ett kapitel som går igenom hur de valt att analysera landskapet (Svenljunga kommun 2011). Det består av fyra delar; sociala värden som bygger på dialogdelen, strukturer som bygger på naturgeografiska och topologiska analyser, naturvärden som bygger på skyddade områden för djur och växtlighet och kulturvärden som bygger på kommunens kulturmiljöprogram. I den andra delen som berör landskapets strukturer finns karaktärstyper och karaktärsområden beskrivna och värderade. De baseras främst på naturgeografiska aspekter men även med inslag från den sociala analysen.

Ann-Charlotte Eriksson

Jobbar som utredare på Trafikverket Region väst. Ledde åtgärdsstudien, ÅVS för Kinnekullebanan där Trafikverkets projekt *Landskap i långsiktig planering* var inkopplat för att jobba med landskap enligt ELC. Som underlag till ÅVS finns landskapsrekommendationer, vilka är baserade på LCA-metoden och en analys som gjorts över hela Västra Götaland. Dialogen med brukarna i processen kom in i och med en förfrågan från Göteborgs universitet och genomfördes av en forskare parallellt. I övrigt har det skett en dialog med kommunerna och regionen. ÅVS:en har under våren 2015 varit på remiss hos berörda kommuner och regionen.

För ÅVS Kinnekullebanan finns i underlagsrapporterna en vägledning för landskapsfrågor som består av den landskapsanalys som gjordes inom ramen för forskningsprojektet *Landskap i långsiktig planering* (Landskapslaget AB 2013, Befaringsbyrå 2014, Trafikverket Region väst 2014). I denna har landskapet analyserats genom LCA-metoden från perspektiven ekologi, tidsdjup och landskapets form. I bedömningen av landskapets karaktär, där potential och känslighet finns, har även medborgardialogen använts. Dock har det kartmaterial som framställdes i medborgardialogen inte inkluderats som kartmaterial i LCA-analysen. I ÅVS-rapporten är landskapsanalysen sammanfattad i fyra punkter, rekommendationer för vad som är viktigt ur ett landskapsperspektiv.

Projektens kontext och syfte

Det första temat i intervjuerna undersökte i vilken kontext som projektet gjorts och vilket som de använts sig av deltagande och LCA-metoden i processen. Samtliga av de tre projekten är på något vis gjorda i ett sammanhang där dialogen förverkligats med hjälp av externa resurser. För Klingavälsån handlade det om ett EU-projekt med syfte att involvera medborgarna i diskussionen om landskapet och som Lynghed (20150504) beskrev det, gjorde att de hade de resurser som de hade. I Svenljunga kommun finansierades vindbruksplanen av Boverkets bidrag för vindbruksplanering och kommunen var en av de kommuner som fick mest pengar för att kunna arbeta med en dialogprocess om vardagslivsmiljöer innan de började prata vindkraft (Jönsson 20150508). I ÅVS för Kinnekullebanan var dialog och analysprocess kopplat till Trafikverkets projekt om att stärka landskapet inom strategisk väg- och järnvägsplanering, *Landskap i långsiktig planering* och själva medborgardialogen gjordes på initiativ av en extern universitetsstudie (Eriksson 20150520). Eriksson (20150520) beskrev att medborgardialogen kom in mycket sent i processen och var en frågeställning de till en början inte visste hur de skulle hantera. De tre respondenterna har alla varit delaktiga i projektens process men på olika positioner. Jönsson som projektdeltagare, Lynghed som projektsamordnare i en av två deltagande kommuner och Eriksson som projektledare.

Syftet med analyserna har varit att diskutera landskapet i ett tidigt skeende för att ge medborgarna möjlighet att beskriva sin syn, utan att de professionella hade med sig ett färdigt förslag. Lynghed (20150504) uttryckte att hon inte upplevde att det kunde handla om ett medbestämmande enligt Arnsteins deltagarstege med anledning av att Klinavälans landskapskaraktärisering innebar en beskrivning, men samtidigt beskrev hon hur de under projektets gång var noga med att det var brukarnas kartor och åsikter om landskapet. För projektet i Klingavälsån fanns även rent informella delar genom inspirationsföreläsningar och guidningar där brukarna fick möjlighet att lära sig mer om exempelvis de ekologiska värdena i området. Jönsson (20150508) påpekade hur demokrati och dialog mycket väl sker på andra arenor i små kommuner än i den formella processen, han nämnde till exempel att nästan alla känner en politiker och att ett utbyte av åsikter lika gärna kan ske i kön på mataffären.

Projektet visar även på tre olika skalnivåer, där Klingavälsån har den lokala skalan, vindbruksplanen den kommunala skalan och i Kinnekullebanan handlade det om den regionala skalan. Eriksson (20150520) och Jönsson (20150508) beskriver båda hur den organisatoriska och politiska

“ Det är ett jättebekymmer när vi är ute och pratar med kommuner och de som bor längs banan, företag, näringsidkare och så där. Vi går ut och frågar vad de har för behov och problem och så får vi in det och sen så ser vi om skulle man göra så här och så här så skulle det bli jättebra här, det skulle bli fantastiskt. Men vi får inga pengar till det. Just i dialogen då får man vara, det är, vi hamnar där varenda gång känner jag. Vi kan inte riktigt, vi ska jobba med landskapskonventionen men, de som har sagt det från vårt huvudkontor de förstår inte vad det innebär egentligen, när man kommer ut i praktiken. ”
(Ann-Charlotte Eriksson 20150520)

situationen på kommunal och regional nivå haft en stor påverkan på hur de projekten har kunnat drivas och hur resultaten blev. Enligt Eriksson (20150520) fanns en frustration i vad kommunpolitikerna på en regional nivå beslutade utan förståelse för vad invånare och tjänstemän ansåg. Dessutom var Trafikverkets budget och organisation inte var anpassat till hur hon ansåg att man behöver arbeta med ELC.

“

... (N)är vi nu hamnar i en situation där vi har det lättare att få till ett vindkraftverk inom strandskydd än en liten stuga, alltså. I en av bygderna, där var det väldigt starkt motstånd där ville sen länsstyrelsen sen placera ut varg, så folk är fly förbannade. De får inte bygga en ny stuga vid sjön där liksom farfar växte upp men det kan komma ett nytt vindkraftverk och sen ska de släpa dit rovdjur, alltså det har varit riktigt hätska toner ute i bygderna.

(Lars Jönsson 20150508)

“

Jönsson (20150508) beskrev även en frustration över vindbruksplanens verkningsgrad på grund av att samverkan och lagstiftningar ligger på en ojämn nivå. Även om de var nöjda och stolta över sin process och ställningstaganden upplevde han att det finns andra vägar att gå för bestämmande myndigheter/företag som gjorde deras ställningstaganden och i förlängningen medborgarnas åsikter värdelösa. I slutändan upplevde han att deras dialogarbete blir verkningslöst mot andra aktörer och lagstiftning.

Representation i resultatet

Det andra temat i intervjuerna berörde det faktiska resultatet från dialogen, hur det representerade medborgarna och om det fanns oväntade värden som dialogen hade identifierat. I projekten i Svenljunga och Klingavälsån ansåg respondenterna att deras analys representerade de som deltagit, men var noga med att poängtera att de som deltagit inte behövde vara en representativ grupp av alla brukare (Jönsson 20150508, Lynghed 20150504). Bland byalagen i Svenljunga kommun fanns ingen säkerhet hur man inom byalagen arbetat om det var styrelsens åsikter eller alla de boendes åsikter. I fallet för Kinnekullebanan ansåg Eriksson (20150520) att brukarna inte återspeglades direkt i resultatet, dock såg hon potential i att arbeta i en ÅVS-process där de, jämfört med tidigare tvingas diskutera frågorna med alla som berörs. Hon la även stor vikt vid att hos såg åsikterna från dialoger som stöd och detta hade kunna användas i dialogen med politiker för att uppmärksamma hur den regionala planeringen inte är förankrad på lokal nivå och i hur folk bor och lever längs banan.

“

Det är ju klart, det finns ju vissa, folk är ju livrädda för vindkraft i vissa bygder och ibland uttalades det saker som jag tror att de här människorna ångrade i efterhand och sånt är livet.

(Lars Jönsson 20150508)

“

Alla tre ansåg att det kom upp nya perspektiv som de inte aktivt reflekterat över tidigare. Det handlade främst om vardagliga praktiska frågor som på en fysisk planeringsnivå kan vara svåra att kartera och eller identifiera utan att leva på platsen, till exempel nämndes vildsvin, fastighetsvärden och upplevelsen av en järnväg runt knuten. Ingen av respondenterna lät speciellt överraskade, att det var frågor som hade en påverkan på brukarnas inställning till respektive projekt. I resultaten fanns även frågor som aktivt inte behandlats med anledning av att det inte funnits klarhet och/eller varit oväsentliga. Dessutom var det ett sätt att uttrycka sitt missnöje.

Relation handläggare – brukare – landskap

På de frågor som ställdes kring hur respektive person upplevde sin relation till platsen och människorna i landskapet pratade alla tre om att det handlar om att man skaffar sig en bredare kunskap. Projektens upplägg och ökade resurser gjorde det möjligt att arbeta på ett anspråkslöst sätt och börja i landskapets värden istället för förändring, vilket i sin tur innebar att en annan form av material användes till beskrivningen av landskapet. Förutom en ökad kunskapsbas diskuterade både Jönsson (20150508) och Eriksson (20150520) att de levde eller var uppväxta i samma/ liknade sammanhang som människorna i projekten och därmed kunde relatera till vilka frågor som är viktiga och hur människorna på platsen eventuellt upplevde det. Jönsson (20150508) kunde från sitt perspektiv se hur lokalbefolkningen upplevde att områdets urlakats från storstan och att det kunde bli en kulturchock mellan de som ville tjäna pengar och de vars landskap urholkades.

Respondenterna hade en positiv syn på sina processer och vilka möjligheter som det finns att ha ett liknande angreppssätt i framtiden, dock såg de även bekymmer med vilka resurser som krävdes. Till exempel blev konsultkostnaderna i Svenljungas vindbruksplan så omfattande i och med dialogen att de inte kunde behålla konsulterna till projektets slut (Jönsson 20150508) och i Klingavälsånprojektet beskrev Lynghed (20150504) att det är en tvåsidig situation där projektet har resulterat i en inlärningsprocess för både kommunen och invånarna men att det berodde till stor del på de extra resurserna.

För framtida arbete fanns idéer om hur de skulle kunna arbeta mer med en deltagande landskapsanalys. Lynghed (20150504) lyfte de positiva erfarenheterna från aktiviteter med till exempel guider där det kan ske ett utbyte av kunskaper och att det ger bättre förutsättningar för att förstå motstående åsikter. Hon lyfte även perspektivet att de befintliga värdena bör stå i centrum och fungera som utgångspunkt för förändring.

Även Eriksson (20150520) lyfter perspektivet att arbeta med platsens säregenheter och karaktär som utgångspunkt i ett framtida projekt där det sedan tidigare finns politiska lösningar. Hon ser det som ett tillvägagångsätt för att praktiskt realisera ÅVS-metodiken och då komma åt brister i en inledande fas som under en längre tid diskuterats och kritiserats inom väg- och järnvägsplanering och byggande.

“ Och jag tyckte att det kom fram så pass mycket saker som vi inte skulle kunna känna till, att man behöver ha dialogprocess för att få till bra planeringsdokument. Eftersom vi i kommunen är en del men det är inte vi som använder kommunen. Och det är ju helt meningslöst om vi sitter och planerar här för någonting som ingen vill använda, det behövs göras i dialog men bara för att man gör det i dialog, eller att man, ja i medborgardialog så innebär det att vi ska ha en inställning att vi har rätt eller att de som kommer in ska inställningen att kommunen vet ingenting, utan där har vi också sett att det blivit ett utbyte

[...]

Så, jag skulle nog mer vilja plocka med mig mer utav det här inspirationsdelen, att det avsattes resurser för att, att det blir som att marknadsföra värdena som redan finns,

[...]

Det är då man får en möjlighet att föra en dialog på ett annat sätt, så jag tror om man kan utveckla den delen av dialogen och hitta något sätt att dokumentera detta och ta det med sig in i arbetet så tror jag att det en väldigt bra väg att gå. För ofta är det en så positiv inställd och man lär sig saker. Plus att man kan delge det man själv vet, så då känner man att man blir lyssnad på och lär sig nytt och har förståelse att det finns en motpart som kanske inte har helt fel.

(Sanna Lynghed 20150504)

“

4.2 Reflektioner

I det andra och sista avsnittet av intervjukapitlet görs reflektioner kring hur intervjuerna genomförts och vilken betydelse det har för resultatet. Dessutom diskuteras hur resultatet förhåller sig till det analytiska ramverket som presenterades i kunskapsöversikten.

Metodreflektioner

I intervjuerna har jag aktivt använt mig av mina tidigare erfarenheter som fysisk planerare och kunskaper kring kommunal politik. Jag ser fördelen med detta genom att jag på så sätt har kunnat ta frågorna ett steg längre och respondenten behövde inte förklara begrepp och hur processen fungerar. Omedvetet vid valet av respondenter, visade det sig att samtliga tre hade en liknade bakgrund som mig, där alla hade arbetat/arbetar med detaljplanering och då även en förhållning till hur PBL fokuserar kring deltagande. Det har även underlättat kommunikationen mellan mig och dem och jag upplever att jag kunde relatera till deras situation.

Omedvetet i val av projekt, var samtliga genomförda i mindre, glesbefolkade eller krympande kommuner och regioner. Två av de studerade projekten var dessutom lokaliserade i samma län, Västra Götaland, vilket mer är en tillfällighet än ett medvetet val. Planeringsproblematiken är annorlunda i stora tillväxtorter/regioner jämfört med minskande och/eller små orter/regioner och det hade varit intressant att se om en ort/region med kraftig tillväxt hade visat på en annan problematik samt om metoden funderat bättre eller sämre. Dock är LCA-metoden som tidigare nämnt främst använd inom vindkraftsplanering, vilket har gjort det svårt att hitta relevanta projekt i en annan kontext.

Under intervjuernas gång upplevde jag att vissa av mina frågor var svårtolkade och svåra att besvara. Det resulterade i att jag till stora delar fick formulera om mig och ställa kompletterande frågor för att få in den intervjuade på det spår jag syftade på. Det ökar risken för att jag påverkat deras svar och ställt ledande frågor, vilket inte var meningen. Under transkriberingen av intervjuerna har jag även märkt att vi ibland missförstod varandra, vilket jag inte märkt eller funderat på under själva intervjun så att jag kunnat omformulera mig. Lärdomen jag tar med mig är att andra personer inte är lika insatta och involverade i uppsatsens begrepp, vilket gör att frågor som är självklara för mig inte är det för andra. Förenklade frågor har även visat sig underlätta för kommunikationen. På samma sätt är jag tacksam att jag valde att utgå från ett praktiskt projekt vilket gjorde att den intervjuade kunde ge konkreta exempel och relatera till en riktig och genomförd process. Det fanns även möjlighet för mig att läsa på och vara förberedd inför intervjun.

Reflektioner kring resultatet

De tre praktikerna pekade i intervjuerna ut både styrkor och svagheter med att arbeta med en deltagande landskapsanalys inom LCA-metoden och det är intressant hur deras kommentarer förhåller sig i relation till det tidigare presenterade teoretiska perspektivet. I den teoretiska kunskapsöversikten lyftes frågan kring hur genomförandet av en landskapsanalys och brukardialog påverkar vad resultatet blir, det vill säga vilket motiv som väljs att presentera (Harling et. al 2013). De tre personerna som jag intervjuat har gett uttryck för eller har en önskan att i framtiden arbeta högt på deltagarstegen och med en diskursiv planeringsprocess där det finns vinster att börja i brukarnas värden. De uttryckte att de fanns potential till vinster i form av komma runt tidigare lösningar och syn på platser. Lärande kring platsen ger möjlighet till förståelse och respekt till vad andra personer kan uppleva som värdefullt (Mels & Mels 2014). Det analysmaterial som finns i projektens rapporter/plandokument fokuserar dock vid de naturgeografiska aspekterna, vilket visar att den sociala aspekten har trängts bort, även om den funnits med från början. Det kan mycket väl bero på det resonemang som lyftes i intervjuerna, om att detta inte är ett självklart sätt att arbeta på och att det skapar osäkerhet bland politiker och chefer. Även om forskning i ämnet (Mels & Mels 2014, Berglund et al 2011, 2013) och praktikerna förespråkar att utgå från en lärandeprocess kan det därför vara svårt att implementera deltagande landskapsanalyser.

Ett annat perspektiv som lyftes i den teoretiska kunskapsöversikten är vem som har äganderätten i landskapsanalysen och i de åtgärder/ställningstaganden som tas på ett sådant beslutsunderlag. Intervjuerna har visat på hur projekten till en början har gett makten till befolkningen att visa sin upplevelse av platsen, men hur de förvaltas och används i senare fas kan sedan diskuteras. Ett exempel är hur landskapsanalyserna i projekten faktiskt till en stor grad baseras på officiella värden även om det genomförts gedigna dialoger (Mels & Mels 2014). Ett annat exempel på detta är situationen i Klingavälsånsanalysen där Lynghed (20150504) både uttryckte det som att det inte fanns ett medbestämmande på grund av att det inte fanns en "hård planeringsfråga" samtidigt som de hade varit noga med att det var de medverkandes syn på platsen. Det antyder

att själva landskapsanalysen har en låg ställning och en del i processen där brukaren inte kan vara medbestämmande. Borde det dock inte vara en lika stor, eller om inte en större demokratifråga att vara medbestämmande i beskrivningen av landskapet? Ett annat exempel är den situationen som bekymrade både Jönsson (20150508) och Eriksson (20150520), där politik och lagstiftning gjorde, eller mycket väl kunde göra en delaktig landskapsanalysprocess verkningslös och satte handläggaren i kläm. Likt Mosses (2001) resonemang om hur deltagande är styrt av organisationen har intervjuerna visat att även om äganderätten tillsynes tillhört medborgarna så var det fortfarande på någon annans premisser.

De tre intervjuerna vittnade även om en situation där tid och pengar styrde. Samtliga medborgardialoger är, som redan nämnts, finansierade externt och var beroende av resurser som normalt inte finns inom den egna förvaltningen. Tid- och kostnadsramarna hade i dessa fall påverkat vad som kunde genomföras men även vad som i framtiden kanske inte kommer att kunna återupprepas. Det går dock att argumentera att det finns en potential och intresse att lyfta brukarperspektivet, samtliga respondenter såg, trots motgångarna fördelar med att basera landskapsanalysen mer på brukarna. Att Svenljunga kommun fick extra pengar just för sina dialogambitioner samt att Kinnekullebanan haft en extra landskapsgrupp visar ett intresse från starka aktörer som Boverket och Trafikverket kring nya tag om hur landskap hanteras inom strategisk planering.

avslut

- ◆ Det avslutande kapitlet i den här uppsatsen har som syfte att diskutera och knyta ihop den beskrivna problematiken med de teoretiska och praktiska studierna för att slutligen presentera de slutsatser som studien resulterat i.

5.1 Sammanfattning

I den första delen av det avslutande kapitlet ges en tillbakablick på uppsatsens syfte och problematik samt vad fallstudien och intervjuerien resulterat i.

Uppsatsens utgångspunkt

Uppsatsen började i en problemformulering där landskapsanalysen beskrivs som arkitektens främsta verktyg vid strategisk planering, men samtidigt förknippad med frågetecken kring vad som egentligen ligger i den. Dessutom i och med att digitala hjälpmedel, som GIS, blir allt mer frekvent använda inom planeringsprocessen på en strategisk nivå betonar problemformuleringen ett behov av att brukarnas perspektiv behöver synliggöras på nya sätt, vilket LCA-metoden har goda förutsättningar för (Berglund et. al. 2013).

Syftet har därför varit att studera landskapsanalyser generellt och LCA-metoden specifikt, med ett angreppssätt på sociala värden och hur brukaren, i enlighet med ELC kan tänkas karakterisera och beskriva ett landskap. Genomförandet har bestått av en teoretisk studie och två praktiska studier som nu i den avslutande delen ska sammankopplas för att svara på frågan hur LCA som landskapsanalysmetod kan ge förutsättningar för en strategisk planeringsprocess som drivs av brukarnas värdering och syn på landskapet.

Sammanfattning praktisk del utifrån analytiskt ramverk

Tidigare i uppsatsen har materialet från både fallstudien och intervjuerien reflekterats över utifrån vilket motiv som visas, hur den framställs och vems perspektiv som kommer igenom (se tabell 7).

Vad det gäller motivet tillåter både fallstudien och de studerade projekten att visa brukarnas platser med syfte på en diskursiv planering men är färgade av vilken eller vilka aspekter som undersökts. Arbetsmetodiken som studerat i intervjuerna visar även på tendenser att låta brukaren få vara delaktig i problemformuleringen.

Det som kan konstateras om analysernas skimmer är det defintivt finns påtryckningar och maktrelationer som påverkar en landskapsanlays. I fallstudien lyftes frågan om tolkning, från ett kvalitativt till kvantitativt material och i intervjuerna beskrevs det hur formerna för deltagande och analys är oerhört påverkad av tidsramar, budget och organisationen.

Det har även konstaterats att brukaren till viss del kan anses återrepresenterade i landskapsanalysen men att det finns potential att förändra synsättet på när i processen och vilken typ av information från brukarna som är användbar för strategisk planering. Fallstudien lyfte dessutom svårigheterna med att arbeta anspråkslöst utan ett förändringstryck och att överföra kärnan i dialogen till en digital kontext.

	Motiv	Skimmer	Genom
Fallstudie	<ul style="list-style-type: none"> ◇ vissa sociala värdena visas, funktionella värden/ekonomiska samband/formella värden visas inte ◇ Resultatet starkt färgat av vilka analyser som gjorts och hur jag valde att definiera place/landskap ◇ Många som sa samma i socio-topvärdena, platsen tolkas på ett sätt. ◇ Rymms mycket inom ett friluftsområde 	<ul style="list-style-type: none"> ◇ Tolkning av kvalitativ och kvantitativ data ◇ Representation i GIS:et 	<ul style="list-style-type: none"> ◇ De tre personerna i strukturanalysen får ett ganska stort utslag ◇ Kan diskuteras hur deltagande analyserna varit men det har varit svårt att nå människor. Tvingat mig att vara kreativ för att nå fram till syftet med de tre aspekterna. ◇ Tidigare material är "typiska beskrivning" enligt Butler, visserligen inte LCA men beskrivning
Intervjuerie	<ul style="list-style-type: none"> ◇ Medborgarans landskap, högt på medborgarstegen - mot diskursiv planering ◇ Lärande i två riktningar ◇ Potential att undvika låsningar 	<ul style="list-style-type: none"> ◇ Tidramar och budget påverkar vad som är möjligt 	<ul style="list-style-type: none"> ◇ Projekten till en början har gett makten till befolkningen att visa sin upplevelse av platsen, men förvaltningen och synen av dessa åsikter kan sen diskuteras.

Tabell 7

Tabellen visar en jämförelse mellan befintliga fallstudien och intervjuerien utifrån det analytiska ramverket L. Dieckhoff

5.2 Reflektioner kring arbetsätt

Den här uppsatsen lägger stor vikt vid att testa och diskutera hur landskapsanalyser används vid strategisk planering, vilket gör att uppsatsens egna tillvägagångssätt blir oerhört viktigt. För att förstå hur jag kommit fram till de avslutande slutsatserna finns därför en relevans att reflektera kring tillvägagångssättet och hur det påverkar materialet.

Kunskapsöversikt

Uppsatsen baseras på en teoretiska studie som har lagt grunderna till hur de två praktiska delarna genomförts och vad de har fokuserat på. Som beskrivet i inledning är de tre centrala litteraturkällornas tillförlitlighet viktig samt hur jag tolkat dem. Den teoretiska studien gjordes i arbetets inledningsfas utan att jag egentligen hade en klar bild av vilket område och metoder som fallstudien skulle bestå av eller att det skulle göras en intervjuserie med praktiker. På så sätt har litteraturen fått forma de praktiska delarna inom ramen för uppsatsens syfte och frågeställning. Materialet har med tidens gång omformats under uppsatsens utveckling för att kommunicera mitt perspektiv på sociala värden i landskapsanalyser. Det har varit en utmaning att göra kunskapsöversikten till min egen med anledning av att rapporterna av Mels & Mels (2014), Berglund et al (2013) och Butler (2014) ligger nära i sak. Det handlar om att inspireras av hur de framställer frågan men i slutändan forma det utifrån hur den här uppsatsens frågeställning är formulerad.

Fallstudien

Styrkorna med att använda sig av ett begränsat fall, i detta fall ett område, har varit att kunna gå in på djupet (Denscombe 2009). Alternativet hade kunnat vara att studera färdiga analyser, men då hade den experimentella aspekten av själva arbetet gått förlorat. En enstaka fallstudie, speciellt av denna experimentella karaktär kanske inte kan generaliseras och ange att andra industriområden och hamnområden har samma värden men den kan ge indikatorer på att om man använder alternativa metoder, som till exempel ett socialt perspektiv för att analysera ett landskap så finns det möjlighet att identifiera andra dimensioner av som har betydelse för en plats identitet och vad ett landskap är.

Svagheterna med fallstudien är som redan nämnts att själva resultatet är begränsat till ett visst antal personers åsikter och då speciellt i strukturanalysen och den historiska analysen. Med anledning av att representation är ett centralt begrepp i den här uppsatsen så har frågan diskuterats innan och vägts samman med de begränsningar som finns med en uppsats på avancerad nivå. Det är dock viktigt att komma ihåg att syftet med det här arbetet har varit att testa ett alternativt förhållningssätt inom landskapsanalys för att studera hur och om det går att karakterisera ett landskap utifrån brukaren och det är därför mindre viktigt hur många personer som medverkat och hur de representerar en bredare massa. Hade studien istället genomförts med syfte att i verkligheten använda analysen, för till exempel en förändringsplan eller ortsanalys för framtida planering hade det varit viktigare att vara noggrann med urvalet. Uppsatsen tar med lärdomar från de olika delanalyserna med vissa modifieringar. Tidigare har det nämnts om olika sociala värden ska analyseras isolerat eller integrerat, där den här uppsatsen gjorde det isolerat för att begränsa och underlätta urvalet av medverkande människor samt tydligt redogöra för hur olika aspekter finns på kartan. I en framtida verklig situation hade jag troligtvis övervägt ett mer integrerat tillvägagångssätt då det kan vara svårt att skilja på inbäddade och ytliga värden (Stephenson 2008) samt att kommunicera vardagslandskapet värden (Sevenant & Antrop 2011).

Intervjuserie

Beslutet att genomföra en mindre intervjuserie var något som växte fram i och med litteraturstudierna i arbetets inledande fas. Det var i och med att studier av hur landskapsanalys och deltagande nämns i vissa lagtexter som det blev klart att det praktiska perspektivet behövdes stärkas. Intervjuer är som tidigare nämnts, i gränslandet om de ska vara av kvantitativ karaktär med många medverkande och eller om det ska vara av kvalitativt karaktär med färre och mer djupgående frågor. Med facit i handen var till och med den semi-strukturerade intervjuer lite för strukturerad för att generera den information som eftersöktes. Styrkorna med intervjuerien är dock att den sätter landskapsanalysen i ett sammanhang, vilket var syftet. Den semi-strukturerade intervjuformen gör att respondenterna kunde tala fritt, vilket kunde identifiera deras egna reflektioner som handläggare i respektive organisation. Det kunde blotta tankar och reflektioner kring processen och följderna som inte hade kunnat identifieras i handlingarna och eller kvantitativa intervjuer.

Svagheten med att det är ett kvalitativt material och är ingen allmängiltig sanning om hur det fungerar, det är respondenternas reflektioner. Alternativet med fler intervjuer kan visa på hur diskursen ser ut. Problemet är dock att det finns en begränsad mängd projekt som arbetat med LCA och dialog och de som finns består främst av vindbruksplaner. Det hade i så fall troligtvis resulterat i att intervjukapitlet fokuserat kring de specifika frågorna som berör vindkraft, vilket mycket väl skulle kunna vara missvisande. I urvalet kring vilka jag skulle kontakta för intervju fanns en diskussion kring vad som skulle medföra precis information och vad som istället skulle innebära att intervjumaterialet blev spretigt. Jag valde därför att inte gå vidare med projekt som inte använt LCA-metoden för att behålla förutsättningarna så lika som möjligt. Med tanke på att strategisk planering berör flera lagar och sektorer var ursprungsidén ett inkluderande ett bredare spektrum av sektorer och skalor. Avsaknaden av projekt i flera sektorer och skalor gör det svårt att resonera kring användbarheten generellt.

5.3 Diskussion kring deltagande i landskapsanalyser

För att besvara den övergripande frågan om hur LCA kan skapa förutsättningar för och en strategisk planeringsprocess som drivs av brukarnas syn på landskapet har frågan brutits ner i perspektiven som berör representation, deltagande och hur en landskapsanalys ligger till grund för gestaltning inom strategisk planering.

Landskapets återspeglning genom landskapsanalys

Som stöd till huvudfrågan ställdes frågan hur landskapet återspeglas i en landskapsanalys. Butler (2014) visade i sin studie om engelska LCA-analyser att det finns ett stort glapp mellan praktik och teori i förståelsen av människans påverkan i landskapet. Dessutom ansågs analyserna till stor del vara skrivbordsprodukter och därmed inte speciellt representativa för brukarna av platsen. Uppsatsen tog an utmaningen att testa hur en landskapsanalys skulle kunna förändras och att använda makten som planerare för att visa sociala värden i ett vardagslandskap. Även om industriområden kan beskrivas som rena verksamhetsområden visade analyserna i fallstudien på hur sociala värden finns och mycket väl kan tänkas vara känsliga mot förändring. I de befintliga beskrivningarna av hamnområdet och friluftsområdet ges det en monoton bild som fokuserar kring industri, hamn och avfall, vilket inte stämmer överens med hur fallstudien presenterar området. Kan det bero på en scenisk bild av hamnar som otillgängliga och smutsig platser med en önskan att renodla området som ett industriområde? Mycket väl utifrån de presenterade teorierna om äganderätt genom representation och tolkning, där ett första steg till rätten till platsen är hur den presenteras i kartan (Harley 1988, Olwig 1993; 2004, Corner 1999). Det lyftes fram i en av intervjuerna och under den strukturella analysen i fallstudien att det finns en förtuffad bild av platser. För att verkligen förstå en plats behöver den utmanas, till exempel tvingades de som medverkade i den strukturella analysen att ompröva sina föreställningar kring hamnen och tolka det på nytt. Hade vi inte gjort turen ut i området hade deras kartor med stor sannolikhet bestått av vatten och Cementatornet. På samma spår menade Lynghed (20150504) att en av de mest värdefulla aktiviteterna de genomförde var just den utbildande delen där brukarna fick möjlighet att förstå varför det såg ut som det gjorde.

Ett annat perspektiv på landskapets återspeglning genom landskapsanalys som berör både hur en landskapsanalys framställs och vem som representeras är definitionen av landskap i ELC. I ELC lyfts brukarens perspektiv i hur ett landskap beskrivs och vilka värderingar som görs av landskapet (CoE 2000). I fallstudien och i intervjuerna med de tre praktikerna fick mer oväntade kvalitéer i landskapet fokus. I fallstudien ger varken de befintliga beskrivningarna eller karaktärstyperna en förståelse för hur brukaren betraktar platsen och platsen kunde beskrivas på ett helt annat sätt med hjälp av att identifiera sociala värden. Till exempel gavs bassängerna i hamnområdet sociala värden som fiske, djur- och fågelliv samt urban växtlighet. I de studerade projekten ansåg respondenterna att de som deltagit delvis hade påverkat resultatet samt att det fanns potential för att använda brukarnas bild av landskapet som utgångspunkt. Det visar att det vi ser inte är allt vad ett landskap består av och att med endast expertperspektivet kan flera aspekter gå förlorade (Butler 2014, Harley 1988, Olwig 1993; 2004). Det teoretiska perspektivet på platskapande och karaktärsområden (CoE 2000, Olwig 2006, Swanwick & Land use Consultants 2002) säger även att det inte går att definiera ett place utan att beröra sociala värden och i och med att ett karaktärsområde inom LCA-metoden innebär att beskriva ett place på en generell nivå innebär det att brukaren som en del i landskapet även återspeglas av landskapsanalysen. Vissa aspekter har dock visat sig vara komplicerade att återspegla i kartan och representeras av en fysisk koordinat. Exempel på det är fastighetsvärden eller landmärken, även om de är mycket uppenbara i människors medvetande och i karaktären av platsen kommer deras betydelse inte igenom på kartan. Andra aspekter som till exempel tidsdjup kan vara svårare att se spår av i verkligheten utan att känna platsen, men uppenbara vid kartstudier. För att representera ett landskap verklighetstroget behöver analysen lite hjälp att synliggöra de inbäddade och gömda värdena, både från den lokala brukaren och den utomstående experten. LCA-metodens uppbyggnad om hur ett landskap ska representeras genom att i olika skalor ger på så sätt förutsättningar att förstå hur både natur och kultur påverkar föreställningen av platsen. Dessutom i och med att karaktärsområden inom LCA-metoden är en sammanvävd bedömning av hur flera värden ko-relaterar kan de som är svåra att sätta en koordinat på fångas upp och inkluderas i bedömningen.

Förutsättningar för deltagande inom landskapsanalys

Den andra frågeställningen som använts till stöd utgår från förutsättningarna för strategisk planering och vad som krävs för att basera en landskapsanalys på deltagande. Två av de begrepp som lyftes i den teoretiska kunskapsöversikten är top-down och bottom-up planering, vilka är starkt sammankopplat till frågan om rätten till landskapet och hur en brukare tillåts medverka i

strategisk planering. En landskapsanalys kan vara en process som sker före, under, efter eller riktad vilket påverkar hur materialet kan användas (Schibbye & Pålstan 2001). Dessutom kan den ha olika perspektiv beroende på vilken typ av analysmetod som använts (Swaffield & Foster 2000). Min tolkning är att makten över landskapsanalysen inom den strategiska planeringen är fast hos planeraren, i enlighet Monno och Kahkees (2011) paradoxer om deltagande och på grund av att yttre förutsättningar så som tidsram och budget styr (Mosses 2001). Dessutom karakteriseras processen som den ser ut idag av att lagarna inte preciserar när i processen, eller hur ett förslag ska samrådas. Två av de studerade projekten hade en alternativ förhållning till att inte samråda färdiga förslag utan att tillsammans med brukarna resonera kring förutsättningar för utveckling, vilket gav potential för att slippa låsningar och NIMBY-effekter tidigt i processen. Det förhållningssättet är jämförbart med en planeringsprocess som karakteriseras av social mobilization i den mån att det grundar sig i att låta brukarna från ett bottom-up perspektiv definiera värden och potentiella konfliktpunkter (Nyström & Tonell 2012). För att anspråkslöst kunna diskutera vad som urskiljer en plats från andra kan det argumenteras att den strategiska planeringen behöver kopplas närmare den lokala skalan. Synen på landskapet på en generell nivå skulle behöva utvecklas från Antrops (2005) nuvarande postmoderna epok till en epok som istället förutspråkar det lokala perspektivet och stärker bandet mellan människa och direkt omgivning.

Med hjälp av LCA-metoden finns goda förutsättningar att få in sociala värden genom att den har fördelen att den i sig inte har fasta värden som ska dokumenteras, utan är ett ramverk där både sociala och ekologiska värden kan hanteras i olika skalor (Swanwick & Land Use Consultants 2002). Det ger en möjlighet att kombinera både kvalitativ information, som till exempel levnadsmönster och mer kvantitativ information som inventering av antalet parker, vilket är viktigt att kombinera för att förstå en plats (Swanwick & Land Use Consultants 2002). Nackdelen är dock att det skapar en ovisshet kring vad ett karaktärsområde grundas på samt hur och vem som deltagit. Frågan är om inte landskapsanalysen är tillbaka i grundproblemet kring ovisshet? Problemet kanske faktiskt grundar sig i planerarens dåliga insikt i vad en landskapsanalys innebär samt hur brukaråsikter bör hanteras på ett sätt där det motsvarar sitt ursprungliga syfte. Som tidigare nämnts gör det att planeraren är en nyckelroll i deltagarprocessen. Respondenterna i uppsatsen ansåg till exempel att de själva förstått essensen av platsen genom analysen men att det delvis krävdes förförståelse eller att man själv levde i landskapet. Bland annat kunde de ge exempel på kulturkrockar och hur viktiga beslut tappat fotfäste då man kommit utifrån. Makten för vems landskap och vad som visas ligger med andra ord kvar hos experten som utformar analysen och innebär egentligen ett ännu större ansvar för transparens i hur man analyserar.

Användbarhet

Under studiens gång kom frågan upp om det behövs en *hård planeringsfråga* för att man som brukare skulle kunna vara medbestämmande över den fysiska planeringen. Det finns en poäng i det påståendet men även argument som talar för medbestämmande i en analysprocess utan förändringsbehov. Tittar man på fallstudien, var den största utmaningen inte att göra själva analyserna eller att hantera materialet, utan att engagera människor och hitta kanaler och tekniker för att få ut rätt typ av material. Vardagslandskap utan ett förändringstryck har i fallstudien varit svårt att kommunicera och innebar att teknikerna datainsamling fick justeras och anpassas till den tid som fanns. Respondenterna sa även att deras dialogprocesser var beroende av extra resurser och bestod av mer eller mindre representativt deltagande. Å andra sidan, om man ser på planeringsprocessen som en integrerad process mellan analys och syntes så kan det argumenteras för att det är i ett inledande skede som medbestämmande borde vara prioriterad (Mels & Mels 2014). Till exempel hade fallstudiens karaktärsområden med stor sannolikhet inte sett likadana ut om jag som expert förlitat analysen på material från kommunerna och egna platsanalyser då det materialet borde ha gett en annan beskrivning av platsen samt gått mot ett expertperspektiv av vad som borde definiera platsen. Om man som planerare inom strategisk planering kan förstå vad som är värdefullt och eftersträvansvärt finns det möjlighet att arbeta med och återkoppla till de frågorna och då även motverka konflikter. För hur ska man kunna bemöta konflikter och bedöma konsekvenserna om man inte vet vad som är av betydelse? Betyder verkligen de officiella värdena allt? I fallstudien kunde det illustreras hur området kan karakteriseras utifrån sociala värden samt vad som skulle kunna innebära konflikter på grund av känslighet. Jag ser därför ett behov av att stärka landskapsanalysens roll i ett tidigt skede innan förändringstryck och lyfta frågan om dess betydelse för framtiden.

En annan utmaning som påverkar användbarheten är hur brukarnas syn på ett landskap kan digitaliseras och bli användbar med annan geodata. Det finns ett behov att få det på kartan, på en koordinat för då kunna jämföras med redan etablerad geodata. Som fallstudien har visat är det svårt att tolka in en känsla eller aktivitet med en linje, punkt eller polygon utan risken att det kan

tolkas fel. Liknande tendenserna kan även utläsas i de studerade projektens landskapsanalyser, där de sociala värdena inte helt jämföras med övrig geodata. Utifrån kunskapsöversiktens perspektiv på hur och varför en brukardialog genomförs skulle det här vara ett uttryck för problemet som kvalitativ respektive kvantitativ information medför i form av tolkningbehov (Swaffield & Foster 2000, Brown et. al. 2014). I de fallen analysmetoden gått mot ett experimentellt perspektiv samt gett en frihet i uppgift och uttryck, som i fallstudien strukturanalys, har digitaliseringen i GIS inneburit en större tolkningsutmaning. Materialet kan tolkas och hanteras på olika sätt, vilket skulle kunna ge olika resultat. I den motsatta situationen när analysen gått mot ett expertperspektiv, som i fallstudien analys av historisk förankring har det inte behövts samma grad av tolkning men samtidigt går det att fråga sig hur representativt resultatet blivit. Varken det kvalitativa eller det kvantitativa materialet uppfyller önskan om representativitet, objektivitet och korrekthet i en digital miljö och det är därför förståeligt hur de kvalitativa och kvantitativa analyserna måste komplettera varandra.

5.4 Slutsatser

Förändrad attityd till designprocessen

Det kvarstår att svara på frågan vilka förutsättningar LCA-metoden har för att driva en strategisk planeringsprocess utifrån brukarnas syn och värderingar på landskapet. Utifrån de två praktiska studierna i relation till den svenska planeringskontexten och representationsteori så finns det goda förutsättningar att nå den deltagande landskapsanalys som efterfrågas med LCA (Mels & Mels 2014). Jag har kunnat visa att det går att överbygga de problem som finns med landskapsanalyser som skrivbordsprodukter genom att låta analysen till stor del baseras på dialog. Representationen av landskapet i karaktärstyper och karaktärsområden kan på så sätt bestå av objektiv expertkunskap och intersubjektiv kunskap från brukarna. Vad uppsatsen även diskuterat är planeraren som en del i processen och även om analysen till en större grad bygger på brukarens syn på landskapet så är planeraren en maktfaktor. För så länge en planeringsauktoritet ensam äger frågan hur landskapet ska beskrivas, sätter de även förutsättningarna för hur brukare tillåts vara en del av landskapet och hur det presenteras. I och med planeraren som auktoritet går det att lyfta fram en problembild där landskapsanalysen behöver motivera ett underifrånperspektiv och att berättelser om platser. Det innebär en förändrad attityd och verktyg för dialog och analys. I dagsläget motiverar den hårda planeringsfrågan och hot om förändring deltagande, medan ett anspråkslöst tillvägagångssätt skulle ge andra förutsättningar och kan lyfta värden som direkt inte är kopplade till ett specifikt förändringsprojekt. Kanske är det en rädsla att sätta koordinater på subjektiva värden, men om sociala värden inte verifieras och blir mer synliga och objektiva kommer de aldrig att bli användbara. I förlängningen går det att diskutera om syftet med att involvera brukare aldrig kan uppfyllas. Det handlar om en balansgång där landskapsanalysen än så länge är planerarens verktyg och inte ett redskap för en lärandeprocess och gemensam arena för planerare, brukare och beslutstagande. Frågan är planeraren är om redo att dela med sig av designprocessen?

Introducera *This is my Backyard*

I den här uppsatsen har även fokus legat vid hur ett socialt förhållningssätt i landskapsanalysen kan vara ett sätt att komma närmare ELC definitionen av landskap och ge plats åt brukarna i kartan. Landskap som begrepp har i litteraturen och i fallstudien visat sig vara problematiskt att prata om och kanske är det så att vardagslandskapet är allt för vardagligt för att få människor att reflektera över det utan att det hotas. Genom att bryta ner landskap i platser kan unika kvalitéer och funktioner lyftas och det har även visats exempel på hur LCA-metoden ger möjligheter att komma närmare människor och deras uppfattning genom att ställa rätt frågor för att få fram svar som kan vara hjälpsamma vid förståelsen av ett landskap och hur det kan utvecklas. Dessutom ger LCA-metoden möjligheter att använda landskapet som arena, där sociala värden kan kombineras med naturliga förutsättningar och skapa förutsättningar för gestaltning och beslut på mer verklig representation av landskapet. Därför kan ett verktyg till att lösa problembilden med att stärka underifrånperspektivet var att utnyttja fördelarna med PPGIS och göra den typen av geodata lika tillgänglig och självklar i en geosamverkan som fastighetskartan och i en strategisk planeringsprocess. Om man kan få diskussionen kring värden i landskapet att vara mer dynamisk, subjektiv och låta brukarnas perspektiv styra jämte expertperspektivet skulle fler känna igen sig och förstå beskrivningen av sin plats, samt den cirkulära representationen av platser skulle kunna utmanas. Frågan är då om det går att skapa en gräsrotsrörelse som främjar berättelsen om platsen utan att det finns ett förändringstryck? Går det att ändra förhållningssätt och i framtiden prata om TIMBY, *This Is My Backyard* istället för NIMBY, *not in my backyard*?

Till slut

Sammanfattningsvis, hade en studie som denna hjälp mig i den avvägningen mellan två intressen som uppsatsen började i? Vad jag vet är att det hade givit mig en större förståelse för brukaren och hur de påverkas av olika lösningar samt att det hade gett mig bättre kommunikationsmöjligheter genom att samla alla intressen på en karta och visa hur de förhåller sig geografiskt till varandra. För det är möjligt att basera en landskapsanalys på sociala värden men det kommer att vara fortsatt svårt att engagera och veta att det är en representativ bild. Kanske är det omöjligt att veta att man som planerare tolkat platsen rätt. Det kan bli bättre, vilket kan ge andra förutsättningar för gestaltning med ett underlagsmaterial som ligger närmare verkligheten än en föreställning av den.

5.5 Forsatt forskning

Efter ha arbetat med det här ämnet i närmare ett halvår och funderat kring det som inte fick plats att undersöka så förslås nedanstående ämnen för fortsatt forskning.

Användning i landskapsanalyser

Se en fortsättning på Butler (2014), Mels & Mels (2014) och Berglund et. al. (2012) i en skarp planeringssituation där man följer ett projekt och dess efterspel för att på allvar ta reda på vilken vikt brukarna kan ha och om inte hur man genom lagstiftning kan redigera det.

Medborgardialoger

Undersöka om det är möjligt att, och i så fall hur, föra en medborgardialog utan att behöva ha en hård planeringsfråga. Går det att praktisera This is my Backyard utan att det finns ett förändringstryck i den fysiska miljön?

Landskapssyn

Antrop talar om tre olika epoker kring landskapssyn, i vilken den post-moderna som vi just nu skulle befinna oss i. Med anledning av ett växande bekymmer kring klimatfrågan och en ökad trend att i skapa klimatanpassningsåtgärder i det lokala perspektivet för att uppnå hållbarhet, går det att hävda att vi rör oss mot en mer global syn på landskapet och att det lokala snarare är en tillgången än hotad?

Litteratur

- Albrechts, L. (2004). Strategic (spatial) planning reexamined. *Environment and Planning B*, 31, 743-758.
- Antrop, M. (2000). Background concepts for integrated landscape analysis. *Agriculture, ecosystems & environment*, 77(1), 17-28.
- Antrop, M. (2005). Why landscapes of the past are important for the future. *Landscape and urban planning*, 70(1), 21-34
- Arnstein, S. R. (1969), A Ladder Of Citizen Participation, *Journal of the American Institute of Planners* 35 (4) 216-224
- Befaringsbyrån (2014), Kinnekullebanan – vägledning landskapsfrågor En studie inom FOI-projektet ”Landskap i långsiktig planering”, Borlänge: Trafikverket
- Bell, P. A. (2001), *Environmental psychology*, 5:e upplagan, Fort Worth, Harcourt College
- Berglund, U., Nord, J., Eriksson, M., Antonson, H., Butler, A., Hammarlund, K., Hedfors, P., Åkerskog, A. (2011). Om landskap och landskapsanalys för väg och järnväg - ett kunskapsunderlag med fokus på begrepp och exempel, rapporter institutionen för land och stad 1/2011, Uppsala: Sveriges Lantbruksuniversitet
- Berglund, U., Nord, J., Eriksson, M., Antonson, H., Butler, A., Hammarlund, K., Hedfors, P., Thiirmann Thomsen, R., Åkerskog, A. (2013). Landskapsanalys för transportinfrastruktur, rapporter institutionen för land och stad 1/2013, Uppsala: Sveriges Lantbruksuniversitet
- Björk, C., Strömsten, I., Reppen, L., (2000) Så byggdes staden, Stockholm: Svensk byggtjänst
- Boverket (2006) Lär känna din ort!, Karlskrona: Boverket tillgänglig: http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2006/lar_kanna_din_ort.pdf 20150227
- Brown, G., & Kyttä, M. (2014). Key issues and research priorities for public participation GIS (PPGIS): A synthesis based on empirical research. *Applied Geography*, 46, 122-136.
- Brown, G., Donovan, S., Pullar, D., Pocewicz, A., Toohey, R., & Ballesteros-Lopez, R. (2014). An empirical evaluation of workshop versus survey PPGIS methods. *Applied Geography*, 48, 42-51.
- Brown, G., Reed, P., Harris, C., 2002. Testing a place-based theory for environmental evaluation: an Alaska case study. *Appl. Geogr.* 22, 49–76
- Butler, A. (2014). Developing theory of public involvement in landscape planning. Diss. Uppsala : Sveriges lantbruksuniv., Acta Universitatis agriculturae Sueciae, 1652-6880 ; 2014:52
- Burlöv Kommun, (2014) Framtidsplan för Burlövs kommun, Kommunstyrelsens planutskott
- Conrad, E., Cassar, L., F., Jones, M., Eiter, S., Izaovičová, Z., Barankova, Z., Christie, M., Fazey, I. (2011). Rhetoric and reporting of public participation in landscape policy. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 13(1), 23-47.
- Corner, J. (1999). The agency of mapping: speculation, critique and invention (pp. 213-252). na.
- Cosgrove, D. (1985). Prospect, perspective and the evolution of the landscape idea. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 45-62.
- Council of Europe (2000), Europeiska landskapskonventionen <http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Landscape/VersionsConvention/swedish.pdf> 20150227
- Deming, E. M & Swaffield, S (2011), *Landscape architecture research : inquiry, strategy, design*, Hoboken, Wiley
- Denscombe, M. (2009), *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, Lund: Studentlitteratur
- Dobson, S. & Selman, P., (2012) Applying historic landscape characterization in spatial planning: from remanants to remanence, *Planning practice & research* 27:4, 459-474
- Dir 2003/4/EG, Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/4/EG av den 28 januari 2003 om allmänhetens tillgång till miljöinformation och om upphävande av rådets direktiv 90/313/EEG, Europeiska gemenskapen
- Dir 92/43/EEG, Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, Europeiska gemenskapen Gehl, J. *Livet mellem husene*, (1971), Köpenhamn: Arkitektens forlag
- Harley, J. B. (1988). Maps, knowledge, and power, Daniels, S. & Cosgrove, D. (eds) *The iconography of landscape*, Cambridge: Cambridge University Press
- Geodata (2012), Bilaga 1 - Forskning och utveckling inom geodataområdet - lägesbeskrivning, Gävle: Lantmäteriet, tillgänglig https://www.geodata.se/globalassets/dokument/fou/bilaga_1_lagesbeskrivning_fou_handlingsprogram.pdf 20150325
- Harling, T., Ström, L. & Riise, J. (2013), *Dialog i stadsbyggandet - forskningsöversikt och praktiska exempel från kommuner i Sverige*, Mistra Urban Futures Report 2013:4. Gothenburg: Mistra Urban Futures, tillgänglig: http://www.mistraurbanfutures.org/sites/default/files/dialog_i_stadsbyggandet_forskningsoversikt_och_praktiska_exempel_fran_kommuner_i_sverige_0.pdf 20150218

”Include – forskning för en transportinfrastruktur i harmoni med landskapet. Slutrapport från

- forskningsprogrammet Include 2006–2008.” (2009), CBM:s skriftserie nr 30, Centrum för biologisk mångfald, tillgänglig <http://www.slu.se/Global/externwebben/centrumbildningar-projekt/centrum-for-biologisk-mangfald/Dokument/publikationer-cbm/cbm-skriftserie/Include-slutrapport-skrift30.pdf>, 20150304
- Ingold, T. (2000). The temporality of the landscape, i Ingold, T. (eds), *The perception of the landscape environment: Essays in livelihood dwelling and skill*, London: Routledge
- Jazairy, E., H., (2011), *Geography by design, New geographies* 4 s. 153-155
- Jensen, L. H. (2006). Changing conceptualization of landscape in English landscape assessment methods. From Landscape Research to Landscape Planning, *Aspects of Integration, Education and Application*, 161-171.
- Johansson, F. 2010, *Landskapsanalys i vägprojekt, examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitektprogrammet*, Ultuna: Sveriges Lantbruksuniversitet, Fakulteten för naturresurser och lantbrukskunskap, institutionen för stad och land
- Jones, M. & Stenseke (2011) Conclusion: Benefits, Difficulties, and Challenges of Participation Under the European Landscape Convention, i Jones, M. & Stenseke (eds) *The European Landscape Convention: Challenges of participation*, Landscape series 13, London: Springer
- Justesen, L. & Mik-Meyer, N. (2011), *Kvalitativa Metoder*, Lund: Studentlitteratur
- Landskapslaget AB (2013), *Karaktärsbeskrivning av Kinnekullebanan - Vägledning för att stärka och utveckla landskapet i samband åtgärdsvalsstudie för järnväg*,
- Landskapsgruppen Öresund AB (2001), *En studie av strandstråk i Lomma kommun*, Lomma kommun
- Lantmäteriet 2015, *Produktbeskrivning: GSD-Fastighetskartan, vektor*, tillgänglig: <http://www.lantmateriet.se/globalassets/kartor-och-geografisk-information/kartor/produktbeskrivningar/fastshmi.pdf>, 20150806
- de Laval, S. (2014), *Gåtur: metod för dialog och analys*, Stockholm: Svensk byggtjänst
- Lund kommun & Sjöbo kommun, *Samtal kring ett landskap - Landskapet kring Klinavälsån - en kunskapsammansättning och dialogbaserad analys*, tillgänglig
- Lynch, K. (1960), *The image of the city*, Cambridge: M.I.T Press & Harvard University Press
- Länsstyrelsen i Skåne län (2008), *Bildande av naturreservatet Södra Lommabukten med Tågarps hed och Alnarps fålad i Malmö Stad* (2014), *Översiktsplan för Malmö - planstrategi*, Kommunfullmäktige
- Malmö Stad (2011), DP 5133 *Detaljplan för Spillepeng, Arlov 22:188 mfl. i Burlöv, Lomma och Malmö kommuner, Skåne län*, planbeskrivning
- McHarg, (1969), *Design with nature*, Garden City, N.Y.: Natural Press for American Museum of Natural History
- Mels, T & Mels, S (2014), *Deltagande landskapsanalys för vindkraft*, rapport 6625, Stockholm: Naturvårdsverket, tillgänglig <http://www.naturvardsverket.se/Nerladdningssida/?fileType=pdf&pid=13812&downloadUrl=/Documents/publikationer6400/978-91-620-6625-3.pdf> 20150227
- Monno, V. & Khakee, A., (2011), More of the same or just right and robust?, Hull, A., Alexander, E. R., Khakee, A., Wolter, J., *Evaluation for participation and sustainability in planning*, London: Routledge
- Mosse, D. (2001) "People's knowledge', participation and patronage: operations and representations in rural development.' i Cook, B and Kothari, U, (eds.), *Participation - the new tyranny?* London: Zed Press, pp. 16-35.
- Nationalencyklopedin, sökord: analys, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/analys> besökt 20150831
- Naturvårdsverket 2014, *svensk marktäckesdata - produktbeskrivning*, http://gpt.vic-metria.nu/data/land/SMD_produktbeskrivning_20140627.pdf 20150806
- Norberg-Schulz, C., (1980) *Meaning in western architecture*, New York: Rizzoli
- Nord, J., Persson, B., Sarlov Herlin, I. (2012), *Inventering av genomförda karaktärsanalyser, Rapport 2012:3, Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet, Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap*
- Nord, J. & Sarlov Herlin, I., (2011) *Utveckling av metod för landskapskaraktärisering, Fortlöpande Miljö Analys*, Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet, Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
- Nuissel, H. & Heinrichs, D. (2011), Fresh Wind or Hot Air--Does the Governance Discourse Have Something to Offer to Spatial Planning?, *Journal of Planning Education and Research* 31 (1) 47-59
- Nyström, J. & Tonell, L. (2012), *Planeringens grunder. En översikt, tredje upplagan*, Lund: Studentlitteratur
- Pulido, L, Barraclough, L. R., Cheng, W., (2012) *A People's Guide to Los Angeles*, University of California Press
- Olwig, K R., 1993, "'Views' on Nature." in Lars J. Lundgren (Eds) *Views of Nature*, Stockholm: FRN and Naturvårdsverket

- Olwig, K. R. (2004). "This is not a landscape": circulating reference and land shaping. In *European rural landscapes: Persistence and change in a globalising environment* (pp. 41-65). Springer Netherlands.
- Olwig, K., R., (2006). *Global Ground Zero: place, landscape and nothingness*. In *Landscapes of a New Cultural Economy of Space* (pp. 171-192). Springer Netherlands.
- Prop. 2009/10:170, En enklare plan- och bygglag, Stockholm: Miljödepartementet
- Prop. 1994/95:230, Kommunal översiktsplanering enligt plan- och bygglagen, m.m., Regeringen
- Raymond, C., & Brown, G. (2006). A method for assessing protected area allocations using a typology of landscape values. *Journal of environmental planning and management*, 49(6), 797-812.
- Rienecker, L. & Stray Jørgensen, P. (2014) Att skriva en bra uppsats, Lund: Studentlitteratur, 3:e upplagan
- Reed, M. S. (2008), Stakeholder participation for environmental management: A literature review, *Biological Conservation* 141 (10) 2417-2431
- Scott, A. (2011). Focussing in on focus groups: Effective participative tools or cheap fixes for land use policy?. *Land Use Policy*, 28(4), 684-694
- "Rädda Strömparken är Norrköpings almstrid" (2013), Rädda Strömparken, uppdaterad 20130609 <http://www.raddastromparken.se/20150227>
- Schibbye, B. & Pålstam, Y. (2001), *Landskap i fokus : utvärdering av metoder för landskapsanalys*, Stockholm: Riksantikvarieämbetet
- Sevenant, M., & Antrop, M. (2010). Transdisciplinary landscape planning: Does the public have aspirations? Experiences from a case study in Ghent (Flanders, Belgium). *Land Use Policy*, 27(2), 373-386
- SFS 2010:900, Plan- och bygglag, Socialdepartementet
- SFS 1998:808 Miljöbalk, Miljödepartementet
- SFS 1998:1252 Förordning om områdeskydd enligt miljöbalken m.m., Miljödepartementet
- SFS 1995:1649 Lag om byggande om järnväg, Näringslivsdepartementet
- SFS 1988:1188 Kulturmiljölag, Kulturdepartementet
- SFS 1971:948 Väglag, Näringslivsdepartementet
- Soini, K. (2001), Exploring human dimensions of multifunctional landscapes through mapping and map-making, *Landscape and Urban Planning* 57 (3-4) 225-239
- Stahlschmidt, P. & Nelleman, V (2009), *Metoder til landskabsanalyse : kortlægning af stedets karakter og potentiale*, 2. upplagan, Vanløse: Grønt miljø
- Steinitz, C. (1995), Design is a Verb; Design is a Noun, *Landscape Journal* 14 (2) 188-200
- Steg, L., van den Berg, A., de Groot, J. (2013), *Environmental psychology : an introduction*, Chichester: Wiley-Blackwell
- Stenseke, M. (2009). Local participation in cultural landscape maintenance: lessons from Sweden. *Land Use Policy*, 26(2), 214-223
- Stephenson, J. (2008) The Cultural Values Model: An integrated approach to values in landscapes, *Landscape and Urban Planning Volume* 84 (2) 127-139
- Stockholms stad (2003), *Sociotophandboken - planering av det offentliga uterummet med Stockholmarna och socitopkartan*, Stadsbyggnadskontoret
- Stähle, A. (2006). Sociotope mapping: Exploring public open space and its multiple use values in urban and landscape planning practice. *Nordic journal of architectural research*, 19(4), 59-71.
- Sveriges Kommuner och Landsting (2011), *Handbok i utvärdering av medborgardialog*, Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting, tillgänglig <http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7164-715-3.pdf> 20150227
- Sveriges Geologiska Undersökning, 2014, Produkt: Jordarter 1:25000-1:1000000, tillgänglig: <http://resource.sgu.se/dokument/produkter/jordarter-25-100000-beskrivning.pdf>, 20150806
- Svenljunga kommun (2011), *Vindbruksplan för Svenljunga kommun, antagandehandling*, Kommunfullmäktige
- Swaffield, S & Foster, R. (2000), *Community perceptions of landscape values in the South Island high country : a literature review of current knowledge and evaluation of survey methods*, Science for conservation ; 159, Wellington: Department of conservation
- Swanwick, C. & Land Use Consultants (2002), *Landscape character assessment - guidance for England and Scotland*, The Countryside Agency and Scottish Natural Heritage
- "Så planeras Sverige" 2014, Boverket, uppdaterad 20140909, <http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/>
- Trafikverket (2013), *Nya vägar och järnvägar - Så här planerar vi*, utgåva 2, Borlänge: Trafikverket, tillgänglig <http://online4.ineko.se/trafikverket/Product/Category/11910> 20150304
- Trafikverket Region väst (2014), *Åtgärdsvalstudie Kinnekullebanan*
- Tykesson, T. (eds) (2003), *Malmös kartor – Från 1700-talet till idag*, Lund: Historiska medier
- "Uppfylla lagstiftarens avsikter" (2014), Boverket, uppdaterad 20141222, url: <http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/kommunal-planering/medborgardialog1/varfor-satsa-pa-utokad-medborgardialog/uppfylla-lagstiftarens-avsikter/>, besökt 20150211
- W., H., (1988) *City: rediscover the center*, New York: Doubleday
- Wu, C. J. & Isaksson, K. (2008), *Participatory mapping as a tool capturing local perspectives on cultural landscapes - case study of Ostlänken*, INCLUDE, Stockholm

Zube, E. H., Sell, J. L., Taylor, J. G., (1982) Landscape perception: Research, application and theory, Landscape Planning 9 (1) 1–33

Kartmaterial

Lantmäteriet Fastighetskartan vektor, © Lantmäteriet [12014/00764] hämtad 20150408
Lantmäteriet Höjddata 2m Raster, © Lantmäteriet [12014/00764] hämtad 20150424
Lantmäteriet Marktäckesdata Raster, © Lantmäteriet [12014/00764] hämtad 20150507
Lantmäteriet Ortofoto Raster, © Lantmäteriet [12014/00764] hämtad 20150424
Sveriges geologiska undersökning Jordarter vektor, © Lantmäteriet [12014/00764] hämtad 20150507
39 F 2 Karta över Malmö 1917, © Malmö Stadsbyggnadskontor
157 M Höjdfixpunkter å Malmö hamn, 1940, © Malmö Stadsbyggnadskontor
255 Ö Malmö hamn, 1968, © Malmö Stadsbyggnadskontor
Ö 0008 Malmö hamn, 1985, © Malmö Stadsbyggnadskontor
Ö 0076 Malmö hamn, 1995, © Malmö Stadsbyggnadskontor

Muntliga källor

Andersson, Johanna, student landskapsarkitektprogrammet SLU Alnarp, fältanalys i fallstudieområdet 20150514
Ekström, Marcus, student landskapsarkitektprogrammet SLU Alnarp, fältanalys i fallstudieområdet 20150514
Eriksson, Ann-Charlotte, utredare Trafikverket region väst, intervju på telefon 20150520
Jönsson, Lars, planarkitek Svenljunga kommun, intervju på telefon, 20150508
Lynghed, Sanna, planingejör Sjöbo kommun, Sjöbo kommunhus, 20150504
Peinkofer, Baloo, student landskapsarkitektprogrammet SLU Alnarp, fältanalys i fallstudieområdet 20150514
Persson, Anders, VD Sysav utveckling AB, Föreläsning SLU Alnarp 20150511

Tabeller

Tabell 1: Deltagarstegen, L. Dieckhoff fritt efter Mels & Mels 2014
Tabell 2: Perspektiv på forskning, L. Dieckhoff fritt översatt efter Swaffield & Foster (2000)
Tabell 3: Perspektiv, material och metoder, L. Dieckhoff fritt översatt efter Swaffield & Foster (2000)
Tabell 4: Jämförelse dataset, L. Dieckhoff
Tabell 5: Jämförelse befintligt material och fallstudien, L. Dieckhoff
Tabell 6: Sammanställning av stödanalys, L. Dieckhoff
Tabell 7: Jämförelse utifrån analytiskt ramverk, L. Dieckhoff

Figurer

Figur 1: Oreorienteringskarta, L. Dieckhoff & © Lantmäteriet [12014/00764]
Figur 2: Figur över skalnivåer L. Dieckhoff
Figur 3: Planeringsstraditioner i Svensk kontext, L. Dieckhoff fritt efter Nyström & Tonell 2012
Figur 4: LCA-metodens uppbyggnad, L. Dieckhoff fritt efter Swanwick & Land Use Consultants 2002
Figur 5: Användning av teori i uppsatsen, L. Dieckhoff
Figur 6-8: Analytiskt ramverk, L. Dieckhoff, återkommer på s. 56-57, 65, 67
Figur 9: Foto, L. Dieckhoff
Figur 10: Karaktärstyper, L. Dieckhoff & © Lantmäteriet [12014/00764]
Figur 11: Befintliga karaktärsområden, L. Dieckhoff & © Lantmäteriet [12014/00764]
Figur 12-13: Foto, L. Dieckhoff
Figur 14: Karta, J. Andersson, M. Ekström, B. Peinkofer & © Lantmäteriet [12014/00764]
Figur 15: Digitalisering av mental analys, L. Dieckhoff & © Lantmäteriet [12014/00764]
Figur 16: Visualisering, L. Dieckhoff & © Lantmäteriet [12014/00764]
Figur 17, Karta över cykelrutt, L. Dieckhoff & © Lantmäteriet [12014/00764]
Figur 18: Foto, L. Dieckhoff
Figur 19-20: Analyser av socitopvärden, L. Dieckhoff & © Lantmäteriet [12014/00764]
Figur 21-22: Tidsjupsanalyser, L. Dieckhoff, ©Lantmäteriet [12014/00764] & © Malmö Stadsbyggnadskontor
Figur 23a & b, 24a & b: illustrationer, L. Dieckhoff
Figur 25: Karta samtliga analyser, L. Dieckhoff & © Lantmäteriet [12014/00764]
Figur 26: Karta nya karaktärsområden, L. Dieckhoff & © Lantmäteriet [12014/00764]
Figur 27a & b, 28a & b: Illustrationer, L. Dieckhoff

Appendix I

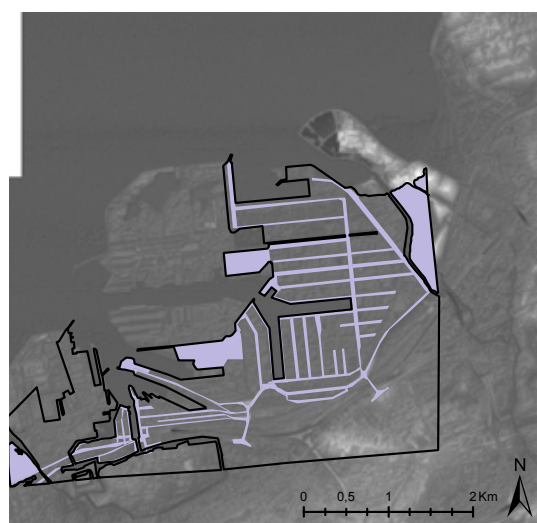
Teckenförklaring
□ Strandlinje/kartans omfattning 1917
■ Öppen mark 1917

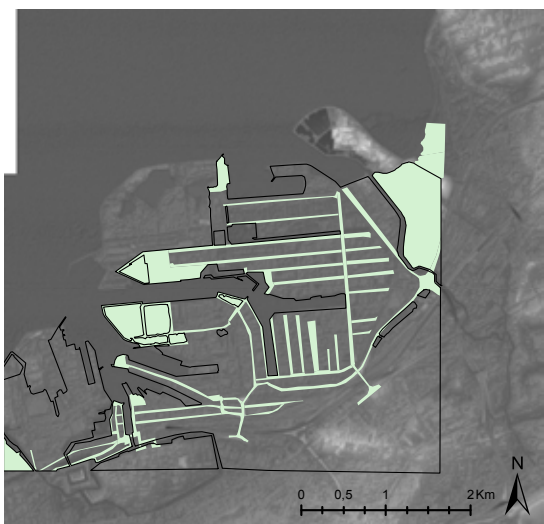
Teckenförklaring
□ Strandlinje/kartans omfattning 1940
■ Öppen mark 1940

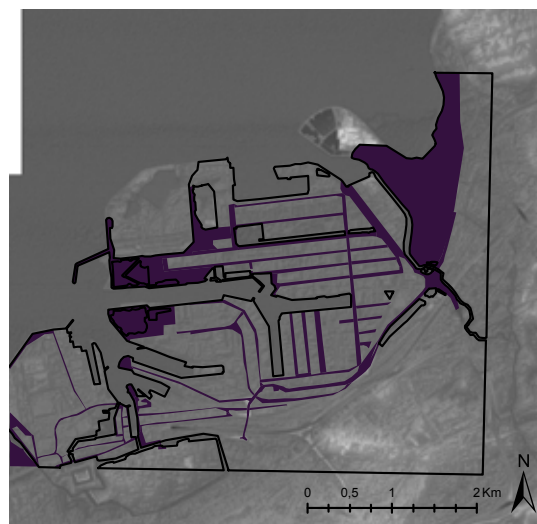
Teckenförklaring
□ Strandlinje/kartans omfattning 1952
■ Öppen mark 1952

Teckenförklaring
□ Strandlinje/kartans omfattning 1968
■ Öppen mark 1968

Teckenförklaring
□ Strandlinje/kartans omfattning 1985
■ Öppen mark 1985

Teckenförklaring
□ Strandlinje/kartans omfattning 1995
■ Öppen mark 1995

Appendix II

Extra assignment during field analysis

I'm writing my master thesis about social values in landscape analysis and need your help in tracking activities in the harbour area. Some may say that there's no human activity in industrial harbours but as landscape architects you know that may not be true because someone is obviously there. I need your help because my own analysis of activities would create an expert perspective, whereas yours together will be more nuanced perspectives.

The extra assignment is not complicated; you'll observe sociotopes during your field analysis and then report them to me. A sociotope is like a biotope, but based upon a number of social values. You look for the values from the list below and note if you see any of them somewhere in the harbour area and where you found them. Afterwards I collect your findings and bring them in to the GIS for further analysis.

Values you will look for:

Value	Comment	Value	Comment
Bathing	Places for bathing or play with water, eg. Beaches, pools	Green spot	Eg. Parks, gardens, forests
Water	Contact with water, eg. quay	Play	Suitable for children's play, eg. Playgrounds, parks, open spaces
Cultural heritage	Objects/areas that is important for the character	Wild nature	Experience of wild nature and species richness
Landform	topographic	Picnick	Places for socializing
Floral splendour	Beautiful flower beds, gardening, trees	Serenity	Quiet place, relaxation
Ball games	Place for ball play	View	Possibility to see far
Street life	Gathering of people, eg. Squares, pedestrian streets, popular parks	Running	Jogging tracks with lights
Boats	Eg. Quays with smaller boats, like sailing boats	Playground	Playground with staff
Animals	Grazing animals, pastures, birds or other wild animals	Walks	Paths suitable for dog walks, jogging and strolling
Events	Stages or other larger spaces for outdoor events, eg. Circus, music, theatre	Sledding	Suitable for winter activities Eg. Sloping grass hill
Riding	Paths, paddocks	Forest	Larger quiet forest
Markets	Farmer's market, flee market	Outdoor seatings	Café/restaurant/kiosk with seatings
Ice skating	Sports field, ice skating area		

Thank you!
Lisa Dieckhoff

Further readings in

(english) Ståhle, A. (2006), Sociotpe mapping – exploring public open space and its multiple use values in urban and landscape planning, Nordic journal of architecture research 4/2006

(swedish) sociotpkartering i Stockholm stad,

<http://www.stockholm.se/TrafikStadsplanering/Stadsutveckling/Stadsplanering/Sociotopkarta/>

Appendix III

Mall för frågor till intervjuerna

Sändlista

Sanna Lynghed, planingenjör Sjöbo kommun, landskapskaraktärsanalys Klingavälsån, intervjutillfälle 2015-05-04

Lars Jönsson, planarkitekt Svenljunga kommun, Svenljunga vindkraftsplan, intervjutillfälle 2015-05-08 (telefon)

Ann-Charlotte Eriksson, utredare Trafikverket, Åtvalsstudie Kinnekullabanan, intervjutillfälle 2015-05-15 (telefon/Lync)

Hej,

Här kommer mina frågor till intervjun som utlovat.

Tänkte först förklara min utgångspunkt i begreppet landskap. Det finns ju lite olika definitioner som jag upplever det varierar beroende vilken bakgrund man har. Jag har valt att utgå från Europeiska landskapskonventionen, som definierar landskap som "ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer." Det betyder att alla platser är landskap, både den extraordinära fjorden som en vardaglig bakgård till en fabrik. Dessutom poängteras att människan är en del av landskapet. Titta gärna in på länken till RAÅ om du vill veta mer, där finns även en publikation som heter Landskap åt alla, vilken förklarar allt på ett förenklat sätt. <http://www.raa.se/om-riksantikvarieambetet/vart-internationella-arbete/europaradet/europeiska-landskapskonventionen/>

Strategin för intervjun är att vi utgår från xxxx och pratar sedan kring ditt vardagliga arbete. Jag är inte intresserad av detaljfrågor i projekt utan mer dina erfarenheter med projektets process. Intervjun kommer att vara semistrukturerad med tre teman; bakgrund till projektet, resultatet samt vad ni plockat med er från det. Frågorna fungerar därför som stöd och för att ge lite struktur i intervjun, men kan justeras allt eftersom intervjun pågår.

Efter kommer jag att transkribera intervjuerna för godkännande, troligtvis innan midsommar. Om du inte håller med eller vill stå för det jag transkriberat så kommer jag att anonymisera dig i uppsatsen.

Bakgrund

- Beskriv kort hur dialogarbetet gick till hur och när i processen dialogen kom in
- På vilket sätt har du medverkat eller tagit del av en dialogprocess och analysarbetet?
- Vilket syfte anser du att dialogprocessen hade? (sprida information, konsultera, ge medbestämmande)

Resultat

- Som involverad i projektet, hur väl skulle du anse att den analys som gjorts över platsen är baserad på hur medborgarna upplever platsen?
- Upplever du att det kom upp frågeställningar i och med dialogen som ni som handläggare inte hade tänkt på? Vilken typ av frågor var viktiga för medborgarna?
- Kan du se delar/åtgärder/ställningstaganden/gränsdragningar i resultatet som är av direkt eller indirekt resultat av dialogarbetet?
- Finns det frågeställningar/konflikter som kommit upp i dialogarbetet som ni aktivt inte tagit hänsyn till/valt att inte ta med/basera analysen på?

Erfarenheter

- Hur upplever du din relation som handläggare till platsen, och då med fokus på människorna på platsen?
- Tror du dig ha en annorlunda relation/förhållningssätt till platsen specifikt och andra platser generellt?

Med vänlig hälsning Lisa Dieckhoff